

U-LEAD
З ЄВРОПОЮ

НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ
ЩОДО ІНСТРУМЕНТІВ
СПІВПРАЦІ
ЄС ТА УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
ДЛЯ ТРЕНЕРА

Людмила Черняга, кандидат економічних наук, експерт з питань євроінтеграції, поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Розробниця тренінгів, онлайн курсів та вебінарів у сфері євроінтеграції з акцентом на Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Упорядник першого в Україні навчального онлайн спецпроекту «Угода про асоціацію Україна-ЄС». Автор більше 25 наукових праць, у тому числі монографій «Інтеграція національних ринків нерухомості в економічній системі ЄС», «Особливості сучасного розвитку світової економіки» та співавтор підручників «Менеджмент європейської економічної інтеграції» та «Історія міжнародних економічних відносин». Досвід експертної та управлінської роботи в громадських організаціях, проектах міжнародної технічної допомоги, тренер та викладач більше як 20 років.

Людмила Чабак, кандидат філософських наук, експерт у сфері управління проектами, залучення міжнародної допомоги для регіонального розвитку. Має більш ніж десятирічний досвід у сфері підготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підготовки проектних заявок, управління та впровадження проектів. Автор (співавтор) публікацій, тренінгових програм, посібників з питань використання європейських фінансових інструментів для розвитку агропромислового сектору (МСП) України, дій дрібних сільгоспвиробників в умовах асоціації Україна – ЄС тощо. Директор проектів Сіверського інституту регіональних досліджень, радник з децентралізації Чернігівського центру розвитку місцевого самоврядування.

ЗМІСТ

Розділ 1.ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

1.1. Початок розвитку євроінтеграційних процесів в Україні	7
1.2. Місце України у політиці Східного партнерства ЄС	9
1.3. Підготовка та підписання Угоди про асоціацію України та ЄС	10

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

2.1. Правові засади та цілі Угоди про асоціацію	13
2.2. Структура, особливості та сфера застосування Угоди про асоціацію	14
2.3. Основні зобов'язання у сфері наближення законодавства при імплементації Угоди про асоціацію	15

Розділ 3. ПОГЛИБЛЕНА ТА ВСЕОХОПЛЮЮЧА ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

3.1. Переваги та виклики поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ)	17
3.2. Короткострові та довгострокові наслідки впровадження ПВЗВТ	18
3.3. Експортна стратегія, Конвенція Пан Євро Мед та промисловий діалог	21
3.4. Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні	24

Розділ 4. ЯК ЄС ДОПОМАГАЄ ВИКОНУВАТИ УГОДУ? СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВИДИ

4.1. Стратегічні напрями допомоги Україні та її види (технічна допомога, секторальна бюджетна, макрофінансова допомога, фінансова ЄС, кредити, технічна допомога та гуманітарна підтримка)	27
4.2. Стратегічна програма допомоги ЄС Україні на 2018-2020 роки	31
4.3. Допомога ЄС на виконання Угоди про асоціацію	33
4.4. Основні показники наданої допомоги ЄС Україні	33

Розділ 5. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОТРИМАННЯ ДОПОМОГИ ВІД ЄС

5.1. Технічна допомога від ЄС.	35
5.2. Інституції, що представляють європейські інструменти підтримки для українців.	41
5.3. Механізми отримання допомоги. Європейські фінансові інструменти для українських громадських організацій, бізнесу, органів місцевого самоврядування, освітніх та культурних інституцій тощо.	43
5.4. Гранти, можливості для навчання та отримання інформації запровадження інновацій, започаткування бізнесу, пошуку партнерів тощо.	48
5.5. Причини та міфи невикористання допомоги від ЄС.	52

Розділ 6. ПРОГРАМИ ЄС ДЛЯ РОЗВИТКУ МСП. ЯК ПОДАВАТИСЯ? ДЕ ШУКАТИ ІНФОРМАЦІЮ?

6.1. Специфіка програм ЄС для розвитку МСП.	55
6.2. Основні вимоги європейських організацій для надання фінансової підтримки МСП. Вимоги до грантових заявок та до заявок на тримання кредиту. Вимоги до інвестиційного проекту	60
6.3. Алгоритми отримання «європейських» грантів та кредитів, основні кроки для подання заявок.	63
6.4. Пошук інформації про програми ЄС для підтримки МСП. Корисні ресурси.	65

Розділ 7. ПРОГРАМИ ДЛЯ НАУКОВОЇ СПІВПРАЦІ ТА ПОШИРЕННЯ ІННОВАЦІЙ

7.1. Науково-інноваційні програми ЄС.	67
7.2. Рамкова програма ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020».	70
7.3. Участь України у наукових та інноваційних програмах і проектах ЄС.	72
7.4. Можливості для наукової співпраці, стажування, поширення інновацій для українських інституцій та окремих громадян.	74

Розділ 8. ПРОГРАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

8.1. Транскордонне співробітництво. Програми транскордонного співробітництва ЄС.	77
8.2. Європейський досвід транскордонного співробітництва: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення.	80
8.3. Можливості програм транскордонного співробітництва для розвитку українських регіонів.	85

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ, ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	91
--	----

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР	96
---------------------------------------	----

ПЕРЕЛІК ДОДАТКІВ	97
-------------------------	----

РОЗДІЛ 1

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

1.1. Початок розвитку євроінтеграційних процесів в Україні

Завдання інтеграції України до європейського політичного та економічного простору неодноразово проголошувалося в якості пріоритетного напрямку економічного розвитку країни. Курс на ЄС – це, також, свідомий вибір громадян України та ключова вимога Революції Гідності.

Початок євроінтеграційних процесів припадає на кінець 80-х років XX ст., коли було визначено, що багатопланове співробітництво з ЄС відповідає природному геополітичному напрямку становлення України на світовій арені та є ключовим практичним засобом формування відкритої економіки. Пізніше, українська влада оголосила перспективу членства в ЄС стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і основною метою, заради якої проводяться реформи.

Періодизація євроінтеграційних правовідносин між Україною та ЄС запропонована Т.Анакіною складається з 4 основних етапів¹:

- 1) Становлення співпраці України та Європейських співтовариств – від проголошення незалежності до набрання чинності Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р.
- 2) Розвиток співпраці України та ЄС за Угодою про партнерство та співробітництво 1994 р.
- 3) Інтенсифікація співпраці України та ЄС після розширення ЄС на Схід у 2004 р.
- 4) Поглиблення відносин після підписання Угоди про асоціацію 2014 р.

У червні 1988 року ЄЕС та Рада економічної взаємодопомоги підписали Спільну декларацію про встановлення офіційних відносин, на підставі якої сторони вперше висловили бажання співпрацювати одна з одною, а вже 18 грудня 1989 року було підписано першу угоду між Європейським Співтовариством та СРСР про торговельне та економічне співробітництво на 10-ти літній термін². Цим договором було запроваджено режим найбільшого сприяння та передбачалися чіткі терміни поступового й повного зняття Співтовариством кількісних обмежень на імпорт товарів з Радянського Союзу, за винятком текстильної продукції, кам'яного вугілля та сталі³.

Наступним кроком співробітництва стала Декларація Європейської Ради щодо України від 02.12.1991, де заклиалося підтримувати конструктивний та відкритий діалог. Для ЄС співробітництво з Україною важливим є через існуюче геополітичне становище та бажання створити зону стабільності навколо кордонів ЄС для забезпечення сталого розвитку та економічного зростання.

У 1993 році Верховною Радою було прийнято Постанову про «Основні напрями зовнішньої політики України», де передбачалося членство у Європейських співтовариствах. І вже пізніше, в результаті дворічної роботи та 6-ти раундів переговорів 16 червня 1994 року було підписано Угоду про партнерство та співробітництво (УПС).

Угода про партнерство та співробітництво набула чинності 1 березня 1998 р. і стала початком співпраці з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних

¹ Анакіна Т. Правове регулювання відносин України та Європейського Союзу. Угода про асоціацію // Основи права Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. С. 162-219.

² Євроінтеграційний портал: Communication Toolkit – Режим доступу: <https://eu-ua.org/sites/default/files/communication-toolkit-a4u-mip-ukr.pdf>

³ Анакіна Т. Правове регулювання відносин України та Європейського Союзу. Угода про асоціацію // Основи права Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. С. 162-219.

питань. Згідно з УПС, сторони застосовували одна до одної режим найбільшого сприяння при здійсненні торгівельних операцій.⁴

Цілями партнерства сторін за УПС було визначено⁵:

- 1) забезпечення у відповідних межах політичного діалогу між сторонами, який сприятиме розвитку тісних політичних відносин;
- 2) сприяння розвитку торгівлі, інвестицій та гармонійних економічних відносин між сторонами і, таким чином, прискоренню сталого розвитку;
- 3) створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва;
- 4) підтримка зусиль України щодо зміцнення демократії та розвитку економіки та переходу до ринкової економіки.

Новий етап розвитку відносин України та ЄС почався після чергового розширення ЄС на Схід у 2004, тоді коли Україна та ЄС отримали спільний кордон, через який усі безпосередні сусіди зобов'язані були посилити свою політичну та економічну взаємодію.

Важливим етапом, що прискорив процес підписання положень Угоди про асоціацію що регулюють положення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, стало приєднання України до СОТ (2008) та приведення її митних тарифів до вимог і стандартів СОТ⁶. Після цього було започатковано переговори для створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкривало шлях до лібералізації руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили, а також широку гармонізацію нетарифних інструментів економічного регулювання.⁷

У 2009 році ЄС виробив диференційований підхід до країн сусідів та запропонував Україні долучитися до політики Східного партнерства, в рамках якої передбачалося підписання Угоди про асоціацію. Таким чином, у 2009 році Україна приєдналася до політики Східного партнерства разом з Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією та Молдовою.

Основна мета політики Східного Партнерства – сприяння політичним та економічним реформам у країнах-партнерах через:

- укладання Угоди про асоціацію;
- створення зони вільної торгівлі (ЗВТ);
- лібералізацію візового режиму з ЄС;
- підтримку стабільності та безпеки у регіоні;
- розвиток енергетичної галузі;
- захист навколишнього середовища.

Реалізація ініціатив Східного Партнерства базується на засадах диференціації, спільної відповідальності та підході «більше за більше» (глибші реформи посилюють підтримку з боку ЄС). Цей принцип розповсюджується не лише на фінансову допомогу, а й на

---

⁴ Сібекіна А.Ю. Зона вільної торгівлі як найважливіший чинник ефективної динамізації економіко-інтеграційних процесів України – Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - №5-6 (70-71) – 2013. – С.59-67.

⁵ Анакіна Т. Правове регулювання відносин України та Європейського Союзу. Угода про асоціацію // Основи права Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. С. 162-219.

⁶ Євроінтеграційний портал: Communication Toolkit – Режим доступу: <https://eu-ua.org/sites/default/files/communication-toolkit-a4u-mip-ukr.pdf>

⁷ Анакіна Т. Правове регулювання відносин України та Європейського Союзу. Угода про асоціацію // Основи права Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. С. 162-219.

можливість більш тісної політичної асоціації, глибшої економічної інтеграції з внутрішніми ринками ЄС⁸.

1.2. Місце України у політиці Східного партнерства ЄС

Політика Східного Партнерства передбачає два формати співпраці країн-учасниць Східного Партнерства із ЄС: двосторонній та багатосторонній. Двосторонній формат створений для зближення ЄС із кожною країною Східного Партнерства окремо. Цей формат передбачає модернізацію договірно-правових відносин країн Східного Партнерства з ЄС у напрямку політичної асоціації та економічної інтеграції (Угода про асоціацію та створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі), лібералізації візового режиму, співробітництва у сферах енергетичної безпеки, екологічної, соціальної політики тощо. Багатосторонній формат виступає допоміжним засобом для двостороннього. Він сприяє співробітництву та обміну досвідом між країнами-партнерами у проведенні внутрішніх реформ, посиленню стабільності в регіоні та вирішенню «тривалих конфліктів». Цей формат реалізується на декількох рівнях:

- 1) саміти за участю глав держав, урядів держав-членів ЄС та країн-партнерів – проводяться раз на два роки;
- 2) засідання міністрів закордонних справ країн ЄС і країн-партнерів. Проводяться, як правило, раз на рік в Брюсселі;
- 3) розвитку тематичних платформ «Східного Партнерства» у країнах партнерів.

Особливістю політики Східного Партнерства є широке залучення громадськості до реалізації ініціатив Східного Партнерства за допомогою Форуму громадянського суспільства. Мета Форуму – розвиток контактів між неурядовими організаціями та сприяння їхньому діалогу з органами державної влади. Форум функціонує за принципом вже згаданих тематичних платформ багатостороннього виміру Східного Партнерства та отримує фінансову підтримку з боку Європейської Комісії.

У кожній з країн-партнерів сформовано національні платформи Форуму. Українська національна платформа Форуму об'єднує понад 140 неурядових організацій. Думка громадянського суспільства враховується через конкретні рекомендації та пропозиції, які адресуються урядовим органам, представникам країн-партнерів та членів ЄС, міжнародним організаціям тощо. Крім того, Східне Партнерство сприяє утворенню в країнах-членах експертних громадських організацій для вирішення конкретних проблем в країнах.

Співробітництво на рівні парламентів Східного Партнерства реалізується за допомогою Парламентської асамблеї Східного Партнерства – ЄВРОНЕСТ. Вона складається з парламентаріїв Європарламенту, України, Молдови, Вірменії, Азербайджану, Грузії та забезпечує обмін досвідом між країнами ЄС та учасницями Східного Партнерства. Білорусь наразі не приймає участі в засіданнях ЄВРОНЕСТУ з політичних причин, пов'язаних із дотриманням демократії у країні.

Співпраця між регіонами ЄС та регіонами країн Східного Партнерства (СхП) відбувається на Конференції регіональних і місцевих влад Східного Партнерства (CORLEAP). До складу CORLEAP входять 36 представників (18 представників Комітету регіонів ЄС та 18 представників місцевих та регіональних влад країн СхП: по 3 представника від кожної з 6 країн СхП).

---

⁸Сайт Національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства: - Режим доступу: <http://cap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/?fbclid=IwAR2XtODM-EAPlg7Bm6U8gEaMciYVnli8PGtNdoJR5LsninuZBsDCiRYdKSk>

З програмами та ініціативами в рамках СхП можна ознайомитися у додатку (Додаток 2) та на сайті Національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства⁹.

1.3. Підготовка та підписання Угоди про асоціацію України та ЄС

9 вересня 2008 року, на Паризькому саміті Україна та ЄС було досягнуто політичної домовленості про укладання майбутньої угоди в форматі Угода про асоціацію, на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Відповідно до досягнутих домовленостей було схвалено Порядок денний асоціації, що став орієнтиром проведення реформ.

Підготовка тексту Угоди про асоціацію тривала близько 4 років (2007 - 2011). Було проведено понад 39 раундів переговорів, з них 21 раунд із розробки прийняття тексту договору, та 18 - щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. У 2011 році сторони завершили переговорний процес, а у 2012 році, текст майбутньої Угоди було парафровано главами переговорних команд України та ЄС.¹⁰

Наступним кроком євроінтеграційних процесів стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка стала дорожньою картою реформ, що проводяться в Україні та наближує нас до стандартів ЄС.

Угода про асоціацію належить до групи зовнішніх угод ЄС, укладених разом з усіма державами-членами ЄС (змішана зовнішня компетенція ЄС), відповідно до ст. 217 Договору про діяльність ЄС. Сутність основних напрямів Угоди про асоціацію визначені професором Р.Петровим і поділяються на такі групи¹¹:

1. країни – учасники отримують взаємні права та обов'язки;
2. окреслено спільні дії та спеціальні процедури;
3. визначено особливі відносини між ЄС та третьою країною;
4. а також, участь третьої країни в системі ЄС.

21 березня 2014 року прем'єр-міністром України А. Яценюком була підписана політична частина Угоди про асоціацію, а 27 червня 2014 року Президент України - П. Порошенко підписав економічну частину.

У вересні 2014 року Верховна Рада ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, частиною якої є домовленості про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Тимчасове застосування положень Угоди про асоціацію, окрім Розділу IV, розпочалось 1 листопада 2014 року. 1 січня 2016 року вступила в дію частина щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі¹².

Угоди про Асоціацію було підписано з Україною, а також іншими двома країнами пост-радянського простору Грузією та Молдовою.

---

⁹ Сайт Національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства – Режим доступу: <http://eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/?fbclid=IwAR2XtODM-EAPlg7Bm6U8gEaMciYVnli8PGtNdoJR5LsninuZBsDCiRYdKSk>

¹⁰ Анакіна Т. Правове регулювання відносин України та Європейського Союзу. Угода про асоціацію // Основи права Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. С. 162-219.

¹¹ Право Європейського Союзу: Підручник / За ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2017. – 384 с.

¹² Євроінтеграційний портал: Communication Toolkit – Режим доступу: <https://eu-ua.org/sites/default/files/communication-toolkit-a4u-mip-ukr.pdf>

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) є невід'ємною частиною цих угод та становить економічну основу співробітництва, здійснення широкого спектра реформ, спрямованих не тільки на поліпшення торговельних відносин між країнами-підписантами, але й сприяння зближенню законодавства та стандартів ЄС в різних галузях, пов'язаних з розвитком бізнесу та покращення інвестиційного клімату.¹³

Євроінтеграція є логічним наслідком прагнення України до розбудови демократичного суспільства та підвищення добробуту населення. Це відповідає національним інтересам та у довгостроковій перспективі дозволить вийти на новий щабель економічного зростання.¹⁴

---

¹³ Amat Adarov, Peter Havlik, Benefits and Costs of DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine. - JOINT WORKING PAPER (December 2016, with corrections made in March 2017) by the Vienna Institute for International Economic Studies and Bertelsmann Stiftung. – p.120.

¹⁴ Менеджмент європейської економічної інтеграції: підручник / С.М. Писаренко, Н.В. Горін, Л.А. Українець та інш.; за ред. С.М. Писаренко. – К.: Знання, 2012. – 373 с.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

2.1. Правові засади та цілі Угоди про асоціацію

На сьогодні Угода про асоціацію (офіційна назва Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергетики та їх державами-членами, з іншої сторони) – це головний міжнародний договір, що регулює відносини України та ЄС.

За своїм обсягом та тематичним охопленням Угода є найбільшим міжнародно-правовим документом, який уклала в своїй історії Україна. Для ЄС подібні документи є найглибшими міжнародними договорами, що уклалися з країнами, які не є членами ЄС.¹⁵

За своєю правовою природою Угода про асоціацію є двостороннім міжнародним публічним договором, який визначає режим міжнародного співробітництва між Україною та ЄС і його державами-членами.

Угоди, які уклав ЄС з іншими країнами, можна класифікувати за їхньою метою¹⁶:

1. угоди про асоціацію з ЄС з метою членства в ЄС (угоди з країнами Центральної та Східної Європи, угоди про асоціацію і стабільність з балканськими країнами, європейсько-середземноморські угоди, угоди з Туреччиною), які укладені на підставі ст. 217 Договору про діяльність ЄС;
2. угоди про асоціацію з ЄС з метою тісної економічної інтеграції з ЄС (Угода про ЄП, секторальні угоди зі Швейцарією), які уклали на підставі ст. 217 Договору про діяльність ЄС;
3. угоди про доступ на Внутрішній ринок ЄС за умовами взаємності (угоди з африканськими, карибськими та тихоокеанськими країнами, угоди про створення зони вільної торгівлі чи митного союзу, угоди про партнерство та співробітництво), які укладені на підставі ст.ст. 211, 207, 352 Договору про діяльність ЄС;
4. угоди про співробітництво в галузі політики та безпеки, які укладені на підставі ст. 211 Договору про діяльність ЄС.

Угоди про асоціацію належать до групи зовнішніх угод ЄС, укладених відповідно до “змішаної зовнішньої компетенції” ЄС (тобто разом з усіма державами-членами), оскільки за своїм предметом охоплюються сфери різного ступеня делегування повноважень між ЄС та державами-членами на наднаціональний рівень. Таким чином, правила конкуренції, необхідні для функціонування спільного ринку, спільна торговельна політика - виключна компетенція ЄС, а сільське господарство, довкілля, захист прав споживачів, транспорт, енергетика – спільна компетенція ЄС та держав-членів, тоді як – промисловість, культура, туризм, освіта, адміністративне співробітництво – допоміжна компетенція ЄС, а військово-технічне співробітництво, безпека та оборона - внутрішня компетенція держав-членів ЄС.¹⁷

Угода про асоціацію має на меті розвивати тісні та тривалі відносини України та ЄС на основі спільних цінностей: демократія, дотримання прав людини, фундаментальних свобод, верховенства права; поглиблення економічних відносин між Україною та ЄС через створення розширеного інституційного механізму і закріплення нових положень щодо зближення законодавства, що веде до створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) та до «поступової інтеграції України до Внутрішнього ринку ЄС». Таким чином, Україна стає інтегральною складовою сучасної Європи. Крім

¹⁵ Асоціація ЄС – Україна: що це дає вам. – Київ: Представництво ЄС в Україні, 2017.

¹⁶ Право Європейського Союзу: Підручник / За ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2017. – 384 с.

¹⁷ Анакіна Т. Правове регулювання відносин України та Європейського Союзу. Угода про асоціацію // Основи права Європейського Союзу : підручник ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. С. 162-219.

добре відомих багатосторонніх Договору про Європейський Економічний Простір (ЄЕП), Договору про Енергетичне Співтовариство (Договір про ЕнС) і Угоди про спільний європейський повітряний простір, існує мало прикладів двосторонніх угод такого типу. Отже, можна стверджувати, що УА між Україною та ЄС створює новий тип інтеграції без набуття членства.¹⁸

2.2. Структура, особливості та сфера застосування Угоди про асоціацію

Угода про асоціацію має складну структуру, так як є найбільшим міжнародним договором у зовнішньополітичній практиці України та ЄС (більше 1200 сторінок, 486 статей). Документ складається з преамбули, 7 розділів, 44 додатків та 3 протоколів та декларацій.

Таблиця 1. Структура Угоди про асоціацію України та ЄС

СТАТТІ УГОДИ	ОПИС
Преамбула	Цілі та опис Угоди
Розділ 1. Загальні принципи	Висвітлені загальні принципи: демократичні цінності, повага до прав людини, суверенність, ринкова економіка, боротьба проти корупції
Розділ 2. Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція з ЗБП	Поглиблення політичного співробітництва з метою сприяння регіональної стабільності і безпеки, заснованої на принципах Розділу I
Розділ 3. Юстиція, свобода та безпека	Співробітництво з питань управління кордонами, міграції, злочинності, корупції, тероризму і т.д.
Розділ 4. Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею	Запровадження ПВЗВТ
Розділ 5. Економічне та галузеве співробітництво	Співпраця в галузі енергетики, економічної політики, статистики, інфраструктури, питання, пов'язані з бізнесом, сільське господарство, морська політика, культура і спорт, і т.д.
Розділ 6. Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби з шахрайством	Фінансова допомога з боку ЄС, механізми роботи з донорами
Розділ 7. Інституційні, загальні та прикінцеві положення	Інституційні положення для створення діалогу між політиками в ЄС та Україною на різних рівнях співпраці
Додатки та протоколи	Технічні деталі і конкретні положення, що стосуються етапів лібералізації торгівлі та здійснення реформ, моніторинг прогресу, врегулювання суперечок

Угода про асоціацію має три особливості: *всеохоплюючий, комплексний і обумовлений* характер.

¹⁸ Навчальний онлайн-спецпроект «Угода про асоціацію: Україна-ЄС» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eu-agreement.ed-era.com>

По-перше, Угода про асоціацію (УА) – це *всеосяжна рамкова угода*, положення якої поширюються на весь спектр відносин між Україною та ЄС. Отже, вона містить положення, що стосуються цілої низки заходів ЄС, включаючи співробітництво і зближення в галузі спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗБП), а також співробітництвом в галузі свободи, безпеки і юстиції (СБЮ).

По-друге, *комплексний характер* УА пояснюється не тільки регулюванням усіх сфер відносин, а і поставленими цілями. Зокрема — досягненням економічної інтеграції України в Внутрішній ринок ЄС через створення Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між ЄС та Україною (ПВЗВТ). Досягнення «поглибленої» інтеграції вимагає значного зближення законодавства, зокрема складних механізмів забезпечення однакового тлумачення і ефективного застосування відповідного законодавства ЄС.

Останнє, але не менш важливе — УА ґрунтується на суворій *обумовленості* (англ. «*conditionality*»). У Преамбулі до УА прямо вказано, що «політична асоціація та економічна інтеграція України в Європейський Союз залежатиме від результатів імплементації цієї Угоди, а також *забезпечення Україною поваги до спільних цінностей та досягнення зближення з ЄС у політичній, економічній та правовій сферах*». Зв'язок між виконанням зобов'язань третьою країною та поглибленням співпраці з ЄС — ключова характеристика Європейської Політики Сусідства (ЄПС) і Східного Партнерства (СП).¹⁹

2.3. Основні зобов'язання у сфері наближення законодавства при імплементації Угоди про асоціацію

В Угоді про асоціацію передбачено імплементацію законодавства ЄС до національного українського законодавства та можливість застосування великого обсягу *acquis* ЄС в правовій системі України. У цьому сенсі положення Угоди є юридично зобов'язуючими до виконання, при чому ЄС зобов'язується допомагати Україні в цьому.

Acquis ЄС — це надбання європейської інтеграції у політичній, правовій і економічній сферах, яке будується на європейських спільних цінностях, визначених у статті 2 Договору про ЄС. У політичному і правовому значенні — це комплекс прав і обов'язків держав-членів ЄС. Тому, усі держави-члени зобов'язанні поділяти і дотримуватися *acquis* ЄС, якщо не погоджено певні винятки. Наприклад, Данія та Ірландія не беруть участі в економічному і валютному союзі, а Великобританія і Ірландія — в Шенгенській зоні. Країна-кандидат на вступ до ЄС має забезпечити дотримання та імплементацію *acquis*. Це частина так званих «копенгагенських» критеріїв членства в ЄС.²⁰

Незважаючи на те, що в Угоді про асоціацію немає жодних перспектив вступу до ЄС, Україна взяла на себе юридичні зобов'язання імплементувати *acquis* майже в тому обсязі, який вимагають від держав-кандидатів на вступ.

Угода про асоціацію — це своєрідна програма змістовних та системних реформ не тільки політичної, правової та економічної систем України, а і переосмислення історичного і культурного вектору розвитку нашої держави

Для України підписання цієї Угоди про асоціацію і Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі означає: пришвидшення інтеграційних процесів з ЄС, прийняття європейських цінностей, економічне зростання та добробут.

Для ЄС це є важливим кроком в реалізації політики сусідства, що передбачає створення в країнах, що межують з ЄС, зони стабільності, процвітання, демократії та безпеки. А також забезпечення вільного руху капіталу, товарів та послуг, засобів виробництва, робочої сили, зниження витрат на виробництво та зменшення бюрократії.

¹⁹ Навчальний онлайн-спецпроект «Угода про асоціацію: Україна-ЄС» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eu-agreement.ed-era.com>

²⁰ Право Європейського Союзу: Підручник / За ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2017. – 384 с.

РОЗДІЛ 3

ПОГЛИБЛЕНА ТА ВСЕОХОПЛЮЮЧА ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

3.1. Переваги та виклики поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ)

Головною особливістю Угоди про асоціацію є те, що її невід'ємною частиною є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). ПВЗВТ покликана створити умови для взаємне відкриття ринків, а також регуляторне та інституційне наближення України та ЄС. Завдяки імплементації Угоди буде забезпечено національний режим торгівлі між країнами-членами ЄС та Україною.

Для українців поглиблена та всеохоплююча зона вільна торгівля з ЄС буде мати важливе значення через запровадження:

- 1) нижчих цін в результаті доступу до ширшого асортименту продукції й, відповідно, більшої конкуренції між виробниками та продавцями;
- 2) підвищених стандартів безпеки на внутрішньому ринку, завдяки впровадженню норм ЄС;
- 3) умов для створення нових робочих місць та можливості для бізнесу завдяки покращенню інвестиційного клімату;
- 4) підвищення рівня соціальної захищеності, оскільки текст угоди містить положення щодо безпеки та стандартів праці, соціального забезпечення та екологічних вимог;

Переваги для українського бізнесу:

- 1) безмитний доступ до найбільшого у світі ринку для більшості українських продуктів та нові можливості для експорту;
- 2) вихід на нові світові ринки, завдяки підвищенню стандартів продукції до стандартів ЄС;
- 3) доступ до програм сприяння та фінансування ЄС;
- 4) внутрішній інвестиційний та бізнес клімат²¹

ПВЗВТ – це економічно-правовим режимом, що значно ширшим, ніж класична форма зони вільної торгівлі. Зокрема, відповідно до Угоди необхідно створити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі 4 Угоди.

Переваги ПВЗВТ для національної економіки:

1. Розширення ринку (> 500 мільйонів споживачів)
2. Підвищення конкурентоспроможності національної продукції, доступ до дешевших та безпечніших продуктів
3. Збільшення обсягів виробництва, відповідно торгівлі з ЄС та у світі
4. Покращення бізнес-клімату

Питання пов'язані з торгівлею, фокусуються на скороченні імпорتنих та експортних мит (з деякими узгодженими винятками і перехідними періодами, які, в основному, пов'язані зі сільськогосподарською продукцією), прийняття засадничих норм згідно з Пан-Євро-Середземноморською конвенцією.

«Поглиблені» аспекти угоди – спрямовані на усунення або зниження тарифних і нетарифних бар'єрів у двосторонній торгівлі, збільшення експорту до держав-членів ЄС, а також до інших країн світу у зв'язку з широким міжнародним визнанням стандартів ЄС. Лібералізація імпорту покликана стимулювати конкуренцію, підвищити ефективність

²¹ Асоціація ЄС – Україна: що це дає вам. – Київ: Представництво ЄС в Україні, 2017.

вітчизняних галузей промисловості, їх модернізації, зниження цін для кінцевих споживачів. Введення жорсткіших вимог щодо виробництва харчових продуктів, санітарних та фіто-санітарних (СФС) норм і технічних стандартів, підвищення якості та підвищення рівня безпеки харчової продукції.

«Всеохоплюючі» аспекти угоди охоплюють широке коло сфер, в яких буде відбуватись процес наближення законодавства України до законодавства ЄС, щоб запровадити національний режим та доступ до ринку товарів, спрощення митних процедур та механізмів проведення торговельних операцій, регулювання торгівлі послугами, захист інтелектуальної власності, спрощення електронної торгівлі, руху капіталу, прозорі державні закупівлі, регулювання питання антимонополії та конкуренції, енергетики, сталий розвиток, та інші.

Наближення українського законодавства до законодавства ЄС допоможе створити більш сприятливе та стабільне бізнес-середовище, тим самим знижуючи витрати на ведення бізнесу і збільшуючи приплив прямих іноземних інвестицій. Останні є важливим елементом для розширення торговельного сектору, необхідного для створення нових робочих місць і стимулювання модернізації та підвищення конкурентоспроможності економіки.²²

3.2. Короткострові та довгострокові наслідки впровадження ПВЗВТ

В якості передумови для успішної реалізації Угоди про асоціацію важливо забезпечити: стабільне та сприятливе макроекономічне та політичне середовище в країні, інформування щодо впровадження ПВЗВТ та можливостей для розвитку приватного сектора.

Зважаючи на величезну асиметрію чистих ефектів від впровадження ПВЗВТ (коротко- та середньострокові витрати та переваги впровадження, що накопичуються переважно в довгостроковій перспективі; значні регіональні та галузеві диспропорції), дуже важливо ретельно проводити реформи, щоб уникнути надмірного тиску на розвиток бізнесу та переорієнтації з відкриттям доступу до ринків ЄС, зростання конкурентоспроможності промислових товарів та збільшення привабливості притоку прямих іноземних інвестицій.

Витрати пов'язані з підтримкою функціонування неефективних секторів та коригуванням ринку праці на національному та регіональному рівнях, повинні бути здійсненні з мінімізацією соціального навантаження на суспільство. Збільшена фінансова підтримка з боку ЄС, також, є першорядною для успішного впровадження ПВЗВТ в сучасних соціально-економічних умовах.

Порівняльний аналіз витрат/викликів та переваг/можливостей свідчить про те, що чисті ефекти від впровадження ПВЗВТ розподіляються досить нерівномірно за часовою шкалою, і вірогідна велика асиметрія позитивних та негативних наслідків у часовому розрізі для зацікавлених сторін (Додаток 3). Переваги в значній мірі накопичуватимуться в довгостроковій перспективі і залежать від ефективного впровадження декількох реформ, що є викликом саме по собі, а також здатності бізнесу країн ПВЗВТ успішно адаптуватися до зміни регуляторного середовища та вищої конкуренції.

Наприклад, зараз впроваджуються реформи, які понесуть великі витрати в коротко- та середньостроковій перспективі на виконання державою нормативно-правових актів та створення відповідних інституцій, а також для бізнесу, задля забезпечення відповідності новим вимогам та стандартам продукції. У короткостроковій перспективі не буде відчутних

---

²² Amat Adarov, Peter Havlik, Benefits and Costs of DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine. - JOINT WORKING PAPER (December 2016, with corrections made in March 2017) by the Vienna Institute for International Economic Studies and Bertelsmann Stiftung. – p.120.

переваг для населення та бізнесу, проте у довгостроковій площині ці вигоди будуть значущими.

Щодо *короткострокової перспективи* маються на увазі ефекти, які могли б спостерігатися відразу після підписання угоди, *середньострокова перспектива* – це ефекти, які очікуються після перехідного періоду, *довгострокова перспектива* – можливі результати після того, як завершиться перехідний період (тобто після 10-15 років, в залежності від конкретних статей Угоди). Більшість оцінок ефективності ПВЗВТ зосереджені на *довгострокових перевагах*.

Таблиця 2. Переваги впровадження ПВЗВТ для українського населення та бізнесу

ПВЗВТ		ФІНАНСОВА ТА ТЕХНІЧНА ПІДТРИМКА ЄС		
	Торгівельні аспекти	Зменшення тарифів на імпорт Правила походження товарів	Зменшення витрат на торговельні операції Зменшення цін	Зростання експорту
	Поглиблені аспекти	Зменшення тарифних бар'єрів		Зростання імпорту
	Всеохоплюючі аспекти	Наближення українського законодавства до законодавства ЄС	Покращення бізнес клімату	

(Адаров та Хавлік, 2017)

До довгострокових переваг можна віднести:

- створення ланцюга доданої вартості для продукції (global value chain);
- підвищення конкурентоспроможності та ефективності;
- зростання прямих іноземних інвестицій;
- зменшення вартості продукції, зростання якості та безпеки, а також диверсифікація ринків;
- зростання виробництва, створення робочих місць, підвищення продуктивності;
- підвищення добробуту, підвищення якості життя;
- зростання податкових надходжень до бюджету.

Основний виграш від ПВЗВТ, у тому числі від лібералізації торгівлі, очікують для галузей легкої промисловості, сільського господарства, харчової промисловості, а також виробництва електричного устаткування. Зокрема, розрахунки Інституту економіки та прогнозування показують, що виробництво сільськогосподарської продукції може зрости на 40%.

ПВЗВТ зумовлюватиме високі темпи приросту виробництва електронного устаткування (приріст на 34,1%). Втім зазначимо, що, якщо не буде проведено серйозної модернізації, машинобудування в цілому не отримає вигащів від створення ПВЗВТ з ЄС.²³

Металургійний сектор: не мав суттєвих торговельних бар'єрів перед підписанням Угоди, так як основні торговельні бар'єри були усунені після набуття Україною членства в СОТ, коли галузь була серед важливих бенефіціарів. Відповідно, лібералізація торгівлі з ЄС може призвести до зростання вартості факторів виробництва.

²³ Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління. - К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2013. – 127 с.

Сектор послуг отримає значні переваги від ПВЗВТ, особливо такі сфери, як фінансова діяльність, телекомунікації, операції з нерухомістю, торгівля.²⁴

На сьогодні основними здобутками ПВЗВТ стало те, що скасовані тарифи для 94,7% товарних груп. Наприклад, для промислових товарів та сировини Україна запровадила преференційний режим лише для 49,2% товарів, що експортуються з ЄС. Запроваджені спеціальні правила для автомобільного сектору України (імпортні тарифи зменшилися з 25% до 10%). Зросли переваги для розвитку ринку сільськогосподарської продукції (Україна взяла зобов'язання скасувати мита на 88,5% на с/г продукцію)²⁵.

Після підписання ПВЗВТ ЄС провів тарифну лібералізацію в повному обсязі й негайно для більшості товарів, тоді як Україна робитиме це протягом 3-7 років, щоб створити конкурентні умови на внутрішньому ринку й отримати можливість користуватися перевагами збільшення експорту на ринок ЄС.

Встановлення безмитних квот ЄС передбачено для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, яйця та інші). При цьому для м'яса свинини, м'яса птиці, грибів, яєць та альбумінів встановлено додаткові тарифні квоти.

Крім того, для 18 товарів тарифні квотипередбачають збільшення обсягів впродовж 5 років з дати застосування торговельних положень Угоди.²⁶

В свою чергу, Україна встановила тарифні квоти для 3 видів товарів (м'ясо свинини; м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці та цукор) та передбачила додаткові тарифні квоти для м'яса птиці та цукру. Узагальнений перелік тарифних квот викладено в Доповненні до Додатку I-A до Угоди про асоціацію.

Таблиця 3. Нетарифні бар'єри ЄС щодо України²⁷

НЕТАРИФНІ БАР'ЄРИ	ПРОДУКЦІЯ
Тарифні квоти (TRQs)	Яловичина, свинина, м'ясо вівці, домашня птиця, молоко та молочні продукти, яйця, мед, часник, цукор і сиропи, пшениця, ячмінь, овес, кукурудза, солод, крохмаль, висівки, гриби, помідори, виноград і яблучний сік, кукурудза, зернові продукти, етанол, харчові приправи, сигарети
Регулювання початкових цін і звільнення від адвалерного імпортного мита	Цитрусові, виноград, яблука, груші, абрикоси, вишні, персики, сливи, нектарини, виноградний сік

²⁴ Amat Adarov, Peter Havlik, Benefits and Costs of DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine. - JOINT WORKING PAPER (December 2016, with corrections made in March 2017) by the Vienna Institute for International Economic Studies and Bertelsmann Stiftung. – p.120.

²⁵ М. Емерсон, В. Мовчан. Поглиблення відносин між ЄС та Україною. – К.: – Центр європейських політичних досліджень та політичних консультацій, 2016. – 255 с.

²⁶ М. Емерсон, В. Мовчан. Поглиблення відносин між ЄС та Україною. – К.: – Центр європейських політичних досліджень та політичних консультацій, 2016. – 255 с.

²⁷ Amat Adarov, Peter Havlik, Benefits and Costs of DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine. - JOINT WORKING PAPER (December 2016, with corrections made in March 2017) by the Vienna Institute for International Economic Studies and Bertelsmann Stiftung. – p.120.

Інформація про поточні залишки тарифних квот ЄС, які адмініструються на основі принципу "перший прийшов – перший обслуговується", доступна в режимі он-лайн у відповідному розділі на офіційному порталі Європейської Комісії. Ця інформація оновлюється наприкінці кожного робочого дня.

Інформація про залишки тарифних квот, які видаються через систему імпорتنих ліцензій, надається у разі звернення компетентного органу з відповідним запитом на адресу директорату ЄК з питань сільського господарства.

Інформація про поточні залишки тарифних квот України доступна на сайті Державної фінансової служби України в розділі "Тарифні квоти".

3.3. Експортна стратегія, Пан Євро Мед Конвенція та промисловий діалог

Експортна стратегія

У зв'язку зі зміною вектору співпраці України з РФ на ЄС, протягом останніх трьох років спостерігається експортна переорієнтація. У березні 2017 році була розроблена Експортна стратегія України²⁸, яка передбачає:

1. створення сприятливих умов, що стимулюють торгівлю та інновації для диверсифікації експорту,
2. розвиток послуг з підтримки бізнесу та торгівлі, здатність підвищити конкурентоспроможність підприємств, зокрема, малих та середніх підприємств,
3. зміцнення навичок та компетенцій підприємств, зокрема, малих та середніх підприємств, необхідних для участі у міжнародній торгівлі.

Експортна стратегія розрахована на 5 років та передбачає виконання 56 першочергових завдань з розвитку експорту, залучення близько 40 державних та недержавних підприємств та інституцій²⁹. Стратегія визначає перспективні ринки для українського експорту, серед яких ключове місце займають 28 країн ЄС. Серед інших країн найбільш перспективними називаються США, Китай, Туреччина, Японія, Ізраїль та Індія.

Пріоритетними секторами розвитку економіки у Стратегії визначено:

- 1) сектор інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);
- 2) сектор креативних послуг, у тому числі послуги з реклами та зв'язків з громадськістю, ремесла, дизайн, кіноіндустрія, індустрія моди, видавнича справа, та інші сценічні і візуальні мистецтва;
- 3) сектор туризму, зокрема еко-туризм, екстремальний, культурний, діловий (MICE) та освітній туризм;
- 4) сектор технічного обслуговування та ремонту повітряних суден в якості доповнення до існуючої авіаційної промисловості;
- 5) сектор виробництва запасних частин та комплектуючих виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості, у тому числі для повітряних суден;
- 6) сектор машинобудування;

---

²⁸ Export Strategy of Ukraine. The road map of strategic development of trade 2017-2021. Official site of MEDT. - Electronic source: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>

²⁹ Експортна стратегія України 2017-2020 [Електронний ресурс]. – Доступ з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80#n13>

7) сектор харчової промисловості, зокрема харчові інгредієнти, готові продукти харчування та органічна продукція.

Важливим завданням для національної економіки є присутність України у глобальній виробничій мережі через інтегрованість країни у регіональні та глобальні ланцюги доданої вартості. При належному розвитку легкої промисловості та машинобудуванні можна розвивати два напрями: за типом збиральної станції (імпортер запчастин і комплектуючих виробів) і за типом аутсорсера (експортер запчастин і комплектуючих виробів до інших країн). Другий напрям розвивається динамічніше і є показником інтеграції до світових виробничих мереж (як регіональних так і глобальних). На сьогодні спостерігається зростання домінування проміжних товарів в українському експорті та зменшення ролі імпорту запасних та комплектуючих частин, тим самим впливаючи на конкурентоспроможність експорту.

Для активного включення до глобальних ланцюгів доданої вартості (ГЛДВ) необхідно перейти на виробництво середньо- та високотехнологічної продукції. Структура українського експорту практично не змінювалася з початку переходу до ринкової економіки і в значній мірі зберігає залежність від кількох відносно нескладних експортних товарів, виробництво яких зазвичай не потребує високого рівня кваліфікації; це переважно сталь та вироби з неї і сільськогосподарська продукція.

Для експорту товарів до ЄС в рамках Угоди про асоціацію товари повинні бути вироблені в Україні та отримати своєрідний паспорт, що засвідчує їхнє походження (Сертифікат походження EUR.1). А для отримання такого сертифікату товари повинні відповідати правилам походження. Для прикладу, продукти борошномельної промисловості можуть отримати Сертифікат EUR.1. тільки в тому разі, якщо вони вироблені зі злаків, вирощених в Україні.

Угода про асоціацію передбачає додатково правило двосторонньої кумуляції, завдяки якому, наприклад, під час виробництва борошномельної продукції, окрім українських, можуть бути використані також злаки, що вирощені в ЄС. В цьому разі правила походження будуть дотримані й товар вважатиметься таким, що вироблений в Україні. Так само правило двосторонньої кумуляції застосовується й до товарів, що виробляються в ЄС.

Для ілюстрації цього правила можна навести наступний приклад. Одяг, що імпортується з України до ЄС в рамках ЗВТ (зона вільної торгівлі), повинен бути пошитий із тканини, що вироблена в Україні (загальне правило) або в ЄС (двостороння кумуляція). За загальним правилом текстильні матеріали з третіх країн (наприклад, Туреччини) можуть бути використані тільки в тому разі, якщо їхня вартість не перевищує 8% від вартості одягу. Зрозуміло, що з розвитком технологій, розширенням впливу транснаціональних корпорацій, а також для розвитку глобальних ланцюгів доданої вартості вже недостатньо «класичних» угод про вільну торгівлю³⁰.

По-перше, угоди про вільну торгівлю все частіше охоплюють поступки не лише для товарів, а й послуг, інтелектуальної власності, руху капіталу та робочої сили тощо. По-друге, країни тяжіють до укладення угод про вільну торгівлю не лише між певними двома країнами, а одразу між декількома країнами одного регіону, щоб обійти вищезазначене правило двосторонньої кумуляції, яке суттєво обмежує міжнародну торгівлю.

Прикладом угоди, покликаної забезпечити вільну торгівлю між різними країнами, є Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила

³⁰ Export Strategy of Ukraine. The road map of strategic development of trade 2017-2021. Official site of MEDT. - Electronic source: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>

походження (Конвенція Пан-Євро-Мед), метою якої є новий рівень торгівлі між країнами середземноморського регіону (Офіційний сайт МЕРТ, Експортна стратегія, 2017).

Пан Євро Мед Конвенція

16 травня 2017 року Спільний комітет Конвенції Пан-Євро-Мед на шостому засіданні ухвалив рішення офіційно запросити Україну приєднатися до Конвенції.

На сьогодні Конвенція налічує 42 учасники, серед яких:

- країни ЄС;
- країни ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн);
- учасники Барселонського процесу (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Марокко, Палестина, Сирія, Туніс, Туреччина);
- учасники Процесу стабілізації та асоціації ЄС (Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Сербія, Чорногорія, Косово);
- Республіка Молдова.

Конвенція встановлює уніфіковані правила походження для торгівлі товарами у Пан-євро-середземноморському регіоні й таким чином дозволяє своїм учасникам посилювати економічну інтеграцію та торговельні зв'язки. Конвенція передбачає можливість діагональної кумуляції, тобто дає можливість країнам-учасникам використовувати сировину одна одної, а не тільки національну. Зокрема, діагональна кумуляція дозволяє використовувати під час виробництва товару сировину з третіх країн, що не є сторонами ЗВТ, в рамках якої здійснюється торгівля. Так, наприклад, одяг, пошитий в Україні з тканини, виробленої в Туреччині, зможе імпортуватися до ЄС за ставкою ввізного мита «0%». На даному етапі Угода про асоціацію не дозволяє цього робити.

Промисловий діалог

У 2016 році Україна розпочала промисловий та регуляторний діалог з ЄС щодо горизонтальних питань та окремих секторів промисловості. В рамках цього діалогу вже відбулися дві зустрічі: 1 березня 2017 року в Брюсселі та у березні 2018 в Києві. З метою забезпечення діалогу діють більше 5 робочих груп, у тому числі з питань технічних бар'єрів у торгівлі.

Перші зміни у законодавстві почали відбуватися з 2010 року з прийняттям законів про ринковий нагляд і про безпеку нехарчової продукції, проте після підписання Угоди про асоціацію динаміка розроблення та прийняття актів законодавства значно посилилася.

Зобов'язання щодо адаптації горизонтального (рамкового) законодавства були імplementовані в Україні у вигляді низки законів та підзаконних актів, ухвалених протягом 2010-2016 рр. Зокрема, це Закони України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 2.12.2010; «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17.05.2001 (із змінами від 22.12.2011 та 15.01.2015); «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2.12.2010; «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015; «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 5.06.2014; «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» від 19.05.2011. Крім того, з метою приведення інфраструктури у відповідність до європейських вимог в Україні також прийнято Закон України «Про стандартизацію» від 5.06.2014.³¹

---

³¹ Інтеграція у рамках асоціації: динаміка виконання угоди між Україною та ЄС / збірка аналітичних доповідей за редакцією Дмитра Шульги. – Київ, 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.civic->

Чотири пріоритетні сектори адаптації вертикального (галузевого) законодавства були визначені ще у 2005 році. До них увійшли низьковольтне обладнання, електромагнітна сумісність, вироби машинобудування та прості посудини, що працюють під тиском.

Для полегшення торгівлі промисловими товарами та усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС наступним кроком має бути приєднання до Угоди про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, скорочено АССА).

Передбачається, що в охоплених цією Угодою секторах українські експортери зможуть маркувати свою продукцію знаком СЕ та вільно продавати на ринку ЄС без додаткової сертифікації. За підрахунками Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Угода АССА може охопити п'яту частину експорту з ЄС, передусім це продукція машинобудування.³²

3.4. Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні

У структурі підприємництва в Україні значною мірою домінують МСП. Оскільки МСП складають 99,8 % загальної кількості підприємств в Україні та забезпечують роботою близько двох третин загальної кількості робочої сили у країні, цей сектор є важливою складовою економіки.

За даними Державної служби статистики України, з 343 440 українських підприємств, зареєстрованих у 2015 році, 82,8 % складають підприємства, на яких працює менше 10 осіб (так звані мікропідприємства), і 12,7 % – підприємства, на яких працює від 11 до 50 працівників (малі підприємства). Середні підприємства (50-250 співробітників) складають 4,4 % загальної кількості підприємств, і лише на 0,1% підприємств працює більше 250 працівників.³³

Більшість підприємств задіяні у сфері «гуртової та роздрібної торгівлі, а також ремонту автомобілів та мотоциклів», що складає 27 % вітчизняних підприємств; за ним слідує сільськогосподарська (14 %) і промислова галузь (12 %). Частка підприємств, задіяних у секторі надання бізнес-послуг, є досить незначною: 4 % МСП здійснюють діяльність у сфері «інформаційних і телекомунікаційних послуг» (послуги ІКТ); 9,5 % – у сфері «операцій з нерухомістю»; і 8,7 % – у сфері «професійної, наукової і технічної діяльності» (професійна діяльність).³⁴

Експортом прямо чи опосередковано займається менше 20% МСП. Це свідчить про те, що довгострокове економічне зростання вимагає більше зусиль, спрямованих на інтеграцію МСП в експортні ланцюги вартості.

---

synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi_dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES.pdf

³² Там же

³³ Export Strategy of Ukraine. The road map of strategic development of trade 2017-2021. Official site of MEDT. - Electronic source: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhnjaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>

³⁴ Там же

Джерело: Doing Business 2017, Профіль економіки – Україна

Проте за останні кілька років Україна досягла значних успіхів у вдосконаленні правового поля для інвестування і запровадила реформи, спрямовані на полегшення бізнес-клімату та подальшого залучення інвесторів. Особливо відчутними виявилися вдосконалення у частині спрощення процедур реєстрації нових підприємств та ліцензування, внаслідок чого у категорії «легкість заснування бізнесу» у 2017 році країна піднялася на 20-е місце з 70-го місця, яке вона займала у 2015 році. Крім того, запровадження в Україні податкових реформ у 2015 році призвело до підвищення податкової прозорості (ОЕСР, 2016).

Таблиця. 4. Порівняння індикаторів ведення бізнесу в Україні та інших країн

Міжнародні орієнтири	Білорусь	Молдова	Польща	Румунія	Росія	Україна
Doing Business, 2017 (Світовий банк) / 190	37	44	24	36	40	80
Глобальний індекс конкурентоспроможності (GCI), 2016-2017 (Світовий економічний форум) / 138	Дані відсутні	100	36	62	43	85
Індекс сприйняття корупції, 2015 (Transparency International) / 168	107	103	30	58	119	130
Індекс економічної свободи, 2016 (Фонд «Спадщина») / 178	157	117	39	61	153	162

Інвестиційний клімат продовжує страждати через слабку інституційну структуру України. Рейтинг GCI підкреслює слабкість інституційної структури України (129-е місце), зокрема через слабкий рівень забезпечення захисту майнових прав та прав інтелектуальної власності, недостатньо розвинені правоохоронні інститути, непрозорість державних органів та установ, нецільове використання державних коштів, недостатній рівень захисту інтересів міноритарних акціонерів тощо.

Потенційними напрямками співробітництва України та ЄС є поглиблене цільове регуляторне наближення з фокусом на участь в європейських ланцюгах створення доданої вартості, промисловий аутсорсинг, активніше залучення України до програм «Horizon 2020» та COSME, та обмін новітніми технологіями.

РОЗДІЛ 4

ЯК ЄС ДОПОМАГАЄ ВИКОНУВАТИ УГОДУ? СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВИДИ

4.1. Стратегічні напрями допомоги Україні та її види (технічна допомога, секторальна бюджетна, макрофінансова допомога, фінансова, та гуманітарна підтримка)

Європейський Союз є одним з найбільших донорів для України. Відповідно, допомога, яка надається ЄС українським інституціям, організаціям та громадянам, може бути класифікована за різними видами допомоги в залежності від її призначення, кінцевого бенефіціара, форми надання тощо.

Допомога ЄС Україні (форми):
фінансова допомога (гроші, гранти);
експертно-консультаційна допомога (фахівці);
ресурсне забезпечення (обладнання та матеріали);
підвищення кваліфікації (навчальні заходи);
реконструкція об'єктів (будівельні роботи).

Наприклад, допомога від ЄС та країн-членів надається у **формі** організації навчальних заходів, ознайомчих візитів, консультацій фахівців-експертів, постачанні обладнання та матеріалів (включаючи програмне забезпечення), виконання будівельних робіт для ремонту та реконструкції різних об'єктів, надання грантової підтримки та фінансування різноманітних ініціатив.

Допомога від Європейського Союзу може бути представлена і в розрізі різних **видів допомоги**³⁵. Зокрема:

- 1) технічна допомога** - фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України;

За даними Представництва України при Європейському Союзі та Європейському співтоваристві з атомної енергії в Україні реалізуються майже 200 проектів технічної допомоги ЄС (пройшли державну реєстрацію) на загальну суму близько 262,7 млн. євро, що реалізуються через національні та регіональні програми допомоги ЄС, програми прикордонного співробітництва, механізм Twinning, освітню програму Tempus, програму Всеохоплюючої інституційної розбудови та Інструмент співробітництва з ядерної безпеки та інші. Детальніше розглянуто у Розділі 5.

- 2) секторальна бюджетна підтримка ЄС** - інструмент надання зовнішньої допомоги ЄС, відповідно до яких фінансові ресурси, надані ЄС на безповоротній та безоплатній основі для підтримання процесу реформування відповідної сфери реалізації державної політики, перераховуються до державного бюджету з метою їх подальшого використання згідно з бюджетним законодавством на цілі, передбачені державними або галузевими програмами, стратегіями, концепціями³⁶;

Реалізація в Україні програм бюджетної підтримки (БП) від ЄС передбачає переказ від Європейської Комісії на безоплатній та безповоротній основі фінансових ресурсів до Державного бюджету України за умови проведення відповідних структурних реформ. Секторальна бюджетна підтримка є одним з різновидів бюджетної підтримки ЄС країнам-партнерам.

³⁵ Допомога ЄС Україні // Представництво України при Європейському Союзі та Європейському співтоваристві з атомної енергії. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>

³⁶ Порядок підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2010 р. № 841) [Електронний ресурс]. - — Законодавство України — 2019. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2010-%D0%BF>

Допомога ЄС Україні (види):

технічна допомога;
секторальна бюджетна підтримка ЄС;
фінансова допомога;
макрофінансова допомога;
гуманітарна допомога.

Як зазначає, С.Максименко, бюджетна підтримка ЄС це не просто банківський переказ коштів, і не кожна країна може її дістати. Країна-отримувач такої допомоги має відповідати певним критеріям прийнятності до започаткування програми БП, а також виконувати певні

умови протягом терміну реалізації програми БП. Якщо умови не виконуються, або виконуються не повністю, то зазначені в Угоді початкові суми можуть бути зменшені.³⁷

В Україні започатковано п'ять програм секторальної бюджетної підтримки ЄС на загальну суму 244 млн. євро (включаючи 12 млн. євро – компоненти технічної допомоги):

- **сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом** (45 млн. євро, бенефіціар - Мінекономрозвитку, департамент технічного регулювання, термін впровадження програми 21.12.2009 – 21.12.2016);
- **підтримка впровадження транспортної стратегії України** (65 млн. євро, бенефіціар – Мінінфраструктури, термін впровадження програми 21.10.2010 – 21.10.2016);
- **підтримка впровадження Стратегії національної екологічної політики України** (35 млн. євро, бенефіціар – Мінприроди, термін впровадження програми 21.12.2010 – 21.10.2015);
- **підтримка політики управління кордоном в Україні** (66 млн. євро, бенефіціар – Держприкордонслужба, Держмитслужба, термін впровадження програми 31.10.2011 – 31.10.2017);
- **продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України** (45 млн. євро, бенефіціар - Міненерговугілля; термін впровадження програми 20.12.2013 – 20.05.2020).

У рамках впровадження пакету розширеної економічної та фінансової допомоги Україні 13 травня 2014 р. у Брюсселі Прем'єр-міністром України А.П.Яценюком та Президентом ЄК Ж.М.Баррозу було підписано Угоду про фінансування **Контракту для України з розбудови держави (State Building Contract)**. Сума грантових надходжень в рамках програми складає 355 млн. євро. Зазначена програма стала першим випадком застосування Євросоюзом механізму загальної бюджетної підтримки третьої країни (принцип «спеціального підходу»). Пакет допомоги було сформовано шляхом перерозподілу фінансових ресурсів щорічної програми дій ЄІСП на 2013 р. та програми дій в рамках Європейського інструменту сусідства на 2014 р.³⁸

Враховуючи нагальні потреби у додатковій фінансовій підтримці, у травні 2015 р. ЄС схвалив додатковий пакет двосторонньої технічної допомоги для України на 2015 рік в обсязі 110 млн. євро з наступних елементів:

- поповнення бюджету новоствореного Інструменту гарантування позик українських малих та середніх підприємств, що впроваджуватиметься ЄБРР та ЄІБ (за посередництва українських банків) як за рахунок власних ресурсів, так і з використанням регіональних

³⁷ Максименко С. Бюджетна підтримка ЄС. Експертно-аналітичний огляд / Сергій Максименко // Стратегія розвитку. – 2017. - №3 (квітень-травень). - С.39-45

³⁸ Сайт Представництва ЄС в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>

програм технічної допомоги ЄС (Інструмент реалізації ПВЗВТ, Інвестиційний інструмент сусідства);

- відшкодування 50% вартості «вхідного квитка» для участі України у рамкових програмах ЄС «Горизонт 2020» та «КОСМЕ»;
- надання консультативної підтримки українським МСП (з питань виходу на ринок ЄС, підвищення енергоефективності, оптимізації господарської діяльності тощо), що планується здійснювати на базі існуючого проекту ЄБРР «Підтримка малого бізнесу» шляхом його розширення на 15 регіонів України;
- Експертна допомога Уряду у здійсненні реформ з покращення бізнес-клімату.

3) фінансова допомога - націлена на підтримку реформування та європейської інтеграції України, зокрема на конституційну реформу, відкриття європейського ринку для українських товарів, реформування судової системи і державної служби. ЄС та інші сфери.

ЄС надає Україні фінансову допомогу через механізм Європейського інструменту сусідства - інструменту імплементації Європейської політики сусідства.

Через Європейський інструмент сусідства Україна отримує фінансову допомогу на двосторонній основі, як частина фінансових ресурсів ЄС, доступних для України, відповідно до існуючих в ЄС правилами і процедурами надання зовнішньої допомоги. Засоби для України, як і для інших країн, які отримують допомогу ЄС, виділяються на установлені інтервали часу з річним розподілом.

Стратегічні пріоритети **Інвестиційного інструменту сусідства** (Neighborhood Investment Facility) на 2014-2020 роки затверджено Європейською Комісією у 2014 році. У них виділено три основні сфери фінансування:

- покращення взаємозв'язку енергетичних та транспортних мереж між ЄС та країнами Сусідства (у т.ч. між самими країнами Сусідства), підвищення енергоефективності або використання відновлювальних джерел енергії. Підтримка інвестицій, які мають відношення до імплементації угод ЄС, включаючи угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (Україна, Грузія, Молдова);
- захист навколишнього середовища, у т.ч. у контексті зміни клімату;
- забезпечення сталого зростання шляхом підтримки малих та середніх підприємств, соціального сектору, а також розвитку муніципальної інфраструктури.

В рамках ІІС у вересні 2014 року для країн-учасниць ініціативи «Східне партнерство», що уклали з ЄС Угоди про асоціацію (Україна, Грузія, Молдова) Європейська Комісія схвалила новий Інструмент реалізації ПВЗВТ (DCFTA Facility), спрямований на покращення умов фінансування малих та середніх підприємств цих держав у процесі інтеграції до спільного ринку ЄС.

Бюджет Інструменту реалізації ПВЗВТ складає близько 150 млн. євро та буде спрямований на фінансування пріоритетів: надання прямих інвестиційних грантів МСП (у т.ч. відшкодування частини кредиту або його ставки) для виходу на ринок ЄС; страхування валютних ризиків; фінансування консультативних послуг з питань виходу МСП на ринок ЄС, зокрема проекту ЄБРР «Підтримка малого бізнесу»; часткове покриття ризиків кредитування - відшкодування частини позики у зв'язку із втратою платоспроможності боржником.

4) макроекономічна допомога – надається Європейським Союзом з метою підтримки макроекономічної стабільності України у вигляді позик, як доповнення до програми

Макрофінансова допомога є частиною ширшого партнерства ЄС із країнами-сусідами та є особливим інструментом розв'язання кризових ситуацій. Така допомога є доступною країнам-партнерам Євросоюзу, що зіштовхуються з серйозними проблемами з платіжним балансом. Вона доповнює фінансову підтримку, що надається міжнародними фінансовими установами (МВФ) та на основі двосторонніх угод з донорами для підтримки державної програми економічної стабілізації та реформ. Євросоюз залучає кредити в межах макрофінансової допомоги через позики на ринках капіталу. Потім кошти передають країні-бенефіціару на схожих фінансових умовах. Джерелом грантів макрофінансової допомоги є бюджет Європейського Союзу³⁹. Кошти в рамках МФД виділяються для прямої бюджетної підтримки (покриття поточного дефіциту консолідованого бюджету), поповнення золотовалютних резервів.

У 2018 році допомога ЄС була зосереджена у наступних напрямках:

- реалізація програми з енергоефективності; підтримка України в імплементації Угоди про асоціацію;
- започаткування програми з освіти та професійного навчання (шляхом реформування системи профтехучилищ);
- підтримка освітніх програм та програм обміну, надання грантів університетам (реалізація програми Erasmus та інших навчальних програм);
- реалізація зовнішнього інвестиційного плану ЄС.

Надання МФД ЄС Україні здійснюється за умови успішного співробітництва України з Міжнародним валютним фондом та задовільного виконання попередніх вимог програм фінансової підтримки МВФ. Також в рамках МФД погоджується окремий пакет попередніх умов, які передбачають проведення реформ у цілій низці секторів економіки та державного управління від реформування системи управління державними

фінансами до реформи енергетичного сектору, податкової системи тощо. Виплати в рамках зазначених програм здійснюються рівномірними траншами за умови виконання українською стороною передбачених програмами МФД попередніх умов.

Договірна основа надання макрофінансової допомоги - *Меморандум про взаєморозуміння та Кредитна угода між країною-отримувачем та ЄС*⁴⁰.

Меморандум про взаєморозуміння визначає передумови виділення коштів кожного траншу допомоги, а *Кредитна угода* – технічні особливості надання позикових коштів.

Центральний банк країни зазвичай виступає агентом країни-позичальника та відкриває рахунок у євро, на який перераховуватимуться кошти відповідних траншів макрофінансової допомоги ЄС.

³⁹ ЄС схвалив надання 500 млн. євро макрофінансової допомоги Україні // Представництво Європейського Союзу в Україні. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/54716/ес-схвалив-надання-500-млн-євро-макрофінансової-допомоги-україні_uk

⁴⁰ Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором [Електронний ресурс]. – Законодавство України – 2019. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_015

Відсоткова ставка визначається під час виходу Європейської Комісії, що має найвищий кредитний рейтинг (AAA), на зовнішній ринок запозичень для отримання коштів, що перераховуватимуться Україні за тією самою кредитною ставкою⁴¹.

У 2014 – 2017 роках Україна та ЄС реалізували три програми макрофінансової допомоги. За їх результатами Україна отримала 2,81 млрд євро:

- 1,360 млрд євро у 2014 році;
- 850 млн євро у 2015 році;
- 600 млн євро у 2017 році.

У вересні 2018 року підписано Меморандум про взаєморозуміння та Кредитну угоду щодо четвертої програми макрофінансової допомоги Україні (ратифіковано Законом № 2613-VIII від 08.11.2018). Четверта програма макрофінансової допомоги ЄС передбачає виділення Україні 1 млрд євро. Ця сума розподілена на два транші по 500 млн євро кожний, обидва спрямовані у міжнародні резерви України. 11 грудня 2018 року ЄС направив Україні перший транш четвертої програми макрофінансової допомоги обсягом 500 мільйонів євро.

5) гуманітарна допомога

Серед напрямів надання гуманітарної допомоги: задоволення першочергових потреб для переміщених зі сходу України: зокрема, забезпечення продуктами харчування, питною водою, надання психологічної реабілітації, медичної та соціальної допомоги, а також комплекс побутово-логістичних заходів; на потреби соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, відновлення соціальної інфраструктури та закладів охорони здоров'я в регіонах України тощо.

4.2. Стратегічна програма допомоги ЄС Україні на 2018-2020 роки

У грудні 2017 року Європейською Комісією затверджено нову *Стратегічну програму допомоги ЄС Україні на 2018—2020 роки (Single Support Framework)*⁴², (розроблену з врахуванням 3-х ключових цілей підтримки України: зміцнення державного управління, зміцнення економіки та зміцнення суспільства).

За наслідками затвердження вищезазначеної програми з 2018 року ЄС відновлено програмний підхід у формуванні пріоритетів допомоги ЄС на середньострокову перспективу.

У цьому документі визначені чотири **стратегічні сектори**, які стосуються загальних напрямів реформ в Україні, для виконання яких надаватиметься допомога ЄС:

- 1)** зміцнення інституцій та належного управління, у тому числі у сфері забезпечення верховенства права та безпеки;
- 2)** економічний розвиток та розвиток можливостей ринку, у тому числі розвиток приватного сектору та покращення бізнес-клімату;
- 3)** покращення транспортного сполучення, енергоефективність, захист навколишнього середовища та запобігання зміні клімату;
- 4)** мобільність та контакти між людьми, у тому числі впровадження більш ефективної соціальної політики.

⁴¹ Україна отримує від Європейського Союзу макрофінансову допомогу на 1 млрд євро // Національний банк України . Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=77596604&showTitle=true

⁴² Стратегічна Програма допомоги ЄС Україні (2018-2020 рр.). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=df3cf74d-8f6d-44a6-9a9b-e3f154886de1&tag=InformatsiynodovidkovMateriali>

У всіх секторах увага приділятиметься наданню допомоги регіонам та населенню, що постраждали внаслідок конфлікту на сході України. Також у реалізації завдань всіх пріоритетних секторів особливу роль відіграватимуть «наскрізні питання»:

- заходи щодо зміцнення довіри, розбудови миру;
- забезпечення гендерної рівності та дотримання прав людини;
- заходи у сфері захисту навколишнього середовища та запобігання зміні клімату, цифрової економіки, суспільства та молоді,
- заходи щодо забезпечення гендерної рівності та прав людини,
- заходи щодо зміцнення довіри та розбудови миру.

Також може надаватися додаткова підтримка для виконання пріоритетних зобов'язань, які ще не включені до програми⁴³.

Ключовий елемент у забезпеченні реалізації прийнятих політик та законодавчих актів (включаючи ті, що вимагаються згідно із зобов'язаннями, взятими на себе Україною в рамках ПВЗВТ) – це інклюзивність та основа на фактичних даних стратегічного планування та розроблення законодавства.

Як зазначається в Стратегічній Програмі допомоги ЄС Україні, в рамках **регіональних програм та програм східного сусідства** й надалі надаватиметься ключова додаткова підтримка відповідно до пріоритетів Східного партнерства та регіонального багаторічного індикативного плану.

Стосовно посилення ринкових можливостей, підтримка надаватиметься в рамках ініціативи EU4Business, від створення сприятливого для бізнесу регуляторного середовища до реалізації ПВЗВТ, а також в рамках мережі EU4Digital, яка зміцнить цифрову економіку та суспільство в усьому регіоні. Підтримка зміцнення міжнародних та регіональних зв'язків, у тому числі в сфері енергетики та транспорту в рамках мережі TEN-T, зміни клімату та охорони навколишнього середовища, надаватиметься як в рамках відповідних регіональних програм (наприклад, EU4Energy), так і в рамках Інвестиційної платформи сусідства. У межах ініціативи EU4Innovation буде розроблено послідовну концепцію для різних ініціатив ЄС на підтримку інноваційних спроможностей. Підтримка також надаватиметься освіті, молоді та науково-дослідницькій співпраці в рамках програми EU4Youth та таких програм, як «Еразмус+» та «Горизонт 2020».

Також пріоритетною сферою, в якій здійснюватимуться заходи з розвитку регіонального співробітництва, визначена Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM). У сфері належного врядування продовжено стратегічне партнерство з Радою Європи. Конкретна регіональна підтримка передбачена у сферах, де буде чітка практична користь від заходів регіонального масштабу, наприклад, у боротьбі з організованою злочинністю.

Індикативний трирічний бюджет фінансування заходів в рамках Стратегії складає 430—530 млн EUR. Разом з цим, на кожний рік буде визначатися більш конкретний перелік пріоритетів допомоги на програмному рівні⁴⁴. Отже, допомога надаватиметься за принципом “more for more”, тобто в прямій залежності від прогресу української сторони у виконанні відповідних реформ.

⁴³ Стратегічна Програма допомоги ЄС Україні (2018-2020 рр.). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=df3cf74d-8f6d-44a6-9a9b-e3f154886de1&tag=InformatsiynodovidkovMateriali>

⁴⁴ Європейська та євроатлантична інтеграція. Transition book. – 2019. – С.8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-prezentation-2019/8.2019/transition-book-final-sistnuto.pdf?fbclid=IwAR3qgzNVEkji-niky2M2i1CbbL8gf-BUUnhb9QkEjMjU4JsXNbnzImq8wls>

4.3. Допомога від ЄС на виконання Угоди про асоціацію

Європейський Союз надає українській стороні підтримку в багатьох напрямках, які віддзеркалюють пріоритети, визначені в окремих розділах Угоди про асоціацію, а також у Порядку денному асоціації Україна — ЄС.

Відповідно до даних Звіту про виконання угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році⁴⁵, загальний портфель фінансування у звітному періоді, залученого в рамках кредитної та фінансової допомоги з боку ЄС, склав 1,2 млрд євро.

Загальний бюджет зареєстрованих проектів міжнародної допомоги на кінець 2018 року склав 351 млн євро. Результатом виконання зобов'язань України в рамках програм реформування державного управління та підтримки регіонального розвитку в Україні стало залучення секторальної бюджетної підтримки на суму 24,9 млн євро.

У рамках п'ятого засідання Ради асоціації було підписано п'ять міжнародних договорів про фінансування нових програм міжнародної допомоги із загальним бюджетом 222,5 млн євро. Предметом зазначених договорів визначено реформування сфери управління державними фінансами та системи професійно-технічної освіти, сфер енергетики та енергоефективності, охорони навколишнього середовища, транспорту, санітарного та фітосанітарного контролю, стандартизації, бухгалтерського обліку і аудиторської діяльності, електронного зв'язку, кібербезпеки та розширення контактів України та країн-членів ЄС з метою професійного обміну.

4.4. Основні показники наданої допомоги ЄС Україні (2014-2019)

З 2014 року ЄС передбачив виділення 12,8 млрд євро на фінансування різних програм в Україні. Зокрема, було передбачено 4,41 млрд. євро кредитів у рамках чотирьох програм макрофінансової допомоги від ЄС, із яких Україна на сьогодні змогла отримати 3,31 млрд. євро.

У 2018 році в Україні реалізувалось 236 проектів за фінансування ЄС на загальну суму 429 млн EUR. Допомога надавалась на: відновлення Донбасу та ВПО, урядування та громадянське суспільство, регіональний розвиток, економічний розвиток і торгівля, освіта і наука, національна безпека й оборона, енергетика та енергоефективність, ядерна безпека тощо.

Протягом II півріччя 2018 року розпочато реалізацію 58 нових проектів ЄС на загальну суму 79 млн EUR. Допомога в рамках проектів надається у сферах: регіонального розвитку, освіти і науки, економічного розвитку і торгівлі, відновлення Донбасу та ВПО, транспорту і інфраструктури, навколишнього середовища, охорони здоров'я тощо.

Застосування програмного підходу дозволило залучити у 2018 році 272,5 млн. євро допомоги на: фінансування Фонду енергоефективності (50 млн. євро); реформування системи управління державними фінансами (55,5 млн. євро); підтримку енергоефективності в Україні (54 млн. євро); фінансування консультативної підтримки ЄС у сфері охорони навколишнього середовища, транспорту, санітарного та фітосанітарного контролю, стандартизації, бухгалтерського обліку та аудиторської діяльності, електронного зв'язку, кібербезпеки та енергетики (37 млн. євро); реформування та модернізації системи професійно-технічної освіти в Україні (58 млн. євро); фінансування заходів, спрямованих на просування контактів між громадянами України та ЄС з метою обміну найкращими практиками та сприяння взаєморозумінню (18 млн. євро).⁴⁶

⁴⁵ Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році/ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції за підтримки Представництва ЄС в Україні та проекту Association4U [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report-UA.pdf

⁴⁶ Там само [ам](#)

РОЗДІЛ 5

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОТРИМАННЯ ДОПОМОГИ ВІД ЄС

5.1. Технічна допомога від ЄС

ЄС є одним з найбільших донорів України у фінансуванні технічної допомоги, що надається за великим переліком напрямків, які відображають пріоритети, визначені в окремих розділах Угоди про асоціацію, а також у Порядку денному асоціації Україна – ЄС.

Проекти міжнародної технічної допомоги відрізняються від інших форм підтримки тим, що вони, як правило, не передбачають надання фінансової або матеріальної допомоги отримувачам. Натомість оплачуються послуги фахівців, що надають експертну підтримку та допомогу для зміцнення інституційної спроможності органів державної влади (навчання, проведення комунікаційних кампаній, розробки стратегічних документів, нормативно-правових актів, внутрішніх процедур, політик, тощо).⁴⁷

Міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді:

- будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проєктів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні;
- робіт і послуг;
- прав інтелектуальної власності;
- фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті;
- інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій.

Напрями підтримки визначаються потребами бенефіціарів з урахуванням пріоритетів донорів та бюджетних обмежень. Проекти технічної допомоги надаються на грантовій основі. Отримання та їх реалізація є простішим для бенефіціара, так як переважно донор відповідає за фінансову та матеріальну частини проєктів.

Серед основних напрямів залучення міжнародної технічної допомоги:

- реформування судової системи,
- реформування енергетичного сектору,
- стимулювання розвитку соціальної сфери,
- поліпшення інвестиційного клімату,
- посилення оборонного комплексу,
- вдосконалення регуляторної політики,
- розвиток підприємництва та конкуренції на внутрішньому ринку та ін.

Правові основи технічного співробітництва з ЄС визначаються положеннями Рамкової угоди між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств від 12 грудня 2006 року та міжнародних договорів України та ЄС про фінансування програм підтримки.

Стратегічний програмний документ Сторони ЄС щодо надання технічної допомоги Україні - Європейський інструмент сусідства на 2014 – 2020 роки (загальний бюджет фінансування – 15,4 млрд. євро). Покликаний сприяти поглибленню політичного співробітництва, основоположних демократичних принципів, активізації економічної інтеграції та зміцненню партнерства між ЄС та країнами-партнерами⁴⁸.

Фінансування програм в рамках Інструменту здійснюється з бюджету Європейського Союзу згідно з таким основним актом як *Регламент (ЄС) № 232/2014* Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 2014 року про створення Європейського інструменту сусідства («ЄІС»)⁴⁹.

⁴⁷ Аналітичний звіт Пріоритети допомоги ЄС Україні: взаємовигідний рух назустріч. – Київ, 2018

⁴⁸ Технічна та фінансова допомога // Євроінтеграційний портал. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://eu-ua.org/tekhnichna-ta-finansova-dopomoha>

⁴⁹ REGULATION (EU) No 232/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument // Official Journal of the European Union -15.3.2014

Відповідно до *Рамкової угоди між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств* від 27 жовтня 2006 року, Україна визначається як країна, що відповідає необхідним вимогам і може бути отримувачем зовнішньої допомоги, фінансованої Співтовариством, як передбачено відповідними Регламентами, допомога може бути підставою для укладання угод про фінансування, що будуть підписуватись Урядом, Комісією та в деяких випадках країною -членом ЄС для реалізації запланованих заходів. Також в Рамковій угоді зазначається, що для впровадження заходів в Україні повинні бути викладені основні технічні, правові та адміністративні правила. Відповідно, угода визначає деталізовані положення стосовно правил, що застосовуються до виконання заходів, повністю або частково фінансованих коштом Співтовариства, зокрема, стосовно обміну валют, сплати митних зборів і податків⁵⁰.

Надання зовнішньої допомоги Співтовариством може бути призупинене в разі нецільового використання міжнародної технічної допомоги.

На офіційному веб-сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (нова назва - Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України) можна ознайомитися з **нормативно-правовою базою з питань технічної допомоги Україні**.⁵¹ Однак, перелік представлених нормативно-правових актів вимагає постійної перевірки щодо їх чинності.

Зокрема, станом на 1 вересня 2019 року діють:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2010 № 841 «Про затвердження Порядку підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2010 № 1111 «Про затвердження Порядку підготовки та реалізації проектів у рамках програм прикордонного співробітництва ЄІСП»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2011 р. N 1075-р «Про схвалення Концепції планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2011 р. N 1075-р «Про схвалення Концепції планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями»;
- Рамкова угода між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств від 27 жовтня 2006 року (набрала чинності 06.01.2009).

[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0232&qid=1421236630791&from=EN>

⁵⁰ Рамкова угода між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств від 27 жовтня 2006 року [Електронний ресурс]. – Законодавство України. - 2019. - Режим доступу: https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_763

⁵¹ Нормативно-правова база з питань технічної допомоги // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Normativno-pravovaBazaZPitanTekhnichnoiDopomogi>

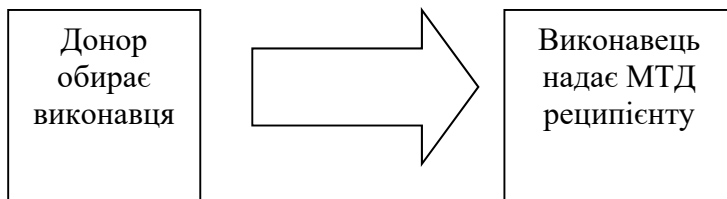
А також діє низка інших нормативно-правових актів. Детальніше можна ознайомитися за посиланням: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d1045455-72f1-4332-9909-104d8fce2407&title=Normativno-pravovaBazaZPitanTekhnichnoiDopomogi>

На офіційному веб-сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України <http://www.me.gov.ua/Documents/> можна ознайомитися також з загальним переліком регламентів Європейського Союзу та Рішень Європейської комісії щодо технічної допомоги Україні, безпосередньо переглянути тексти зазначених нормативно-правових актів (детальніше в Додатку 5).

Механізм реалізації міжнародної технічної допомоги

- Донор (іноземна держава чи міжнародна організація, що надає МТД) обирає виконавця (резидента чи нерезидента), який буде безпосередньо реалізовувати відповідний проект МТД.
- Донор через виконавця надає МТД реципієнту (ним може бути будь-яка особа або організація державної, приватної або комунальної власності).

Контролює реалізацію проекту МТД з боку держави бенефіціар – центральний орган виконавчої влади, Рада міністрів АРК, облдержадміністрація, до компетенції яких належить реалізація державної політики у відповідній галузі чи регіоні, де передбачається впровадження проекту МТД, та які зацікавлені в результатах виконання такого проекту⁵².

Головний координатор діяльності, пов'язаної із залученням МТД (на рівні держави) – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (нова назва - Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України).

Серед функцій Мінекономрозвитку у сфері:

- експертиза та погодження запитів потенційних реципієнтів на одержання МТД;
- підготовка та надсилання іноземним державам і міжнародним організаціям офіційних звернень щодо залучення та використання МТД;
- проведення державної реєстрації проектів МТД та акредитації виконавців;
- ведення єдиного реєстру проектів, що реалізуються в Україні з використанням ресурсів міжнародних фінансових організацій та МТД;
- проведення (спільно з відповідними бенефіціарами) моніторингу виконання та дотримання умов реалізації проектів МТД.

Відповідно до **Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги**⁵³ та з метою забезпечення поточного моніторингу реципієнти проектів міжнародної технічної допомоги мають подавати до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України один раз на півроку картку **піврічного моніторингу проекту**, складену за формою згідно з додатком 3 до цього Порядку:

⁵² Бурлака Б., Шуляр Р. Міжнародна технічна допомога в Україні // Юридична газета. - 31 січня 2017 р.- № 4-5 (554-555) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investitsiyi/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga-v-ukrayini.html>

⁵³ Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затверджений постановою КМУ від 15 лютого 2002 року №153 [Електронний ресурс] – Законодавство України – 2019. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF/paran194#n194>

Картки моніторингу подаються з початку дії проекту, незалежно від того, коли проект був зареєстрований, чи не був зареєстрований. Подається одна картка від проекту, зазвичай координатором проекту в Україні, де прописуються заходи всіх реципієнтів.

Згідно п. 25 Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, проекти мають подавати щорічний звіт щодо стану реалізації проекту (використовується Додаток 3 до Порядку) до 1 лютого.

Тобто, відповідно до законодавства реципієнт зобов'язаний оприлюднити на своєму веб-сайті або в засобах масової інформації певні відомості стосовно отримання ним МТД, а також подавати бенефіціару регулярні звіти про стан реалізації та результати проекту МТД, копії протоколів засідань наглядових рад та експертних груп, що створюються для супроводження проекту МТД (якщо це передбачено проектом).

Для координації міжнародної технічної допомоги (МТД) Мінекономрозвитку запустило **офіційний портал координації міжнародної технічної допомоги в Україні - ProAID⁵⁴**. На порталі міститься інформація про чинні проекти міжнародної допомоги Україні, їхні цілі, ініціаторів, донорів, та стан реалізації, загальну вартість і терміни виконання проектів, такж відповідні реформи у сферах та новини з тематики реалізації проектів. Також представлена аналітика щодо кількості проектів по роках, регіонах України та по секторах економіки.

Зокрема, портал ProAID дозволяє:

- користувачам отримувати інформацію про проекти МТД використовуючи спеціальні фільтри за типом допомоги і фінансування; регіонами; донорами, виконавцями, бенефіціарами та реципієнтами проектів МТД; строками дії проекту. Крім того портал дозволяє ознайомитися з інтерактивною аналітикою міжнародної допомоги в Україні.

- ініціаторам та виконавцям реєструвати нові проекти МТД, а також здійснювати їх перереєстрацію. Це потребує внесення контактних даних ініціатора проекту, заповнення відповідних полів реєстрації та прикріплення необхідної проектної документації. Після виконання цих умов портал автоматично сформує реєстраційну картку проекту. Після цього адміністратор Департаменту державних інвестиційних проектів та підтримки розвитку Мінекономрозвитку має схвалити проект.

Українською владою (а також (частково) громадськістю) здійснюється постійний **аналіз стану реалізації проектів міжнародної технічної допомоги**.

Зокрема, Мінекономрозвитку здійснило аналіз стану реалізації проектів міжнародної технічної допомоги у 2018 році на підставі моніторингу, наданого їхніми бенефіціарами.

Станом на 2018 рік в Україні здійснювалося 200 проектів технічної допомоги ЄС на загальну суму близько 262,7 млн. євро. Було започатковано 5 програм секторальної бюджетної підтримки ЄС на загальну суму 244 млн. євро.

Перспективи співпраці у сфері міжнародної технічної допомоги з ЄС

5 липня 2019 року відбулося засідання Кабінету Міністрів України, на якому було прийнято низку розпоряджень Кабінету Міністрів України, які стосуються європейської допомоги. А саме:

---

⁵⁴ Офіційний портал координації міжнародної допомоги Україні. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://proaid.gov.ua/>

- «Про підписання Додаткової угоди № 1 між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу, про внесення змін до Угоди про фінансування заходу “Підтримка ЄС для Сходу України» (від 05.07.2019 № 483-р),
- «Про підписання Угоди про фінансування заходу “Програма технічного співробітництва 2019 року» (від 05.07.2019 № 482-р),
- «Про підписання Угоди про фінансування заходу “Підтримка громадянського суспільства та культури» (від 05.07.2019 № 481-р),
- «Про підписання Угоди про фінансування заходу “Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні — фаза II» (від 05.07.2019 № 480-р).

Загалом вищезазначені угоди між Україною та ЄС передбачають залучення додаткового фінансування розвитку соціальної та економічної сфери. Так, зокрема гроші будуть спрямовані на відновлення Східних регіонів України, впровадження необхідних реформ, на заходи боротьби з корупцією, а також на підтримку громадянського суспільства та культури.

8 липня 2019 року на 21-му саміті Україна-ЄС Україна і Євросоюз підписали п'ять фінансових угод та договорів на підтримку української сторони⁵⁵. Зокрема, підписані:

- 1) *Угода між урядом України та Європейською комісією щодо фінансування заходу «U-LEAD з Європою: програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку - друга фаза»*

Мета угоди: залучення допомоги Європейського Союзу на фінансування заходів, спрямованих на удосконалення процесу формування регіональної політики та розширення спроможностей для ефективного багаторівневого управління й стимулювання реалізації реформи децентралізації.

Загальний внесок ЄС у рамках Угоди - 40 млн євро.

Допомога ЄС спрямовується на: підвищення обізнаності громадян про реформу децентралізації, регіональну політику та багаторівневе управління; підвищення компетенцій та ролі відповідних суб'єктів і державних посадових осіб на різних рівнях у процесі децентралізації та регіональної політики; зміцнення механізмів вертикальної та горизонтальної координації для впровадження реформи децентралізації; підготовка та підтримка реалізації невеликих державних інвестиційних проектів в об'єднаних громадах.

- 2) *Угода між урядом України та Єврокомісією про фінансування заходу «Програма технічного співробітництва 2019 року»*

Мета угоди: залучення допомоги Євросоюзу на підтримку України в реалізації ключових реформ та імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині, що стосується поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) у відібраних пріоритетних сферах (зокрема, це сільське господарство, довкілля, енергетика, державні закупівлі, діловий та інвестиційний клімат, торгівля, сфера трудових відносин).

Загальний внесок ЄС у рамках Угоди - 44 млн євро.

Допомога ЄС спрямовується на: реалізацію ключових реформ в Україні, зокрема надання експертних консультацій та аналітичної підтримки у розробці, координації та моніторингу виконання державних планів реформ, надання експертної підтримки міністерствам у

⁵⁵ Україна і Євросоюз підписали п'ять фінансових угод та договорів на підтримку української сторони [Електронний ресурс] - Укрінформ. - Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2735993-ukraina-ta-es-pidpisali-pat-finansovih-ugod-risenna-samitu.html>

розробці та впровадженні реформ у пріоритетних секторах, а також трансформації міністерств у контексті реформи державного управління; розвиток комунікаційних спроможностей ключових державних зацікавлених сторін на центральному та регіональному рівнях; поглиблення співпраці та обміну знаннями з державами-членами ЄС у сфері імплементації законодавства ЄС в окремих сферах за допомогою інструменту Twinning; підтримка подальшої гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині ЗВТ; зміцнення спроможностей місцевих і регіональних адміністрацій, громадянського суспільства та бізнесу у впровадженні нового природоохоронного законодавства щодо оцінки впливу на довкілля та відходів.

Також Угода створить передумови для впровадження програми Технічного співробітництва між Україною та ЄС.

3) «Антикорупційна ініціатива – друга фаза»

Мета угоди: залучення допомоги Європейського Союзу для посилення боротьби з корупцією на національному та місцевому рівнях.

Загальний внесок ЄС у рамках Угоди - 22,9 млн євро.

Допомога ЄС спрямовується на: посилення незалежності, ефективності та стійкості антикорупційних установ; покращення управління, прозорості та підзвітності у цільових «Містах доброчесності» та інших субнаціональних організаціях; посилення участі громадян, громадянського суспільства та приватного сектору в сприянні доброчесності, верховенству права та належному управлінню.

4) Угода між урядом України та Єврокомісією про фінансування заходу «Підтримка громадянського суспільства та культури».

Мета угоди: залучення допомоги Євросоюзу для підвищення спроможностей організацій громадянського суспільства та закладів культури сприяти розвитку підзвітних, прозорих та демократичних інституцій, соціальному та економічному розвитку, а також запобіганню насильницьким конфліктам.

Загальний внесок ЄС у рамках Угоди - 10 млн євро.

Допомога ЄС спрямовується на: розвиток спроможностей українського сектору культури і творчості та сприяння розвитку закладів культури та творчості; забезпечення сталості сектору культури та творчості в Україні через рівний та прозорий доступ до державного фінансування, що здійснюється через Український культурний фонд; підвищення спроможностей українських організацій для виконання функцій незалежних суб'єктів у секторах, визначених у Програмі стратегічної допомоги, Дорожній карті ЄС для взаємодії з громадянським суспільством в Україні на період 2018-2020 років.

5) Додаткова угода між урядом України та Єврокомісією про внесення змін до Угоди про фінансування заходу «Підтримка ЄС для сходу України».

Мета угоди: залучення додаткової допомоги Європейського Союзу для фінансування заходів із забезпечення середньо- та довгострокової підтримки, необхідної Донецькій та Луганській областям, а також Приазов'ю.

Додатковий внесок ЄС в рамках угоди - 10 млн євро.

Допомога ЄС спрямовується на: забезпечення покращення доступу до адміністративних та соціальних послуг для переміщених осіб, у тому числі в зоні, що прилягає до лінії зіткнення; стимулювання зайнятості та економічного зростання шляхом надання допомоги для розвитку мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП); підтримка секторальних реформ та структурних змін у сфері охорони здоров'я, освіти та критичної інфраструктури; формування громад з метою сприяння соціальній єдності та сталому соціально-економічному розвитку, з приділенням особливої уваги населенню, яке перебуває за межею бідності та зазнало насильства та втрат у зв'язку із конфліктом.

5.2. Інституції, що представляють європейські інструменти підтримки для українців

Європейська Комісія (ЄК) – виконує провідну роль в реалізації програм зовнішньої допомоги ЄС. Серед її функцій - управління програмами зовнішньої допомоги ЄС та надання допомоги у розвитку світу.

Підготовку рішень Комісії здійснюють Генеральні директорати та спеціальні служби. Відповідно, **Генеральні директорати** (*Directions General, DG*) є головними адміністративними підрозділами Європейської Комісії з досить складною ієрархічною структурою. Кожний Генеральний директорат відповідає за певний напрямок політики Союзу. Генеральні директорати готують проекти законодавчих пропозицій Комісії.

У попередніх розділах вже йшлося про діяльність Європейської Комісії. В контексті розгляду інституцій, що представляють європейські інструменти підтримки для українців, розуміння механізму та відповідальності за надання допомоги ЄС доцільним є звернення уваги на діяльність таких Генеральних директоратів як Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів щодо розширення та Генеральний директорат з питань міжнародного співробітництва та розвитку.

Генеральний директорат Європейської Комісії з питань сусідства та переговорів щодо розширення⁵⁶ (Directorate General European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations) (**DG NEAR**) відповідає за політику ЄС щодо розширення та східних та південних сусідів ЄС. Він також відповідає за відносини з країнами-членами Європейського економічного простору (*European Economic Area*) та Європейською асоціацією вільної торгівлі (*European Free Trade Association*), наскільки це стосується політики Комісії.

- Діяльність у просуванні політики сусідства та розширення ЄС, а також координації відносин з країнами Європейської економічної зони та Європейської асоціації вільної торгівлі
- Співпрацює з генеральними директоратами, які відповідають за тематичні пріоритети.
- Управляє основною фінансовою та технічною допомогою Союзу країнам сусідства та розширення.

Генеральний директорат Європейської Комісії з питань міжнародного співробітництва та розвитку⁵⁷ (Directorate General Development and Cooperation – EuropeAid) (**DG DEVCO**) відповідає за розробку європейської політики міжнародного співробітництва й розвитку та надання допомоги.

⁵⁶ European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. Офіційна інтернет-сторінка [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/departments/european-neighbourhood-policy-and-enlargement-negotiations_en

⁵⁷ International Cooperation and Development. Офіційна інтернет-сторінка [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/departments/international-cooperation-and-development_en

Головна увага - досягненню максимальної користі та віддачі від коштів, що виділяються за програмами допомоги. Підтримка має сприяти виконанню завдань розвитку, визначених Європейським Союзом і Цілями розвитку тисячоліття ООН.

- EuropeAid працює в партнерстві з агенціями розвитку в державах-членах, а також з міжнародними фінансовими установами, такими як Світовий банк.
- Бере участь у постійному діалозі з неурядовими організаціями та іншими недержавними організаціями як у межах ЄС, так і з країнами-бенефіціарами.

Робота DG DEVCO здійснюється з метою:

- зменшення бідності у світі;
- забезпечення сталого розвитку;
- сприяння демократії, миру та безпеці.

Крім розробки політики для досягнення цих цілей, DG DEVCO відповідає за впровадження інструментів зовнішньої допомоги ЄС. Координує дії інституцій ЄС, держав-членів ЄС та інших учасників ЄС навколо основних цінностей, цілей та спільних пріоритетів ЄС.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) - фінансово-кредитна установа ЄС, створена 1958 року відповідно до Римського договору. ЄІБ є довгостроковою кредитною інституцією ЄС і єдиним банком, що належить і представляє інтереси держав-членів Європейського Союзу. Штаб-квартира розташована в Люксембурзі. Також є мережа регіональних офісів банку в Європі та за її межами. Акціонери банку - країни-члени ЄС, а їхня частка залежить від частки країни у ВВП ЄС. Зокрема, найбільші акціонери Банку: ФРН, Франція, Італія, Велика Британія та Іспанія.

ЄІБ тісно співпрацює з Європейською Комісією та європейськими фінансовими інституціями (Зокрема, ЄК відіграє ключову роль у координації роботи Банку поза межами ЄС).

Також є співпраця ЄІБ з ЄБРР: проведення спільних оціночних місій та співфінансування проектів (наприклад - співпраця ЄІБ та ЄБРР у процесі надання допомоги для України).

Європейський інвестиційний банк отримує гарантії ЄС для забезпечення кредитів поза його межами, оскільки використовується для підтримки зовнішньої політики ЄС.

Головна сфера діяльності ЄІБ - кредитування. Позики можуть отримати як приватні компанії, так і державний сектор. При цьому, в державний сектор кошти насамперед надаються в рамках фінансових угод, де позичальником є Україна.

Група ЄІБ оперує низкою інструментів фінансування: проектні кредити (більше 25 млн EUR), посередницькі кредити (через місцеві банки), венчурні інвестиції (через Європейський інвестицій фонд, який входить до Групи ЄІБ), мікрофінансування (через підтримку мікрофінансових інституцій)⁵⁸.

Представництво Європейського Союзу в Україні

Представництво Європейської Комісії в Україні було відкрито в центрі Києва у вересні 1993 року. Представництво в Києві є одним з понад 130 представництв Європейського Союзу в світі.

З 1 грудня 2009 року після набуття чинності Лісабонського договору, Представництво Європейської Комісії перетворилося на Представництво Європейського Союзу в Україні.

Представництво має статус дипломатичної місії та офіційно представляє Європейський Союз в Україні.

---

⁵⁸ Європейська та євроатлантична інтеграція. Transition book. – 2019. – С.8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/8.2019/transition-book-final-tisnuto.pdf?fbclid=IwAR3qgzNVEkji-niky2M2i1CbbL8gf-BUUnhb9QkEjMjU4JsXNbnzImq8wls>

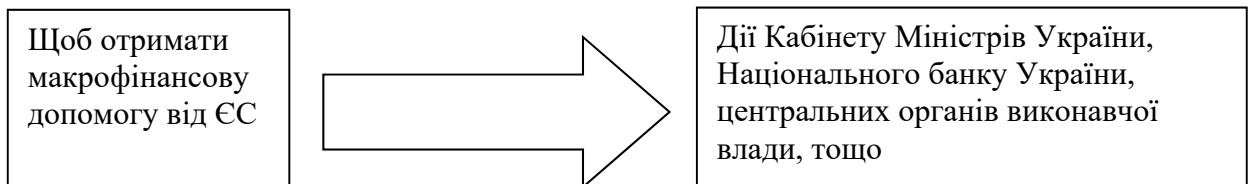
Головні завдання в діяльності Представництва:

сприяти політичним та економічним зв'язкам між Україною та Європейським Союзом шляхом підтримання ефективного діалогу з урядовими установами та підвищення поінформованості про Європейський Союз, його установи та програми;
відстежувати впровадження Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС;
інформувати громадськість щодо розвитку Європейського Союзу, роз'яснювати та відстоювати окремі аспекти політики ЄС;
брати участь у впровадженні програм зовнішньої допомоги Європейського Союзу⁵⁹.

5.3. Механізми отримання допомоги.

Європейські фінансові інструменти для українських громадських організацій, бізнесу, органів місцевого самоврядування, освітніх та культурних інституцій тощо

Необхідно розуміти, що кожен вид допомоги від Європейського Союзу передбачає виконання ряду певних вимог для її отримання з боку кінцевого бенефіціара.

Зокрема, *перелік вимог*, які Україна має виконувати, щоб отримувати *макрофінансову допомогу* Євросоюзу, містить зобов'язання у сфері боротьби з корупцією, якості державного управління та податкової системи, реформу енергетичного сектору, соціальної політики та корпоративного управління в державних підприємствах, а також реформу системи управління державними фінансами.

Надання міжнародної фінансової допомоги ЄС Україні здійснюється за умови успішного співробітництва України з Міжнародним валютним фондом та задовільного виконання попередніх вимог програм фінансової підтримки МВФ.

Також в рамках МФД погоджується окремий пакет попередніх умов, які передбачають проведення реформ у цілій низці секторів економіки та державного управління від реформування системи управління державними фінансами до реформи енергетичного сектору, податкової системи тощо. Виплати в рамках зазначених програм здійснюються рівномірними траншами за умови виконання українською стороною передбачених програмами МФД попередніх умов.

Наприклад, у *Меморандумі про взаєморозуміння* між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (*ратифікованому Законом України № 2613-VIII від 08.11.2018*) визначено критерії структурних реформ, які показують, які дії мають бути завершені органами влади України На момент аналізу, який здійснюватиметься персоналом Комісії перед прийняттям рішення стосовно виділення першого та другого траншів.

Виконання першого пакету зобов'язань української сторони дало змогу залучити перший транш у розмірі 500 млн євро.

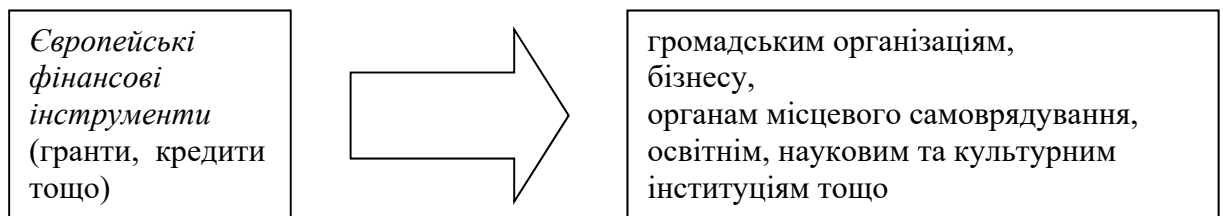
⁵⁹ Роль Представництва ЄС в Україні [Електронний ресурс] Представництво Європейського Союзу в Україні. Офіційний сайт. - Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/10726/поль-представництва-сс-в-україні_uk

Серед **критеріїв структурних реформ**, які необхідно виконати українській стороні для **отримання другого траншу**, наводяться такі як: ухвалення середньострокового плану реформування для податкової та митної адміністрації, повноцінне використання системи логічного та арифметичного контролю декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, впровадження реформи фінансування охорони здоров'я, прийняття закону про боротьбу з відмиванням грошей та багато іншого⁶⁰. Детальніше перелік критеріїв структурних реформ наведено у Додатку 6.

Європейські донори мають широкий спектр фінансової підтримки для українських громадських організацій, бізнесу, органів місцевого самоврядування, освітніх та культурних інституцій тощо.

Як правило, перелік вмог, які громадська організація, орган місцевого самоврядування, заклад, освіти, культури тощо, має виконати, аби отримати фінансову підтримку від Європейського Союзу, міститься на офіційних сайтах Європейської Комісії, Представництва ЄС в Україні, сайтах посольств країн-членів ЄС та інформаційних ресурсах інших організацій та програм, які представляють європейські інструменти підтримки.

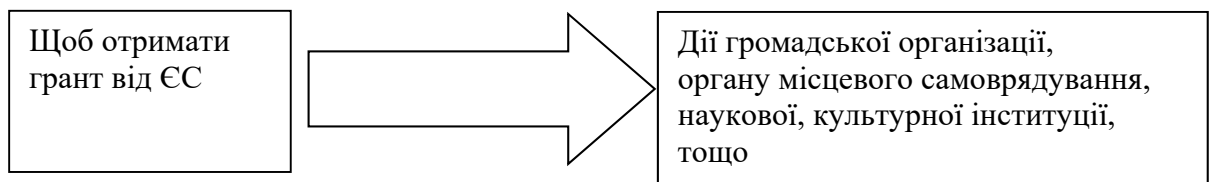
Серед найпопулярніших **фінансових інструментів підтримки – гранти та кредити**.

І якщо кредити більш орієнтовані на представників бізнесу, то гранти є чудовою можливістю підтримки всіх вищеперерахованих інституцій.

У випадку безпосередньої європейської підтримки **гранти** - це прямі фінансові внески з бюджету ЄС або з Європейського фонду розвитку. Вони надаються шляхом пожертвування бенефіціарам, які займаються зовнішньою допомогою. Урядовий орган присуджує гранти, які використовуються для реалізації проектів чи заходів, що стосуються програм зовнішньої допомоги ЄС.

Більшість грантів від ЄС призначаються за підсумками конкурсу. Конкурсна пропозиція - це публічна процедура, розпочата органом, що здійснює замовлення, на адресу чітко визначених категорій заявників, щоб сприяти діям, що стосуються конкретної програми ЄС.

Окрім грантів, які надаються безпосередньо від ЄС, для української спільноти доступні і грантові програми від донорських організацій, що фінансуються урядами

⁶⁰ Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором [Електронний ресурс]. – Законодавство України – 2019. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_015

європейських країн, а також мікрогранти, що реалізуються організаціями, які вже отримали фінансування від ЄС

В наступних розділах буде детально розглянуто види грантів для українських громадських організацій, бізнесу, органів місцевого самоврядування, освітніх та культурних інституцій, які вищезазначені установи можуть отримати на безоплатній основі.

Однак, важливо розуміти, що існує ряд вимог, які висуваються різними донорськими організаціями. До того ж, специфіка гранту для громадських організацій, бізнесу, органів місцевого самоврядування, освітніх та культурних інституцій, бізнесу буде різною.

У дуже спрощеній формі механізм отримання допомоги у вигляді гранту передбачає ряд наступних дій потенційного грантоотримувача:

Послідовність дій	Загальний зміст дій для отримання допомоги у вигляді гранту
1.	Знайти оголошення про відповідний конкурс для отримання гранту;
2.	На офіційній інтернет-сторінці грантодавця знайти аплікаційну форму та заповнити її;
3.	У встановлені донором терміни надіслати заповнену аплікаційну форму та необхідні додатки на вказану донором адресу;
4.	Дочекатися оголошення результатів;
5.	У випадку позитивного результату, укласти з грантодавцем угоду про реалізацію проекту та надання фінансування;
6.	Реалізувати проект;
7.	Надати змістовний та фінансовий звіт про використанні кошти.

Зазначена вище послідовність є характерною і для отримання фінансування від Європейського Союзу. Однак, є й ряд специфічних вимог, пов'язаних, наприклад, з реєстрацією організації в спеціальній системі.

На сайті Європейської комісії у Розділі «Funding & tender opportunities» (Можливості фінансування та тендери) наведено **основні кроки**- пошуку та подання заявок на відповідні можливості фінансування ЄС⁶¹

Крок 1.	Знайти пропозицію	Європейська комісія та її органи фінансування публікують конкурсні пропозиції на сторінці «Funding & tender opportunities». Пошук пропонується за можливостями фінансування та тендерними пропозиціями. Пошук можна розпочати з домашньої сторінки, ввівши різні ключові слова, які найкраще характеризують поле інтересів, а потім уточнити результати за допомогою подальших фільтрів. Можна розпочати пошук, вибравши одну з програм фінансування ЄС, перелічену на головній сторінці, а потім перейти за допомогою швидких посилань на лінки пропозицій певної програми. Конкурси поділяються на теми, реалізуються різними типами організацій. Необхідно обрати тему, аби детальніше
---------	-------------------	---

⁶¹ Funding & tender opportunities [Електронний ресурс]. – Europe Commission – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/how-to-participate/how-to-participate>

		ознайомитися з обраною можливістю, проаналізувати представлені документи та вказівки до дій.
Крок 2.	Знайти партнера	Пошук партнерів проекту (необов'язково) Для розуміння необхідності пошуку партнерів необхідне детальне ознайомлення з вимогами конкретного конкурсу. Для публікації запиту або пропозиції пошуку партнера, необхідно вибрати тему на сторінці «Funding & tender opportunities». Подальша допомога доступна в програмі «IT HOW TO». Можна використовувати пошук партнерів для вибору організації на основі їх профілю або попередньої участі у проєктах.
Крок 3.	Створити обліковий запис	Кожен користувач повинен мати обліковий запис для того, щоб скористатися можливостями фінансування від ЄС. Якщо вже є такий обліковий запис, його можна використовувати для будь-яких взаємодій, що підтримуються на сторінці «Funding & tender opportunities», від подання пропозиції до звітності. Якщо ще немає облікового запису, його потрібно створити, натиснувши кнопку РЕЄСТРАЦІЯ. Інакше доступ є лише до публічних служб сайту (наприклад, пошук можливостей фінансування, вказівки щодо читання тощо).
Крок 4.	Зареєструвати організацію	Реєстр учасників - це онлайн-інструмент Європейської Комісії для реєстрації та управління даними організацій, що беруть участь у програмах ЄС. Це дозволяє послідовно обробляти офіційні дані учасників і уникає необхідності кількаразового введення однієї і тієї ж інформації. Для участі в конкурсі організація повинна бути зареєстрована і мати 9-значний код ідентифікації учасника (PIC). Цей унікальний ідентифікатор організації Комісія використовуватиме як посилання на будь-які взаємодії.
Крок 5.	Надіслати свою грантову пропозицію	Необхідно обрати тематику конкурсу та перейти на відповідну сторінку. Варто переконатись, що було обрано правильний тип дій, перш ніж починати складати пропозицію. Необхідно звернути увагу на те, щоб посилання на систему подання заявок було доступне, статус конкурсу «відкритий». Вхід на сторінку для подання конкурсної пропозиції можливий лише з обліковим записом (про що зазначалося вище).

Для українських заявників важливою також є реєстрація в двох онлайн-системах, які пропонує Європейська комісія. E-Calls PADOR (реєстрація організації) та E--Calls PROSPECT (подання заявки) - ці дві онлайн-системи спрощують процес подання заявок на конкурси від ЄС.

Реєстрація заявника в системі PADOR

Он-лайн реєстрація даних про потенційних заявників (PADOR) - це система он-лайн, в якій організації, які є потенційними заявниками на конкурси, регулярно реєструють та оновлюють інформацію про свій профіль (юридичний, фінансовий тощо). Інформація, зареєстрована в PADOR, використовується Європейською Комісією під час оцінювання заявок, а також для перевірки придатності організацій, які беруть участь у конкурсі пропозицій.

Кожна організація в системі E-Call PADOR має унікальний ідентифікаційний номер (EuropeAid ID - EID). Організація повинна ввести цей EID у своїй заявці в електронній системі PROSPECT (IT-система для подання в Інтернеті) під час надсилання пропозиції на конкурс.

PADOR полегшує процедуру подання заявок для організацій, оскільки суб'єкти господарювання не зобов'язані подавати однакову інформацію (наприклад, статуси, фінансові звіти тощо) щоразу, коли вони беруть участь в конкурсі.

Детальна інформація про те, як створити профіль організації в PADOR, підписати та подати її, щоб отримати ідентифікатор EuropeAid, розміщена в <https://ec.europa.eu/europeaid/node/1100>

Усі організації, які подають заявки на участь у конкурсі, як заявники, співавтори або асоційовані організації, повинні бути зареєстровані в PADOR. Це організації громадянського суспільства, органи державного управління та місцеві органи влади. Реєстрації в E-Calls PADOR не підлягають фізичні особи

Наполегливо рекомендується зареєструвати свою організацію в PADOR перед тим, як почати розробляти конкурсну пропозицію, і не чекати до закінчення терміну завершення терміну подачі документів для участі у конкурсі. Як показує практика, збір даних про організацію (включаючи фінансові показники) може зайняти значно більше часу, ніж планувалося.

Зверніть увагу, система PADOR може бути тимчасово недоступною протягом однієї години щопонеділка, починаючи з 14:00 (брюссельський час)

для щотижневого обслуговування системи.

Реєстрація в PADOR безкоштовна.

Реєстрація заявника E-Calls PROSPECT

E-Calls PROSPECT - це онлайн система, яка дозволяє подати заявку на участь у конкурсі від ЄС в електронному вигляді. Увійти до системи e-Calls PROSPECT можна з тим самим логіном та паролем, яким користувалися для входу в систему PADOR. Можна зберігати заявку та виходити кілька разів із системи перед подачею пропозиції.

Більшість вищенаведених кроків пошуку та подання заявок передбачає складну та напружену роботу. В наступних розділах піде детальна мова про особливості європейських грантових програм та вимоги до підготовки заявок (аплікаційних форм). Адже, саме підготовка якісної заявки є ключовою умовою отримання гранту.

Однак, варто взяти до уваги ряд загальних правил:

1. **Обрати грантодавця та конкурс, що максимально відповідає цілям діяльності організації, а також проаналізувати шанси на перемогу у конкурсі.** Зокрема, необхідно уважно переглянути загальний бюджет конкурсу, очікувану кількість підтриманих аплікаційних заявок, максимальний розмір грантової допомоги для кожного грантоотримувача.

2. **Врахувати часові рамки для подання аплікаційних заявок. В середньому, оголошення конкурсу, а отже й прийом заявок на участь в ньому відбувається два – три рази на рік.** Хоча є фонди, прийом заявок в яких є постійним. Відтак, необхідний постійний моніторинг оголошених конкурсів та дедлайнів участі у них.
3. **Врахувати пріоритети та вимоги грантодавця,** оскільки невідповідність запланованої діяльності пріоритетам донора є однією з ключових причин відмови у наданні фінансування проекту. Зокрема, необхідно уважно вивчати Посібники для заявників на отримання відповідного гранту та переконатись, що організація має право подати заявку на той чи інший конкурс.
4. **Передбачити значний обсяг часу на безпосередню підготовку та заповнення заявки.** Як показує практика, найбільше часу витрачається на переговори, узгодження позицій партнерів, формулювання ключової ідеї. Окрім, власне, написання заявки, необхідно також передбачити час на коректування та редагування.
5. **Врахувати фінансовий аспект надання гранту, оскільки донори можуть висувати ряд специфічних вимог щодо надання фінансування, а саме:** певний відсоток (10- 20% в середньому) співфінансування за рахунок власних джерел, надання фінансування лише після завершення першого етапу проекту тощо.
6. **Врахувати необхідність звітності за отримання гранту та реалізацію проекту.** При цьому варто розуміти, що кожен грантодавець висуває свої вимоги до звітів. Загальну інформацію про звіти, як правило, можна знайти на сайті грантодавця.

На початку розділу вже згадувався *Генеральний директорат Європейської Комісії з питань міжнародного співробітництва та розвитку*⁶² (Directorate General Development and Cooperation – EuropeAid) (DG DEVKO). Інтернет-ресурс цього директорату також є надзвичайно крисним з точки зору підготовки проектних пропозицій та можливостей отримання фінансування від Європейського Союзу.

Зокрема, щоб допомогти кандидатам подавати заявки на конкурс пропозицій, EuropeAid розробив IT-інструмент (PROSPECT), в якому детально описано кроки для подання заявок для участі в конкурсах.

5.4. Гранти, можливості для навчання та отримання інформації, запровадження інновацій, започаткування бізнесу, пошуку партнерів тощо

Різноманітність можливостей фінансування від ЄС дають уявлення відповідні розділи офіційного веб-сайту Європейської Комісії.⁶³

Грантові програми Європейського союзу спрямовані на фінансування проектів у різноманітних сферах. Серед найпоширеніших: сільське господарство, співпраця і розвиток, культура, медіа, економіка-фінанси, освіта, тренінг, зайнятість, енергетика, навколишнє середовище, охорона здоров'я, виробництво, інформація, правосуддя, безпека, локальний розвиток, нові технології та інновації, публічний менеджмент, дослідження, послуги, телекомунікації, планування та регіональний розвиток, туризм, торгівля, транспорт, молодь, незахищені верстви населення, тимчасово переміщені особи та ін.

В попередньому розділі вже йшла мова про основні кроки для отримання грантів від ЄС та специфіку подання конкурсних пропозицій. В рамках цього розділу передбачений короткий огляд можливостей для навчання та отримання інформації, запровадження інновацій,

⁶² International Cooperation and Development [Електронний ресурс] - Офіційна інтернет-сторінка - Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/departments/international-cooperation-and-development_en

⁶³ Офіційний веб-сайт Європейської Комісії. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/europeaid>

започаткування бізнесу, пошуку партнерів тощо. Ці можливості фінансуються як безпосередньо коштом Європейського Союзу так і коштом його держав-членів.

В широкому розумінні, **гранти** – засоби, які безоплатно передаються дарувальником (фондом, державною установою або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання коркретної роботи. На відміну від кредиту, грант не потрібно повертати.

«Європейські» гранти можна можна класифікувати за різними ознаками:

- за географією (географічним розташуванням грантоотримувача та географією реалізації гранту);
- за строками реалізації (від 1-2 років до кількох місяців);
- за тематичною спрямованістю (економічною, культурною, освітньою тощо).

Нижче наведено орієнтовні можливості від ЄС для навчання та отримання інформації, запровадження інновацій, започаткування бізнесу, пошуку партнерів

Сфера фінансування	Програми, ініціативи
Культура	<p>COMUS – спільна ініціатива ЄС та Ради Європи, що підтримує історичні міста для стимулювання їх соціально-економічного розвитку через охорону та управління культурною та історичною спадщиною;</p> <p>Креативна Європа – програма спрямована на розвиток сектору культури і креативних індустрій в країнах Європи, посилення конкурентоспроможності європейської аудіовізуальної продукції, а також захист культурного та мовного розмаїття. На базі Українського центру культурних досліджень створено Національне Бюро програми «Креативна Європа Україна»;</p> <p>House of Europe - нова програма, що фінансується Європейським Союзом та сприяє професійному і креативному обміну між Україною та ЄС в галузях культури та креативних індустрій, освіти, охорони здоров'я, соціального підприємництва, медійних компетенцій та роботи з молоддю;</p> <p>Culture Bridges — програма розвитку українського культурного сектору, яка має на меті налагодження ефективних зв'язків між митцями, культурними операторами та інституціями в Україні і ЄС. Програма стартувала у листопаді 2017 року та триватиме до жовтня 2020 року.</p> <p>Culture Bridges фінансується Європейським Союзом в межах впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, здійснюється Британською Радою в Україні у партнерстві з EUNIC — Мережею національних інститутів культури Європейського Союзу.</p>
Освіта, навчання	<p>Erasmus+ – флагманська програма ЄС, спрямована на підтримку освіти і професійної підготовки молоді, що надає можливість молодим людям навчатися, підвищувати кваліфікацію та займатися волонтерською діяльністю за кордоном. Проект «Національний Еразмус+ Офіс в Україні» забезпечує допомогу щодо запровадження в Україні програм ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+ у сфері вищої освіти.</p>
Енергетика	<p>Угода мерів – Демонстраційні проекти (CoM-DeP) – програма ЄС, створена на рівні Єврокомісії, з метою підтримки міст і реалізації проектів з підвищення</p>

	<p>енергетичної ефективності.. Програма спрямована на збільшення технічного і фінансового потенціалу муніципалітетів.</p> <p>EU4Energy – ініціатива покликана сприяти вдосконаленню енергетичного законодавства в країнах СхП та залученню інвестицій в проекти ключової інфраструктури стратегічного значення.</p> <p>INOGATE – програма технічної допомоги ЄС в енергетичній сфері. Вона сприяє посиленню безпеки енергопостачання, зближенню із енергетичним ринком ЄС, диверсифікації поставок енергоносіїв та розвитку відновлювальних джерел енергії.</p>
Інновації	<p>Горизонт 2020 – програма Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій з загальним бюджетом близько 80 млрд. євро Вона має сприяти збільшенню числа інноваційних технологій, відкриттів і перспективних розробок шляхом просування ідей з наукових лабораторій на ринок.</p> <p>ЄІФ – Європейський інвестиційний фонд – надає кредити на фінансування інноваційних досліджень і розробок. Кредит – до 25 тис. євро. Термін дії позики – визначається індивідуально.</p> <p>ЄІБ – Європейський інвестиційний банк - – надає кредити для фінансування інноваційних розробок ММСП. Кредит – до 25 тис. євро. Термін дії позики – до 24 місяців.</p> <p>NEFCO – Північна екологічна фінансова корпорація. Пропонує інвестиції для екологічних, енергоефективних та інноваційних сільськогосподарських проєктів. Інвестиції – до 5 млн. євро (від 30 до 50% вартості проєкту). Термін дії позики – до 5 років.</p> <p>KfW – німецький державний банк розвитку – пропонує кредити <u>МСП для запровадження інновацій</u>: Кредит – до 100 тис. євро. Термін дії позики – до 5 років.</p>
Налагодження партнерства	<p>COSME – Програма ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу» (Competiveness of Small and Medium Enterprises). Програма надає допомогу у створенні сприятливих умов для партнерства, розвитку малого та середнього бізнесу.</p> <p>EEN – Європейська мережа підтримки підприємств. Надає можливість пошуку потенційних покупців, інвесторів та партнерів, залучення сучасних технологій.</p> <p>EU4Business – Східне партнерство: готові до торгівлі. Програма надає допомогу МСП в налагодженні контактів для виходу на європейський ринок.</p> <p>European cluster collaboration platform – Європейська платформа співробітництва кластерів. Надає можливість пошуку партнерів серед організацій, кластерів та їх послуг.</p>
Бізнес	<p>EU4Business – ініціатива Європейської комісії, яка об'єднує фінансовані ЄС програми, спрямовані на підтримку розвитку МСБ, покращення умов для підприємницької діяльності в регіоні Східного Партнерства та більшої інтеграції на ринки ЄС.</p> <p>EYE – Еразмус для молодих підприємців. Надається підтримка навчання з тематики розвитку бізнесу. Форма –</p>

	програми обміну досвідом між новими та досвідченими підприємцями.
Молодь	EU4Youth – програма спрямована на залучення активної молоді до життя суспільства, розширення можливостей їх працевлаштування та сприяння розвитку їх лідерських і підприємницьких здібностей.

Про переважну більшість тематичних програм детальна мова йтиме в наступних розділах. Також необхідно брати до уваги, що значна кількість програм орієнтована на 2014 – 2020 роки. Далі погоджується їх продовження на наступний семирічний період. І сьогодні лише деякими програмами вже більш-менш чітко оголошено пріоритети на 2021-2027 роки.

Детальніше про одну з програм ЄС, яка буде продовжена на наступний термін.

Програма «Креативна Європа»

Загальні пріоритети програми: розвиток культурного різноманіття та посилення конкурентоспроможності європейських культурного та креативного секторів.

З 2020 року програма буде зосереджена на Новій Європейській Програмі у Сфері Культури, програмі Єдиного цифрового ринку та стратегії #Digital4Culture. Також 2020-й рік стане останнім роком поточної програми, тому конкурси будуть націлені на ефективну імплементацію програми-наступниці («Креативна Європа» на 2021-2027 роки).

На 2020-й рік заплановані наступні конкурси⁶⁴:

1. Конкурси «Проекти міжнародної співпраці» та «Художній переклад» задля підвищення компетенцій культурних та креативних гравців на європейському ринку (підтримки талантів, проведення тренінгів та розвиток навичок, інтерналізації кар'єри, розвитку аудиторії). На маломасштабні проекти міжнародної співпраці буде зарезервовано 40% загального бюджету, щоб більша кількість малих проектів мала змогу отримати підтримку.

2. EU Prizes та ECOC. Програма роботи побудована на позитивних європейських цінностях (культурне різноманіття, залучення громадянського суспільства та підвищення його відповідальності, використання публічних просторів, вихід на міжнародний рівень). Робота Культурних столиць Європи (ECOC) буде продовжена для підвищення результатів вже обраних міст та поліпшення якості заявок, які подають міста-потенційні кандидати на це звання.

3. Міжнародна співпраця. Буде продовжена розбудова знань серед різних стейкхолдерів: через роботу у сфері політики поміж усіма країнами-членами Програми через відкриті методи координації, а також через координацію з міжнародними інституціями, такими як Рада Європи, ЮНЕСКО або Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Діалог продовжиться в музичному секторі через реалізацію програми “Music Moves Europe”, прийняту Європейським парламентом у 2018-му році. Також буде продовжений діалог і з іншими сферами (такими як архітектура, культурна спадщина, літературний сектор, мода та інші).

Додатково до вищезазначених конкурсів, а також згідно з Новою програмою у сфері культури, та задля ефективної підготовки до наступної програми, заплановано оголошення двох нових конкурсів: «Тиражування європейського перформативного мистецтва» та «Секторальна підтримка театрального сектору».

⁶⁴ Опублікована Програма діяльності «Креативної Європи» на 2020 рік [Електронний ресурс] – Євроінтеграційний портал - Режим доступу: <https://eu-ua.org/novyny/opublikovana-programa-diyalnosti-kreatyvnoyi-yevropy-na-2020-rik>

Окремо оголошуватимуться конкурси підпрограми «Медіа». Вони можуть бути об'єднані навколо трьох викликів, які стоять перед галуззю на наступні роки:

1. Підтримка розвитку талантів та виробництво високоякісного, інноваційного контенту.
2. Тиражування та міжнародний доступ. (підтримка створення онлайн-довідників європейських робіт, підтримка мереж кінотеатрів тощо).
3. Підтримка промо європейських робіт (підтримка кіноосвіти, кінофестивалів, доступу до ринків)

5.5. Причини та міфи невикористання допомоги від ЄС

В Україні існує проблема не повного використання коштів, наданих ЄС, а іншими міжнародними організаціями та інституціями. Водночас, відсутня чітка та точна інформація щодо того, яка саме частина коштів не була використана взагалі, використана невчасно чи пішла не за призначенням.

Вищезазначена офіційна та узагальнена інформація відсутня в повному обсязі як у представників ЄС так і в представників української сторони. Час від часу її намагаються зібрати незалежні дослідники, ілюструючи певну економічну сферу. Однак, подібні дані не можуть претендувати на повну об'єктивність.

Іноді умови надання допомоги від ЄС просто не цікавлять українських підприємців чи представників влади. Наприклад, для підприємців більш цікавими є «тверді проекти», спрямовані на закупівлю обладнання тощо, відтак, гранти, спрямовані на оплату роботи консультантів, моніторинг діяльності їх можуть не зацікавити.

В українських засобах масової інформації періодично з'являються публікації, в яких здійснюється аналіз тих чи інших причин неповного (неналежного) використання європейської допомоги, насамперед фінансової. Приклад зростання активності таких публікацій – травень 2019 року.⁶⁵

Отже, станом на сьогодні фактично неможливо визначити точні обсяги допомоги від ЄС, які невикористані або неналежно використані українською стороною. Однак, не так складно проаналізувати основні причини та міфи невикористання допомоги від ЄС.

Серед загальних причин:

- складні бюрократичні процедури для отримання допомоги та відсутність належних зусиль з боку певних зацікавлених установ щодо їх подолання,
- брак досвіду та навичок злагодженої роботи представників влади, бізнесу, громадськості щодо використання великого обсягу європейської допомоги.

Серед **локальних причин** для окремих категорій потенційних отримувачів допомоги від ЄС:

- відсутність знань про європейські програми та принципи роботи з ними, іноді недоступність актуальної інформації,
- мала кількість належно підготовлених експертів у сфері.
- необхідність постійного моніторингу джерел на наявність чітких «дедлайнів»,
- низький рівень знання іноземної (зокрема, англійської) мови серед потенційних отримувачів допомоги від ЄС,
- відсутність знань з проектного менеджменту,
- невміння підготувати проектну заявку згідно вимог, надати відповідні документи,
- відсутність позитивної історії та портфолію організації реципієнта.

⁶⁵ Шалені мільярди: чи справді Київ не використовує допомогу ЄС [Електронний ресурс] - DW Made for minds. – 2019 - Режим доступу: <https://dw.com/uk/шалені-мільярди-чи-справді-київ-не-використовує-допомогу-єс/a-48869043>

Також існують так звані «причини приховані», пов'язані з небажанням «виходити з тіні», робити прозорими процедури діяльності організації /підприємства, упорядковувати фінансовий, організаційний, кадровий аспекти діяльності організації, (аналіз спроможності яких є важливою передумовою надання грантових коштів європейськими інституціями). У суспільстві загалом це формує зневіру у можливості реального отримання міжнародної допомоги та європейських коштів, проблематичним залишається пошук та налагодження партнерських контактів між організаціями України та ЄС.

Міфи щодо європейських фінансових інструментів – хибні уявлення щодо практики функціонування системи міжнародної технічної допомоги та можливостей участі в ній.⁶⁶

Міф	Чому це міф?
Щоб отримати фінансову допомогу треба бути знайомим з донором	Якість заявки та досвід заявника оцінюють незалежні експерти, тому знайомства тут ні до чого
Допомога надається тільки великим підприємствам з гарною кредитною або грантовою історією	Реалізовані успішні практики співпраці молодих підприємців та МСП доводять, що можливість отримати допомогу є у всіх
Якщо не буде результату проекту, то всі гроші треба повернути	Фінансові зобов'язання, відповідальність перед донором/інвестором прописуються в грантовій угоді
Грантодавець вимагатиме перевірки фінансової документації, яка не стосується реалізації проекту	Аудит на стадії підписання контракту проводиться для проектів вартістю від 100 тис. євро
Грантодавець буде втручатися у ведення бізнесу, прийняття рішень	Координація зі сторони донора стосується лише проектних положень або ж фінансових зобов'язань в рамках конкретного проекту
Умови конкурсу непрозорі, переможці відомі заздалегідь	90% успіху – це відповідність умовам конкурсу, актуальність та правильність заповнення грантової пропозиції
Складно знайти місцевих партнерів, які захочуть співфінансувати проект	В Україні існують програми місцевого та регіонального розвитку, які можуть підтримати проект МСП Співфінансування – це не тільки фінанси, це може бути обладнання та устаткування, трудові ресурси.

Наявність великої кількості міфів щодо можливостей застосування Європейської інструментів зумовлена в першу чергу браком інформації на локальному та регіональному рівні. Часто процедура та формулювання умов подання заявок є надто складними для розуміння потенційних грантоотримувачів, які сприймають інформацію іншими категоріями. Для подолання цього бар'єру необхідні консультанти, які зможуть пояснити подекуди надскладну мову заявника конкурсу.

⁶⁶ Європейські інструменти для розвитку малого та середнього бізнесу України / Сіверський інститут регіональних досліджень, МФ «Відродження». – Чернігів, 2019. – 22 с.

РОЗДІЛ 6

**ПРОГРАМИ ЄС ДЛЯ РОЗВИТКУ МСБ.
ЯК ПОДАВАТИСЯ? ДЕ ШУКАТИ ІНФОРМАЦІЮ?**

6.1. Специфіка програм ЄС для розвитку МСП

Європейським Союзом та його державами-членами для українського малого та середнього бізнесу сьогодні пропонується широкий спектр допомоги у вигляді грантів, вигідних кредитів, інших можливостей, що дозволяють вдосконалити свою діяльність в Україні або ж вийти на ринки ЄС, знайти там бізнес-партнерів.

Європейські програми, які надають підтримку малим та середнім підприємствам (МСБ), давно стали об'єктом уваги як представників бізнесу, так і представників громадських організацій, що підтримують розвиток підприємництва.

На підтримку та розвиток малого й середнього бізнесу України спрямовані програми та інструменти:

- Європейського Союзу,
- країн-членів (наприклад Уряду Федеративної Республіки Німеччина),
- Європейського банку реконструкції та розвитку.

Як ЄС допомагає розвитку малого та середнього бізнесу України

- Реалізація положень Угоди про асоціацію з ЄС ((Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС)
- Допомога Уряду України, державним інституціям у реалізації заходів, спрямованих на підтримку МСП
- Надання грантів, кредитів, інших видів підтримки безпосередньо МСП та організаціям, що співпрацюють з МСП.

Підтримка МСБ в рамках Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі

Країни Східного партнерства, що підписали угоди (Україна, Молдова, Грузія), отримали додатковий інструмент підтримки МСБ в рамках Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Це – набір програм, які відкрили українським МСБ доступ до 4 видів підтримки за рахунок ЄБРР та ЄІБ:

Політика ЄС у сфері підтримки

підприємництва покликана спростити створення та розвиток підприємств, а також різноманітних виробництв на території країн-учасниць. Йдеться виключно про підтримку та координацію ініціатив членів ЄС або – країн-партнерів.

- інструменти розподілу ризиків: покращення умов кредитування МСБ через зменшення ризиків для європейських та місцевих фінансових установ при наданні їм кредитів;

- хеджування валюти кредитів: можливість брати позики в гривні за

ставками кредитування, близькими до доларових та єuroвих;

- інвестиційні стимули: стимули до модернізації своїх технологій та виробничих/сервісних процесів МСБ, якщо метою інвестицій є дотримання стандартів та правил ЄС;
- технічна допомога: допомога у підготовці бізнес-планів для отримання банківських кредитів; виявлення нових ринкових можливостей, які відкриває вільна торгівля з ЄС; поліпшення бізнес-середовища.
- *Запланований обсяг фінансування з боку ЄС в рамках Східного партнерства – 200 млн єuro.*

EU4Business ("ЄС для бізнесу")

У 2009 році стартувала Флагманська ініціатива з підтримки МСБ (SME Flagship) в країнах Східного партнерства – Україні, Молдові, Білорусі, Грузії, Вірменії та Азербайджані. У

2016 році відбувся ребрендинг цієї ініціативи, і вона отримала назву [EU4Business](#) ("ЄС для бізнесу").

EU4Business має чотири основних стратегічних пріоритети:

1. Спрощення доступу МСБ до фінансування.
2. Вдосконалення державної політики щодо МСБ та регуляторного середовища.
3. Покращення знань та навичок представників МСБ щодо ведення бізнесу.
4. Розширення доступу МСБ до ринків.

Підтримка МСБ в рамках ініціативи "EU4Business" надається спільно з такими організаціями, як Європейський банк реконструкції та розвитку і Європейський інвестиційний банк.

Ініціатива "EU4Business" передбачає наступні форми підтримки:

- пряме або опосередковане фінансування, таке як кредити або гарантії, часто через третіх осіб, таких як банки або партнерські організації;
- навчання, тренінги, наставництво;
- створення можливостей для налагодження зв'язків на ярмарках та у торгових представництвах.

МСП отримують кращий доступ до фінансування, якісні тренінги та можливість вдосконалювати свої знання в такій сфері як експорт до ЄС. Підприємства, які очолюють жінки, отримують цільову допомогу для розвитку жіночого підприємництва в шести країнах Східного партнерства - Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні. МСП в країнах, які підписали угоду про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з ЄС, отримують від ПВЗВТ додаткову підтримку. Ці кошти допомагають МСП в Грузії, Молдові та Україні адаптувати свої процеси та регламенти у відповідності до правил ЄС, щоб мати можливість скористатися всіма перевагами, які пропонує новий та більш відкритий експортний ринок ЄС.

Партнери "EU4Business": Програми "EU4Business" спільно фінансуються ЄС, а реалізуються партнерськими організаціями. Серед них: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Німецький банк розвитку (KfW), ОЕСР, Світовий банк.

Проект також приділяє особливу увагу розвитку бізнесу серед жінок та молоді, питанням енергетики і довкілля, розвитку сільських територій.

Проекти EU4Business ("ЄС для бізнесу"), які стосуються України

- **Проект ЄБРР (40 млн євро)**, в рамках якого в регіонах України були відкриті 15 центрів підтримки бізнесу. Основний фокус діяльності центрів – підвищення спроможності малого бізнесу.
- **Проект ЄС FORBIZ** (дослівно "Для бізнесу"). Мета – покращити регуляторне середовище для МСБ, а також сформуванню комплексну політику розвитку малого бізнесу на національному та регіональному рівнях.
- **Механізм фінансування МСБ** - з 2016 року спільно виконують ЄБРР, ЄІБ та Німецький банк розвитку (15,4 млн євро). Він сприяє кредитуванню у місцевій валюті насамперед мікро-, малих та середніх підприємств, які не заробляють іноземну валюту та не можуть дозволити собі високі витрати на запозичення.

Програма COSME

Верховна Рада 22 лютого 2017 р. ратифікувала Угоду між Україною і Європейським Союзом про участь нашої держави в програмі ЄС COSME — «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу» (Competitiveness of Small and Medium Enterprises (COSME)).

COSME — одна з ключових програм Євросоюзу з бюджетом 2,3 млрд. євро, яка розрахована на період з 2014 до 2020 року та спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ). Приєднання до COSME відкриває Україні доступ до бюджету програми у розмірі близько 900 млн. євро. Фінансові ресурси надаються у вигляді грантів на фінансування проектів, які підтримують експортну та інноваційну діяльність МСБ.

Програма COSME - це набір тематичних підпрограм, реалізація яких покликана: (1) вирішити проблеми в сфері малого і середнього підприємництва, які пов'язані з доступом до фінансування, виходом на нові ринки та вдосконаленням внутрішніх бізнес-процесів; (2) вдосконалити пріоритетні сфери національної економіки (ІТ-сфера, туризм, галузі промисловості).

Хто має право брати участь у програмах COSME?

1. вітчизняний малий та середній бізнес;
2. українські бізнес-асоціації;
3. громадські організації;
4. профспілки;
5. кластери;
6. освітні заклади;
7. установи;
8. органи державної влади;
9. агентства регіонального розвитку.

Для України доступні 23 програми, які класифіковано за 3 напрямками:

- 1) полегшення виходу МСБ на зовнішні ринки — надання консультативних послуг щодо експортно-імпортової діяльності МСБ на ринках ЄС та світу;
- 2) покращення умов для конкурентоспроможності — в т.ч. просування інтернаціоналізації кластерів, визначення та усунення зайвих регуляторних бар'єрів;
- 3) формування культури ведення бізнесу — освітні програми, проведення секторальних тренінгів, семінарів, програм з обміну, стажувань тощо.

Більше про програму COSME можна дізнатися на веб-сторінці Європейського виконавчого агентства з МСП (Executive agency for SMEs – EASME).

COSME дає можливість: брати участь у різних підпрограмах та проектах COSME, в т. ч. отримувати консультації, тренінги, практичну інформацію щодо ринкових можливостей, європейського законодавства, пошуку бізнес-партнерів, тендерних можливостей та міжнародної співпраці тощо.

Як взяти участь у будь-якому конкурсі в межах COSME?

- 1) Зайдіть на сайт та оберіть потрібний вам конкурс. Інформація постійно оновлюється, тому просимо слідкувати за оголошеннями на цьому сайті.
- 2) Переконайтесь у тому, що кінцевий строк подачі заявки ще не настав та ваша організація відповідає критеріям конкурсу.

- 3) Уважно прочитайте опис та умови конкурсу та завантажте для заповнення форми, які мають знаходитися нижче під описом конкурсу. Подача проектної пропозиції здійснюється лише онлайн.
- 4) Якщо у вас виникнуть запитання з приводу заповнення форм, ви можете звернутися за консультацією до членів Консорціуму EEN-Україна.
- 5) Звертаємо вашу увагу на те, що заповнення форм для будь-якого конкурсу в рамках COSME має бути виключно англійською мовою. Оцінка та оголошення результатів конкурсів здійснюється Єврокомісією.

Завдяки програмі COSME можна отримати повний доступ до Європейської мережі підприємств - EEN та знайти партнерів в ЄС та інших країнах-учасниках EEN. Enterprise Europe Enterprise network (EEN) - найбільша підпрограма COSME - Європейська мережа підприємств. Мережа EEN створена у 2008 та працює за підтримки проекту COSME. Мережа EEN є віртуальним торговель-ним майданчиком та охоплює 65 країн, де працює понад 600 бізнес-асоціацій. Це також понад 2,5 млн. компаній-учасниць, понад 16 000 технологічних розробок та бізнес-пропозицій. Протягом року EEN про-водить близько 100 великих заходів для бізнесу, на яких понад 18 000 компаній-учас-ниць (b2b зустрічей) шукають партнерів.

За допомогою EEN українські підприємці можуть:

- 1) Шукати потенційних покупців продукції в ЄС та інших країнах - учасниках EEN;
- 2) Розміщувати комерційні замовлення, поширювати/відстежувати комерційні пропозиції;
- 3) Шукати та залучати новітні технології з-за кордону;
- 4) Шукати інвесторів та партнерів у ЄС та інших країнах - учасниках EEN, у т.ч. для створення спільних підприємств.

Подавати заявки та брати участь в EEN можна через членів Консорціуму EEN-Україна. Послуги членів Консорціуму в рамках EEN є безкоштовними!

Консорціум EEN має своїм обов'язком максимально інформувати щодо можливостей програм COSME, HORIZON 2020 та усіх інших програм та проектів фінансової підтримки ЄС, доступних для України. Учасники Консорціуму відповідають на запити європейських учасників EEN, роблять вибіркову оцінку проектів комерційних та технологічних профілів, що розміщуються учасниками в системі EEN, а також навчають, як користуватися усіма можливостями системи. Вони надають підтримку потенційним учасникам у пошуку партнерів у ЄС для участі у проектах (багато проектів COSME передбачають формування міжнародного Консорціуму учасників, як правило, це не менше чотирьох організацій й не менш, як з трьох різних країн). Відповідно до правил ЄС, на території України може бути створено ще 5-6 додаткових консорціумів у рамках EEN. Ресстрація нового консорціуму можлива в рамках відповідного конкурсу, оголошеного ЄС.

Якщо розглядати допомогу від ЄС українському бізнесу, то її можна окреслити в кількох вимірах: за видами допомоги, за типами європейських організацій, які пропонують підтримку, за кінцевими бенефіціарами допомоги тощо.

Зокрема, європейські організації пропонують українським підприємцям **різні види допомоги**. Наприклад, допомога від ЄС для українських підприємців може надаватися у вигляді:

- Пільгових кредитів;
- Грантової допомоги;
- Інформаційних ресурсів;
- Навчальної, експертно-консультативної підтримки,
- Пошуку партнерів,
- Постачання обладнання;
- Виконання робіт.

Кредити – кошти й матеріальні цінності, що надаються у користування позичальнику на визначений строк та під відсоток.

Від організацій ЄС можна отримати пільгові кредити в середньому тривалістю до 5 років за зниженою на 25% відсотковою ставкою базисної ставки за кредитом.

Гранти – це грошові або інші засоби, які надаються фізичним, юридичним особам, громадським організаціям для виконання певних завдань чи реалізації цілей, які визначені в умовах надання гранту, сформульовані у цілісному проекті та описані у проектній заявці.

Розмір гранту для МСП від донорів ЄС коливається від 10 тис. до 3 млн. євро.

Інформаційні ресурси – це документи та масиви документів, представлені книгами та статтями, документами та базами даних, а також алгоритмами комп'ютерних програм тощо. *Інформаційні ресурси, надані організаціями ЄС, допомагають українським підприємцям знаходити партнерів, отримувати інформацію для полегшення ведення бізнесу.*

Навчання – це семінари, тренінги, навчальні та ознайомчі візити (до країн ЄС та в межах України), дистанційні курси, консультації тощо.

Організації ЄС пропонують навчання для підприємців, яким не вистачає знань у сфері агротехнологій, організаційних та фінансових питаннях, що уповільнює розвиток бізнесу.

Уряди європейських держав щорічно надають гранти та стипендії іноземцям на навчання, вивчення мови, наукової діяльності тощо.

Представники малого та середнього бізнесу України можуть скористатися низкою безкоштовних інформаційних ресурсів, створених за підтримки ЄС, а також пройти навчання, отримати фахові знання, що допоможуть їм у розвитку бізнесу.

Пошук партнерів – встановлення нових бізнес-зв'язків, участь у зустрічах з потенційними бізнес-партнерами, отримання відповідних контактів.

Підтримка надається представникам МСП для залучення потенційних покупців, інвесторів та партнерів, що особливо важливо для експортерів.

Постачання обладнання – безоплатне надання ліцензованого обладнання, комп'ютерного забезпечення в рамках грантових програм тощо.

Окремо варто сказати про підтримку молодих підприємців. Підтримка надається молодим підприємцям (до 35 років), які бажають отримати нові знання, досвід, підвищити свій рівень кваліфікації.

В розділі «Корисні ресурси» та в підрозділі 6.2. надана інформація про проекти та програми (з посиланнями на їх сторінки в мережі інтернет), які надають підтримку малому та середньому бізнесу України.

Представники малого та середнього бізнесу України можуть використати європейські фінансові інструменти (у вигляді грантів та кредитів) як для стартового капіталу, так і для розширення вже існуючого бізнесу.

Установами й організаціями ЄС та країн-членів надається підтримка ініціативним підприємцям у запровадженні інновацій, започаткуванні бізнесу, пошуку партнерів (зокрема й в країнах ЄС), підтримки експортерів, навчанні, тощо. Існують окремі програми підтримки молодих підприємців, розвитку жіночого підприємництва тощо⁶⁷.

---

⁶⁷ Європейські інструменти для розвитку малого та середнього бізнесу України / Сіверський інститут регіональних досліджень, МФ «Відродження». – Чернігів, 2019. – 22 с.

**6.2. Основні вимоги європейських організацій
для надання фінансової підтримки МСП.
Вимоги європейських організацій до грантових заявок
та до заявок на тримання кредиту. Вимоги до інвестиційного проекту**

Європейські організації вимагають як дотримання загальноприйнятих положень та критеріїв при зверненні за фінансовою підтримкою, так і можуть висувати додаткові спеціальні вимоги, що залежать від пріоритетів, програми діяльності європейської організації.

Специфіка надання грантів МСП

На відміну від грантів для громадських організацій, для безповоротного фінансування бізнесу є дещо менше можливостей.

Відтак, представникам малого та середнього бізнесу іноді легше отримати грант не напряму, а через громадську організацію, для якої пріоритетною сферою діяльності є саме підтримка МСП.

Якщо ж вести мову безпосередньо про гранти для бізнесу, то необхідно враховувати специфіку донора та намагання максимально уникнути ним ризиків, з якими завжди пов'язана діяльність бізнесу в Україні.

Зокрема, легше отримати грант на оренду приміщення, придбання сировини та матеріалів, якщо проект дольовий (частина передбачуваних витрат на купівлю устаткування гасить зі своїх коштів заявник, а залишок по проекту виділяє інвестор). Деякі фонди, наприклад, відмовляються виділяти кошти на виплату зарплати. Інші ж, в основному закордонні спонсори, до фінансування даної статті витрат ставляться без заперечень. При наданні гранту на розвиток малого бізнесу чітко спостерігається різниця між державними і зарубіжними фондами у визначенні пріоритетних сфер діяльності, під які виділяються кошти. В принципі, більшість фондів готові профінансувати інновації в галузі економіки і бізнесу, і навіть в області екології, демократії, культури та суспільства, соціального підприємництва⁶⁸.

Вимоги європейських організацій до грантових заявок

- відповідність критеріям грантоотримувача (наприклад, представляти громадську організацію, фізичну особу, ФОП, діяти в сільській місцевості тощо),
- чітке заповнення аплікаційної форми, додатків тощо,
- наявність обов'язкових розділів (мета, завдання, ключові показники, план реалізації, результати тощо),
- сталість проекту,
- вплив на соціальні фактори,
- рівень охоплення бенефіціарів,
- економічний ефект.
-

Організація, що надає грант	Основні вимоги
Програма HORIZON 2020 https://eu-ua.org/horizon-2020	У випадку фінансування досліджень та розробок – можлива сума гранту – до 50 тис. євро. Термін дії проекту – 6 місяців. У випадку фінансування інноваційних проектів – – можлива сума гранту – від 1 до 3 млн. євро (70% від фінансування). Термін дії проекту – від 12 до 24 місяців.

⁶⁸ Голубев С. Гранти для підприємців: де взяти і як шукати. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ceasc-bw.com/products/granti-dlya-pidpriyemstiv-de-vzyati-i-yak-shukati/>

Програма Організації Об'єднаних Націй з відновлення та розбудови миру (за фінансової підтримки ЄС, уряду Польщі та уряду Японії) http://my-ccc.org/index.html	Гранти на започаткування, відновлення чи розширення мікро-, малих та середніх підприємств на конкурентній основі в районах Донецької та Луганської областей, які контролюються Урядом України. Гранти надаються виключно повнолітнім, дієздатним та правоздатним громадянам України, що постійно проживають на цільових територіях. Не можуть одночасно претендувати на отримання гранту особи, які перебувають між собою у родинних зв'язках Термін дії проекту – впровадження бізнес-плану протягом 60 днів після отримання коштів.
AgroChallenge Foundation https://facagro.com/	Фінансування надається для інноваційних проектів в агросекторі Сума гранту – до 25 тис. дол. Термін дії проекту – визначається індивідуально.
ЄБРР - Європейський банк реконструкцій і розвитку www.ebrd.com	Компенсація вартості консультативних послуг для МСП. Сума гранту – від 10 тис. євро (до 50-75% вартості проекту) до 50 тис. євро (до 90% вартості проекту). Термін дії проекту – визначається індивідуально.
Програма FINTECC http://fintecc.ebrd.com	Фінансування для запровадження кліматичних технологій. Сума гранту – до 1 млн. євро (не більше 25% загальної суми інвестицій). Термін дії проекту – визначається індивідуально.
Швейцарська агенція розвитку та співробітництва https://www.eda.admin.ch	Надання грантів для малого та середнього бізнесу. Гранти – від 100 до 250 тис. грн. Термін дії проекту – до 12 місяців.
Програма LIFE http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life.htm	Фінансування для проектів, які захищають навколишнє середовище, клімат та природу. Умови: МСП, які не в ЄС, мають знайти партнера зареєстрованого в країнах ЄС. Заявку можна подавати щорічно.

Вимоги європейських організацій до заявок на отримання кредиту

- відповідність критеріям заявника (наприклад, бути резидентом України, суб'єктом підприємницької діяльності тощо);
- відповідність вимогам до МСП,
- чітке заповнення форми-заявки, додатків тощо,
- наявність та надання засновницьких та фінансових документів,
- надання банківських реквізитів, контактної інформації.

Організація, що надає кредит	Основні вимоги
НУФ – Німецько-український фонд http://guf.gov.ua/uk	Для промислових підприємств Кредити: ФОП – до 25 тис. євро; мікро та малі підприємства – до 100 тис. євро; середні підприємства – до 250 тис. євро. Термін дії позики – до 60 місяців. Для підприємств АПК Кредити: ММСП – до 100 тис. євро. Термін дії позики: для поповнення обігових коштів – 36 місяців; для придбання основних засобів – до 60 місяців.

ЄІБ – Європейський інвестиційний банк http://www.eib.org	Кредити: МСП – від 12,5 до 25 млн. євро (в залежності від кількості працівників). Термін дії позики – від 2 до 10 років. Для фінансування інноваційних розробок ММСП Кредити – до 25 тис. євро. Термін дії позики – до 24 місяців. EU4Business. Програма ЄІБ « Initiative East» – для МСП, виробничо-збутових мереж в агрохарчовій галузі Мікрокредит – до 25 тис. євро. Кредит – до 5 млн. євро Термін дії позики визначається індивідуально.
ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку http://www.eu4business.eu/uk/programme/kredyt-naliniya-yebr-eu4business	Для МСП (обіг більше 1 млн. євро). Кредити: прості проекти – кредити до 300 тис. євро, комплексні проекти – до 3 млн євро.
EFSE – Європейський фонд для Південно-Східної Європи http://www.efse.lu/	Для МСП Кредити: на довгострокові потреби – до 70% вартості проекту. Термін дії позики – до 84 місяців. для поповнення обігових коштів – сума до 75% від розміру вартості сільськогосподарського циклу. Термін дії позики: – до 24 місяців.
Програма Farmer Finance https://www.fmo.nl/	Для підприємств АПК, які підвищують рівень життя МСП. Термін надання коштів до 60 місяців.
KfW – німецький державний банк розвитку https://www.kfw.de	Для фінансування програм розвитку Кредит– до 100 тис. євро. Термін дії позики –до 5 років. Для освіти та навчання Кредит – 650 євро/місяць, на 4 роки навчання. Відсоткова ставка – 4,13%. Термін дії позики – до 10 років.

Спеціальні вимоги для надання фінансової допомоги МСП: наявність бізнес-плану, техніко-економічного обґрунтування, співфінансування (наявність власних коштів, залучених інвестицій тощо), посвідчення прав власності на землю, наявність гарантій або застави, графік погашення кредиту, договір страхування тощо.

Специфічні вимоги окремих донорських організацій: надання інформації про доходи у валюті, місце здійснення діяльності, підписані угоди з організаціями, довідки про рух коштів за 12 місяців тощо.

Детальні вимоги європейських організацій для надання фінансової підтримки представлені на їх офіційних ресурсах в мережі Інтернет.

Як вже зазначалося в попередніх розділах, в отриманні фінансової підтримки можливий лише за умови чіткого виконання всіх поставлених вимог.

Вимоги до інвестиційного проекту

- річний економічний ефект не менше 25% інвестиційних витрат,
- екологічний ефект,
- зменшення енергетичних витрат,
- модернізація застарілого обладнання.

6.3.Алгоритми отримання «європейських» грантів та кредитів, основні кроки для подання заявок

Отримання «європейського» кредиту передбачає отримання грошей, наданих українським банком відповідно до українського законодавства за кошти зовнішніх (європейських) донорів з особливими умовами кредитування.

Як отримати «європейський» кредит

Крок 1. Вивчаємо пропозиції фондів-кредиторів (наприклад, НУФ чи ЄІБ).

Крок 2. Звертаємося до банка-партнера відповідного фонду.

Крок 3. Подаємо заявку на отримання кредиту, за визначеними формою та змістом, а також необхідні додатки.

Крок 4. Банк розглядає заявку.

Крок 5. Якщо крок 4 успішний, банк передає на погодження фонду кредитну справу позичальника.

Крок 6. В разі позитивного рішення, отримуємо гроші на реалізацію проекту, ідеї.

!!! Кожен банк має свою процедуру роботи з позичальниками та перелік необхідних документів або анкету, де вказується інформація про підприємця та проект.

Збір та аналіз інформації про позичальника відбувається за методом «5 С», який перевіряє:

- особистість (character),
- платоспроможність (capacity),
- капітал (capital),
- забезпечення (collateral),
- економічні умови (conditions).

Чому відмовляють у кредиті?

- немає застави,
- високий рівень ризику,
- незадовільний фінансовий стан,
- низький попит на продукцію, яка має вироблятися,
- неможливість контролювати реалізацію проекту.

Де знайти фахових консультантів для допомоги?

- регіональні торгово-промислові палати,
- центри підтримки малого та середнього бізнесу,
- бізнес-інкубатори,
- центри розвитку місцевого самоврядування,
- громадські об'єднання,
- дорадчі служби.

Українські банки зацікавлені у розвитку програм кредитування МСП. Європейські фінансові організації дають можливість розширити спектр послуг в цій сфері. Представникам МСП для успішної економічної діяльності варто орієнтуватися у питаннях кредитування та відповідати вимогам, які перед ними ставлять кредитні установи.

Алгоритм отримання «європейських» грантів

Отримання «європейського» гранту передбачає, на відміну від кредиту, безповоротне отримання коштів від європейських організацій чи їх партнерів у національній або іноземній валюті для фінансування певного виду діяльності чи ініціатив, спрямованих на вирішення конкретних соціальних або ж економічних проблем.

Отримання гранту відбувається на конкурсній основі.

Кошти в рамках гранту можуть надаватися частинами (траншами) та обов'язково передбачають сувору звітність (змістовну та фінансову) за їх використання⁶⁹.

Як отримати «європейський» грант

Крок 1. Аналізуємо стратегію розвитку та визначаємо проблему.

Крок 2. Визначаємо грантодавця, який може профінансувати проект.

Крок 3. Готуємо проектну заявку відповідно до вимог фонду.

Крок 4. Подаємо пакет документів грантодавцю.

Крок 5. Чекаємо рішення конкурсної комісії.

Крок 6. Якщо всі попередні етапи пройдені успішно, то реалізовуємо проект.

Як оцінюються конкурсні заявки?

- актуальність основної проблеми, її причини та наслідки,
- реалістичність загальної мети, цілей проекту та результатів,
- визначені бенефіціари проекту,
- визначені адекватні показники для оцінки результатів,
- планові витрати відповідають потребам,
- проект має довготривалий ефект,
- враховані ризики.

Процес оцінки заявок

- 1 етап-Оцінка заявок за технічними критеріями;
- 2 етап- Експертна оцінка заявок;
- 3 етап – Остаточне прийняття рішення про фінансування.

Щоб скористатися підтримкою фондів не обов'язково володіти навичками щодо написання заявки чи проектної пропозиції. Важливо знати про європейські інструменти підтримки, вміти виконувати вимоги та зобов'язання, які ставляться перед здобувачем такої допомоги, залучати фахівців, які допоможуть правильно оформити документи та дотриматись процедур донора щодо подачі кваліфікованої заявки.

Що дає українським підприємцям використання європейських фінансових інструментів

Використання європейських фінансових інструментів здійснюється в різних формах – від отримання кредиту чи гранту для розвитку та модернізації підприємства до фінансування індивідуальних освітніх візитів тощо.

Співпраця з інституціями ЄС, фінансова або методично-консультативна допомога дає розуміння, що європейські інструменти розвитку бізнесу доступні, ефективні та прозорі.

Європейські фінансові інструменти допомагають набувати позитивного досвіду в таких напрямках:

- прозорість ведення бізнесу (планування, аналіз ключових показників ефективності, використання фінансових інструментів);
- залучення ресурсів для розвитку власного бізнесу;
- розуміння соціальної відповідальності бізнесу та вміння ефективно управляти інструментами взаємодії з громадським сектором;
- позитивна репутація, маркетинг та бенчмаркетинг;
- участь у місцевих, регіональних та державних програмах розвитку;
- новий досвід щодо ринків продукції та можливостей розвитку власного підприємства;

---

⁶⁹ Європейські інструменти для розвитку малого та середнього бізнесу України / Сіверський інститут регіональних досліджень, МФ «Відродження». – Чернігів, 2019. – 22 с.

- можливість обміну досвідом та реплікації найкращих Європейських практик;
- налагодження нових партнерських відносин.

Українські малі та середні підприємства знаходяться лише на початку шляху використання європейських фінансових інструментів.

Вітчизняному бізнесу потрібно багато чому навчитись, щоб відкрилися можливості, які доступні виробникам ЄС. Серед українських підприємців є успішні приклади, які переконують, що маючи бажання, волю та мету, прозорий бізнес може досягти гідних результатів.

6.5. Пошук інформації про програми ЄС для підтримки МСП. Корисні ресурси

Серед напрямів пошуку інформації про програми ЄС для підтримки МСП, можна зосередитися на наступних:

Сайт Європейської Комісії та програм/проектів ЄС.

Сайти та бази даних проектів/програм, що реалізуються за підтримки ЄС в Україні

Сайт Урядового порталу (<https://www.kmu.gov.ua>) - Карта залучення міжнародної допомоги (доступні для участі програми/проекти та програмні документи з міжнародного розвитку);

Офіційний портал координації міжнародної допомоги України (<http://proaid.gov.ua/>);
На

Ресурс Громадський простір <https://www.prostir.ua/category/grants/>

З точки зору акумулювання ресурсів для європейської підтримки та розвитку малих і середніх підприємств в Україні корисною є інформація, зібрана на сайті *ініціативи EU4BUSINESS* у розділі «Корисні посилання щодо розвитку малих і середніх підприємств в Україні» <http://www.eu4business.eu/uk/ukraine/useful-links-smes-ukraine>

В додатках, що містяться в кінці посібника, представлена детальна інформація щодо корисних ресурсів для підтримки МСП.

Як шукати інформацію про програми ЄС для підтримки МСП

Шукати серед всього масиву інформації самостійно	Самостійно моніторити сайти організацій, що надають підтримку МСП (вимагає постійної та цілеспрямованої діяльності, о)
Обирати серед надісланої інформації самостійно	Підписатися на сторінки організацій, що надають підтримку МСП, в соціальних мережах (facebook, telegram тощо) та за допомогою електронної пошти (Є одним з найзручніших варіантів, оскільки корисна інформація безпосередньо надходить до адресата)
Звертатися за допомогою у пошуку	Звертатися до організацій, що надають підтримку МСП за інформацією, про актуальні конкурси. Серед подібних організацій – профільні Департаменти обласних державних адміністрацій, торгово-промислові палати, громадські організації (багатьма організаціями така допомога МСП може бути надана безкоштовно)

РОЗДІЛ 7

ПРОГРАМИ ДЛЯ НАУКОВОЇ СПІВПРАЦІ ТА ПОШИРЕННЯ ІННОВАЦІЙ

7.1. Науково-інноваційні програми ЄС

Європейський союз надає громадянам країн ЄС, а також окремим країнам, що не входять до ЄС, доступ до цілої низки різних освітніх та наукових програм. Для українських студентів, молодих фахівців і науковців це створює унікальну можливість отримати досвід міжнародного спілкування та співпраці.

Наразі українці можуть брати участь у кількох офіційних програмах ЄС. Серед них: «Еразмус +» (Erasmus +) і «Дії Марії Склодовської-Кюрі» (Marie Skłodowska-Curie Actions).

Програма «Еразмус +»

Програма ЄС спрямована на підтримку проектів, співпраці, мобільності та діалогу у галузі освіти, навчання молоді та спорту. Вона є міжнародно-орієнтованою, завдяки цьому відкриваються нові перспективи для вищих навчальних закладів, індивідуальних заявників, студентів, викладачів, випускників та працівників Міністерства освіти в Україні.

Детальна інформація про можливості у межах програми «Еразмус +» доступна на офіційному українському сайті програми, на сайті Представництва Європейського союзу в Україні та офіційній фейсбук-сторінці програми.

ЕРАЗМУС+ – це програма Європейського Союзу на період 2014-2020 рр., що підтримує проекти співпраці, партнерства, заходи і мобільність у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту. Разом з понад 150 країнами світу, Україна є однією з країн-партнерів (Programme Countries) Програми Еразмус+. Країнами-членами (Partner Countries) Програми виступають 28 держав-членів ЄС; країни Економічного Союзу: Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн; країни-кандидати: Туреччина, Македонія та Сербія (з 2018 р.). Бюджет програми на 2014-2020 роки складає 14,7 млрд. євро.

Програмою Erasmus + керують Європейська Комісія, Виконавче агентство з питань освіти, аудіовізуалізації та культури (EACEA), низка національних агентств у всіх країнах Програми та ряд національних офісів у деяких країнах-партнерах.

Централізовані заходи здійснюються на європейському рівні Європейською Комісією та Виконавчим агентством Європейської Комісії з питань освіти, аудіовізуалізації та культури в Брюсселі, також відомим як Виконавче агентство. Централізовані проекти є більш масштабними та стратегічними, розробленими для вирішення конкретних питань у всій Європі.

Децентралізованою діяльністю безпосередньо керують національні агенції, які розташовані в кожній програмі, або національні офіси Erasmus + за межами ЄС. Більшість цих проектів реалізуються на національному, регіональному або місцевому рівні.

У рамках програми Erasmus + існують різні можливості для організацій та окремих людей. Однак, залежно від тієї частини програми, на яку планується подати заявку, процедура підготовки та подання заявки може відрізнятися.

Щороку публікується **Загальний конкурс пропозицій**, в якому представлені можливості для організацій та осіб, які працюють в галузі освіти, підготовки, молоді та спорту. У конкурсі можна знайти цілі програми, огляд дій, на які вона розділена,

Детальний огляд умов та вимог дій, до яких можна подати заявку під загальним викликом, можна знайти в Посібнику з програми Erasmus +. Це ключовий документ для всіх, хто розглядає заявку

придатність потенційних учасників, бюджет та тривалість проектів, а також терміни подання для кожної дії. Крім того, деякі спеціальні конкурсні пропозиції публікуються на централізованому рівні через веб-сайт Виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальної культури та культури (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency - EACEA).

Хто може отримати фінансування від Програми «Еразмус +»

Фізичні особи	Організації
Erasmus + має можливості для людей будь-якого віку, допомагаючи їм розвиватися та ділитися знаннями та досвідом в установах та організаціях різних країн. Є можливості для студентів, персоналу організацій, стажерів, викладачів, молоді та молодих працівників тощо.	Erasmus + має можливості для широкого кола організацій, включаючи університети, школи, різні освітні та навчальні заклади, аналітичні центри, дослідницькі організації та приватний бізнес.

Erasmus + є відкритим для багатьох осіб та організацій, хоча умови залежать і від країни.

Країни, які можуть взяти участь, поділяються на дві основні категорії:

- Країни програми: можуть повністю брати участь у всіх діях програми Erasmus +.
- Країни-партнери: можуть брати участь у певних діях програми відповідно до конкретних критеріїв або умов.

Для подачі заявки на фінансування

Для децентралізованої діяльності, якою керують національні агенції, необхідно звернутися за допомогою до програм Erasmus + (Національного ЕРАЗМУС+ Офісу в Україні),

Для централізованих заходів, якими керує Виконавче агентство з питань освіти, аудіовізуалізації та культури (ЕАСЕА), інформація про форми подання заявок та процедуру відбору розміщується на веб-сайті ЕАСЕА.

Європейська Комісія офіційно підтвердила збільшення фінансування Програми Європейського Союзу Еразмус на 2021-2027 роки до 30 млрд євро.⁷⁰

В офіційному документі визначений розподіл коштів Програми на 2021-2027: 25,9 млрд євро на освіту та професійний розвиток; 3,1 млрд євро для молоді; 550 000 євро на спорт.

Програма Еразмус на 2021-2027 рр. має на меті забезпечення можливостей мобільності для 12 мільйонів людей, охопивши середню загальноосвітню та професійну освіту, вищу освіту, навчання дорослих, молоді і молодіжних працівників.

Пам'ятайте про необхідність зареєструвати свою організацію, щоб отримати унікальний 9-значний код ідентифікації учасника (Participant Identification Code - PIC).

Наступна програма буде суттєво посилена, розширена та включатиме компоненти інклюзії. Головна мета нової Програми Еразмус 2021-2027: «Інвестування в людей, їхні навички та знання, що допоможуть реагувати на глобальні виклики, підтримувати соціальну справедливість та підвищувати конкурентоспроможність Європи».

Представництво ЕРАЗМУС+ в Україні

Національний ЕРАЗМУС+ Офіс в Україні у тісній співпраці з Представництвом ЄС в Україні забезпечує допомогу та підтримку Виконавчому агентству з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури (ЕАСЕА) щодо запровадження в Україні Програм ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+ у сфері вищої освіти, досліджує розвиток вищої освіти в Україні та інших сфер освіти у разі потреби.

⁷⁰ Commission adopts proposal for the next Erasmus programme 2021-2027. [Електронний ресурс]. – European Commission. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/news/commission-adopts-proposal-next-erasmus-programme-2021-2027_en

Проект Європейського Союзу «Мережа національних офісів програми Еразмус+ та національних команд експертів з реформування вищої освіти» виконується ГО «Інститут лідерства, інновацій та розвитку» яка забезпечує підтримку діяльності Національного Еразмус+ офісу в Україні та координує діяльність Національної команди експертів України⁷¹

На сайті Національного Еразмус+ офісу в Україні (<https://erasmusplus.org.ua>) можна знайти детальну інформацію про поточні конкурси та можливості для підтримки. Значна кількість інформації подається українською мовою.

Програма «Дії Марії Склодовської-Кюрі», ЄС (Marie Skłodowska-Curie Actions – Research Fellowship Programme)

Є частиною програми «Горизонт 2020». Спрямована на дослідження та інновації, а також підтримку кадрів, зайнятих у цій сфері, основна програма ЄС для структурованих кандидатських тренінгів, фінансує кандидатські програми. Програма сприяє міжнародному обміну кадрів зайнятих у сфері досліджень та інновацій, а також руху дослідників з та до країн-членів ЄС і асоційованих країн програми «Горизонт 2020».

Підтримка дослідників на всіх стадіях їхньої кар'єри, незалежно від національності: індивідуальні гранти на навчання-дослідження молодим і визнаним ученим (акції Innovative Training Networks, ITN; Individual Fellowships, IF), обмін дослідницькими групами (Research and Innovation Staff Exchanges, RISE), співробітництво наука-виробництво (Industry Academia Partnerships and Pathways, IAPP).

Дослідники будь-якої сфери та з будь-якої країни можуть отримати фінансування.

Обмін кадрами зайнятими у сфері досліджень та інновацій (Research and Innovation Staff Exchanges, RISE).

Підтримка короткострокової мобільності кадрів, які зайняті у сфері досліджень та інновацій. До участі допускаються наймолодші (випускники університетів) та найстарші співробітники, що займають керівні посади, включно з адміністративними та технічними позиціями.

Індивідуальні гранти (Individual Fellowships).

Можливість дослідникам з-поза меж Європи тренуватися та вибудовувати співпрацю з європейської інституцією до 2 років. Європейські дослідники мають змогу здобути новий досвід в провідних організаціях поза межами Європи, а організаціям зокрема приймати європейських дослідників, що працюють на добровільних засадах.

Інноваційні підготовчі мережі (Innovative Training Networks, ITN) та Співфінансування регіональних, національних і міжнародних програм (Co-funding of regional, national and international programmes, COFUND).

Організації з-поза меж Європи беруть участь в якості додаткових партнерів, надаючи можливість заявникам, що мають кандидатський рівень, отримати досвід за кордоном під час своєї підготовки. Проекти, що фінансуються в рамках схем ITN та COFUND, публікують вакансії, відкриті для будь-яких національностей на порталі мобільності дослідників EURAXESS <http://ec.europa.eu/euraxess/> . Ці позиції включають можливості

---

⁷¹ Про нас [Електронний ресурс]. – Офіційна сторінка національний Еразмус+ офіс в Україні. – Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/pro-nas.html>

дослідницької підготовки та гранти для досвідчених дослідників на докторському рівні чи вище.

Детальна інформація про можливості у межах програми: на офіційному сайті Європейської комісії http://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/index_en.htm та на офіційній фейсбук-сторінці програми (англійською мовою).

7.2. Рамкова програма ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020»

Рамкова програма з досліджень та технологічного розвитку Horizon 2020 охоплює діяльність від фундаментальних досліджень до близької до ринку наукової та дослідної діяльності. Орієнтація на дослідницькі проекти. Окрема увага спрямована на галузі промисловості, в яких фінансується розробка нових технологій і матеріалів, включно з ІСТ та космічні дослідження. Програма «Горизонт 2020» - є семирічною програмою, протягом діяльності якої можливі значні зміни в економічному і політичному контексті.

Програма відкрита для всіх науково-дослідних, освітніх організацій та бізнесу з усього світу.

Програма «Горизонт 2020» об'єднує всі існуючі програми ЄС з фінансування досліджень та інновацій, включаючи «Рамкову програму з досліджень», «Рамкову програму з конкурентоспроможності та інновацій» і діяльність Європейського Інститут Інновацій та Технологій («EIT»)

Програма «Горизонт 2020» складається з *трьох основних пріоритетів*:

- «Передова наука» - націлений на підвищення рівня наукових досліджень ЄС та забезпечення конкурентоспроможності європейської науки;
- «Індустріальне лідерство» - сприятиме перетворенню Європи на центр залучення інвестицій у сферу науки та інновацій;
- «Соціальні виклики» - спрямований на вирішення основних соціальних проблем.

Фінансування програми

Фінансування програми базується саме на трьох вищезазначених взаємодоповнюючих пріоритетах ЄС. Ці пріоритети відповідають пріоритетам, визначеним в програмі «Європа 2020».

Бюджет програми «Горизонт 2020» складає більше 80 млрд.євро. на період 2014-2020 років. (HORIZON 2020 - Work Programme 2018-2020 - Budget 2019 - 833.05 EUR million)

Національний координатор Програми в Україні: Міністерство освіти і науки, м. Київ, б-р Т. Шевченка, 16

Основні риси програми «Горизонт 2020» (2014–2020 роки):

- Значне спрощення фінансування завдяки спрощенню структури програми, розробці одного набору правил, скорочення бюрократичної тяганини завдяки простій схемі відшкодування витрат, запровадженню «єдиного підходу» для учасників, скороченню роботи з паперами при підготовці пропозицій, рідшому проведенню перевірок та аудитів із загальною метою зменшити середній час на видачу гранту до 100 днів;
- Інтеграція досліджень та інновацій завдяки забезпеченню безперешкодного та узгодженого фінансування від ідеї до виходу на ринок;
- Збільшення підтримки інновацій та діяльності, наближеної до ринку, що веде до прямого економічного стимулювання;

- Зосередженість на розвитку бізнес можливостей з зосередженням на «суспільних викликах»;
- Надання більших можливостей новим учасникам та молодим перспективним науковцям для просування своїх ідей та одержання фінансування.

Основні сфери, на яких зосереджена увага програми Horizon 2020⁷²

Інформаційно-комунікаційні технології	Нове покоління компонентів та систем, Нове покоління комп'ютеризованих систем, Майбутнє мережі Інтернет, Технології управління вмістом та управління інформаційними потоками, Новітні інтерфейси та роботи, Мікро- та наноелектроніка та фотоніка
Нанотехнології	Розробка нового покоління наноматеріалів, наноприладів та наносистем, Забезпечення безпечної розробки та використання нанотехнологій, Розвиток суспільного виміру нанотехнологій, Ефективний синтез та виготовлення наноматеріалів, компонентів і систем, Розробка техніки, методів вимірювання та обладнання, що підвищує продуктивність
Новітні матеріали	Міжгалузеві технології на основі передових матеріалів, Розробка та перетворення матеріалів, Використання матеріалів і компонентів, Матеріали для екологічно раціональної та низько вуглецевої промисловості, Матеріали для творчих галузей, Метрологія, випробування характеристик, стандартизації та контроль якості, Оптимізація використання матеріалів
Біотехнології	Стимулюючі передові біотехнології, Промислові процеси на основі біотехнологій, Інноваційні та конкурентні технологічні платформи
Космічна галузь	Розвиток конкурентної та інноваційної космічної промисловості та наукової спільноти

Пошук партнерів для участі у Програмі

Більшість проектів у програмі Горизонт 2020 є проектами по співпраці, де головною умовою є мінімум три партнери з трьох різних країн-членів ЄС або асоційованих країн. Для пошуку партнерів існує кілька служб, які допоможуть знайти організації, що мають намір брати участь у проектах, а також дають можливість опублікувати пропозиції по співпраці.

Головне джерело інформації щодо пошуку партнерів є **Онлайн посібник Г2020⁷³**.

Служба пошуку партнерів CORDIS - Одна з найбільших баз даних. Знаходиться за адресою <https://cordis.europa.eu/partners/web/guest/home>. На стартовій сторінці одразу вказано кількість партнерських профайлів, пропозицій партнерства, наукових груп, тощо.

Також існує **ряд можливостей для індивідуальних досліджень** (подання проектною заявки від індивідуального дослідника, групи науковців або організації):

⁷²

⁷³ Пошук партнерів для участі у проектах програми «Горизонт 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h2020.com.ua/wp-content/uploads/2015/11/Пошук-партнерів.pdf>

- **Європейська дослідницька рада (European Research Council (ERC))** – підтримка передових індивідуальних досліджень або груп дослідників;
- **Заходи Марі Склодовської-Кюрі (Marie Skłodowska-Curie actions (MSCA))** – підтримка мобільності науковців. Окрім фінансування, дослідники отримують можливість стажування закордоном для розвитку наукової кар'єри;
- **Інструмент для МСП** – підтримка як індивідуальних МСП, так і груп МСП, які мають намір проводити інноваційні дослідження на світовому рівні для світового ринку.

Хто може подавати проектні пропозиції?

Будь-яка фізична або юридична особа (компанія, дослідна організація, університет, тощо), незалежно від місця створення або проживання. Особа повинна володіти оперативними та фінансовими можливостями для виконання завдань проекту.

Алгоритм дій для участі у проекті HORIZON 2020

Крок 1 – Знайти потрібний конкурс (секція «Funding Opportunities»: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/index.html>).

Крок 2 – Зареєструватися на порталі учасника (Participant portal: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/>).

Крок 3 – Знайти партнерів для розробки проекту або подати заявку в індивідуальному порядку (більшість проектів, фінансованих ЄС – співробітницькі проекти з щонайменше 3 організаціями з різних держав-членів ЄС або країн-партнерів (Associated countries)).

Крок 4 – Подати пропозиції щодо проекту до Комісії. Для того, щоб подати пропозиції щодо проекту, потрібно перейти до секції «Electronic Proposal Submission» на окремій сторінці присвяченій темі, що належить до конкретного конкурсу (Call). Потрібно увійти до власного облікового запису на порталі учасника (Participant Portal account), заповнити стандартні форми й надіслати їх.

Крок 5. – Укласти грантову угоду (у випадку відбору заявки для фінансування). Коли заявка успішно проходить етап наукового оцінювання (тривалістю 5 місяців), аплікантів інформують щодо результатів. Європейська Комісія складає грантову угоду для заявок, які відібрано для фінансування. Зазвичай відводяться три місяці на підписання грантових угод. Грантова угода підтверджує опис дослідних та інноваційних видів діяльності, які будуть проводитися, тривалість проекту та його бюджет, ставки та витрати, права та обов'язки, розподіл ролей, правила призупинення чи припинення проектів.

На сайті Європейської Комісії у розділі «Можливості фінансування та тендери» (Funding & tender opportunities) розміщено посилання на **Інтернет-посібник з грантів**. Посібник містить вказівки щодо кожного кроку, який потрібно виконати від подання пропозицій до управління грантом.

(* На даний момент Посібник повністю доступний для «Горизонт 2020», розробляється для інших програм).

Посилання на покрокову інструкцію – H2020 Online Manual (<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/index.html#>)

7.3. Участь України у наукових та інноваційних програмах і проектах ЄС

Інтеграції України до Європейського дослідницького простору сприяє двостороння міжнародна співпраця з країнами-членами ЄС, з країнами східного партнерства, участь у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020».

За офіційними даними Міністерства освіти і науки України починаючи з 2014 року і до тепер (2019 рік), за підсумками 446 конкурсів для 117 українських організацій-учасників програми «Горизонт 2020» передбачено фінансування у сумі 17,232 млн євро для 90 проектів, 9 з яких координуються українськими організаціями.

За цей час 1190 українських установ та організацій підготували та подали на розгляд 915 проектних пропозицій. Загальна вартість проектів, у яких беруть участь 117 українських організацій – 465 851 011 євро⁷⁴.

Українські університети та наукові установи беруть активну участь у двосторонньому науково-технічному співробітництві в рамках міжурядових угод. Кількість проектів у рамках білатерального співробітництва у 2017 році зросла вдвічі порівняно з 2016 роком. Обсяг фінансування проектів у 2017 році зріс у 3,5 рази порівняно з минулим роком.

Також Україна бере асоційовану участь у Програмі наукових досліджень та навчання «Євратом», Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «EUREKA», програмі НАТО «Наука заради миру» тощо. Українські дослідницькі організації і університети співпрацюють з міжнародними організаціями та фондами, серед яких Європейська організація з ядерних досліджень (ЦЕРН), Український науково-технологічний центр (УНТЦ), Науковий комітет з антарктичних досліджень (СКАР) та інші.

Наявні документи, зокрема, закони, стратегії

Основними документами, які визначають правові рамки спільних дій для розв'язання глобальних проблем щодо досліджень та інновацій, є такі:

- Закон України «Про ратифікацію Заяви про членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «EUREKA» 7

- Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020

- Рамкова програма з досліджень та інновацій (2014–2020), Ст.372–374 - рішення Комітету з Європейського дослідницького простору (ЄДП) та інновацій Європейської комісії (ERAC) від 20.04.2015 щодо Дорожньої карти до ЄДП на 2015–2020 рр.

- Заключний звіт незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України в рамках інструменту політичної підтримки програми «Горизонт 2020» (розділ «Спільне програмування, соціальні виклики», рекомендації 17, 18, 23) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf>

Рішенням колегії Міністерства освіти і науки України (протокол від 22.03.2018 № 3/1-7) схвалена Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA)⁷⁵

7.4. Можливості для наукової співпраці, поширення інновацій для українських інституцій та окремих громадян

Сьогодні Європейський Союз відкриває все більше можливостей для наукової співпраці, поширення інновацій. Подібні можливості стають доступними не лише на урядовому рівні, рівні провідних наукових установ, але й на рівні пересічних українців.

Серед актуальних програм, якими можуть скористатися українські студенти, молоді фахівці, науковці можна виокремити низку пропозицій, що фінансуються урядами європейських країн, таких як Чехія, Словаччина тощо, політичними, культурними та іншими фундаціями Європи.

⁷⁴ Міжнародні наукові проекти [Електронний ресурс]. – Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti>

⁷⁵ Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) [Електронний ресурс]. – Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf>

Необхідно брати до уваги, що дедлайни та актуальність тих чи інших програм змінюється. Тому варто постійно слідкувати за оновленням інформації на офіційних сторінках програм та інституцій

DAAD стипендії для навчання у Німеччині

Німецькою службою академічних обмінів оголошуються конкурси на стипендії DAAD для отримання наукового ступеня. Стипендії доступні для проходження аспірантури в німецьких вищих навчальних закладах.

Детальніше за посиланням:

https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/forschungsstipendium_en.pdf

Стипендії для навчання в Чехії

Урядом Чехії надаються стипендії іноземним студентам в галузі економіки, сільського господарства, інформатики, навколишнього середовища та енергетики в державних вищих навчальних закладах Чеської Республіки (Урядова програма стипендій актуальна у 2019 році, однак не буде анонсована на 2020/2021 навчальний рік).

Детальніше за посиланням: <http://registr.dzs.cz/registr.nsf>

Стипендії для стажування в Словаччині

Урядом Словацької Республіки схвалено створення Національної програми стипендій Словацької Республіки для підтримки мобільності студентів, аспірантів, викладачів університетів, дослідників та художників у вищих навчальних закладах та науково-дослідних організаціях Словаччини. Національна програма стипендій Словацької Республіки (NSP): фінансується Міністерством освіти, науки, досліджень та спорту Словацької Республіки. Програма підтримує двосторонню мобільність - міжнародних стипендіатів до Словаччини, а також словацьких стипендіатів за кордоном. Програма пропонує стипендії для покриття витрат на проживання під час перебування та проїзду (всі категорії у випадку стипендіатів зі Словаччини; студенти та докторанти у разі міжнародних стипендіатів).

Детальніше за посиланням: <https://www.scholarships.sk>

Культурно-освітня програма: «Live.Learn.Love GERMANY»

Консалтинговою компанією з управління персоналом надаються можливості навчання та роботи в Німеччині. Для участі в програмі запрошуються студенти та випускники, що вивчають педагогіку, психологію та інші гуманітарні науки. Пропонується робота в німецьких дитячих садочках у Баварії, та, зокрема, у Мюнхені.

Детальніше за посиланням: <http://www.schaeffler-services.de/>

Стажування в Центрі європейських студій ім. Вілфреда Мартенса (The Wilfried Martens Centre for European Studies), Брюссель, Бельгія

Центром європейських студій ім. Вілфреда Мартенса пропонується стажування тривалістю від трьох до шести місяців. Мета програми - надати учасникам глибокі знання щодо європейських питань (економічного та валютного союзу, політики міграції, європейської ідентичності, екологічної та енергетичної політики тощо) та досвіду роботи в європейських установах. Передбачається розробка дослідницьких проєктів. Стажування оплачується на рівні, порівнянному з програмами стажування, пропонуваними в європейських установах. Не існує терміну подачі заявок, заявки приймаються постійно, а стажування надаються залежно від попиту протягом року.

Детальніше за посиланням: <https://www.martenscentre.eu/join-team>

Стажування в музеї Гуггенхайма, Італія

Музеєм Гуггенхайма у Венеції пропонується програма стажування для закордонних студентів та недавніх випускників, які вивчають мистецтво, історію мистецтв або суміжні

дисципліни, зацікавлені отримати досвід управління музеєм та ознайомлення з визначною колекцією сучасного мистецтва. Діяльність включає в себе управління галереями, допомога відвідувачам, персоналу, підтримка працівників офісу музею в різних відділах та участь у навчальних заходах музею, включаючи презентації для публіки, екскурсії та майстер-класи з дітьми. Програма включає освітні заходи, такі як семінари, конференції, навчальні поїздки та екскурсії для стажистів.

Для участі в програмі запрошуються студенти та випускники профільних спеціальностей. Тривалість стажування – від одного до трьох місяців. Витрати на життя під час стажування оплачуються.

Детальніше за посиланням: <http://www.guggenheim-venice.it/inglese/education/internship-program.html>

Професійні стажування Global Talent

Програмою Global Talent надається молодим людям практичний досвід у міжнародному середовищі через професійні стажування у сфері викладання.

Програма являє собою можливість покращити власні навички та підвищити знання в обраній галузі у процесі побудови особистої і професійної мережі однодумців з різних країн та культур (країн Європи та інших країн).

Детальніше за посиланням: <http://aiesec.ua/global-talent/>

Загальні вимоги до участі у європейських програмах наукової співпраці, стажування, поширення інновацій для українців

Можливості для наукової співпраці, стажування, поширення інновацій для українських інституцій та окремих громадян пропонуються на конкурсній основі

Як вже зазначалося в попередніх розділах, кожна інституція (фонд, програма, навчальний заклад тощо) висуває ряд власних вимог до надання гранту, стипендії чи покриття витрат на стажування.

Для участі українців у вищезазначених програмах **найпоширенішими вимогами є:**

1. *Наявність мотиваційного листа.*

Мотиваційний лист передбачає чітке, конкретне та логічне обґрунтування участі у програмі (стажуванні) та постановка цілей, очікуваних результатів, досягнень, які планується отримати завдяки участі. Має простежуватись логічний зв'язок участі у програмі з провідною викладацькою, науково-дослідною діяльністю. Важливим є чітке розуміння шляхів використання отриманих в рамках програми знань, вмінь та навичок в майбутній роботі (дослідженнях).

2. *Наявність резюме.* Резюме передбачає висвітлення персональної інформації, інформації про поточну та / або досягнуту освіту, досвід роботи (поточна та попередня робота), особисті навички (мовні, комунікативні та організаторські навички, цифрова компетентність тощо), науковий доробок.

3. *Наявність програми перебування.* Програма перебування – це детальна інформація про план навчання /дослідження у приймаючому закладі та пояснення взаємозв'язку між запланованими заходами та цілями перебування, можливостями професійного зростання, кар'єри.

4. *Наявність рекомендаційного листа.* Рекомендаційний лист - це оцінка, написана викладачами, керівниками, де зазначено передумови для навчального та / або дослідницького перебування, підкреслено особисті якості; оцінюються результати дослідження або досягнення в галузі та професійні передумови; зазначається, яке значення має участь у програмі, з точки зору рекомендатора, для подальших досліджень чи наукової кар'єри.

5. *Знання англійської та (або) однієї з європейських мов.*

6. *Відповідна спеціалізація (в залежності від спрямування програми).*

РОЗДІЛ 8

ПРОГРАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

8.1. Транскордонне співробітництво. Програми транскордонного співробітництва ЄС.

Транскордонне співробітництво - спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством;

Єврорегіон - організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво;

Співробітництво у рамках єврорегіонів здійснюється з метою об'єднання зусиль в економічній сфері, розбудови соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, будівництва та модернізації інфраструктури кордону, розвитку транспортної мережі, наукової та культурної співпраці, охорони навколишнього середовища.

Діяльність єврорегіонів спрямовано головним чином на активізацію інвестиційної діяльності, взаємовигідне торговельно-економічне співробітництво областей України та сусідніх держав, які є членами єврорегіонів.

В Угоді про асоціацію йде безпосередня мова про **транскордонне співробітництво**. Зокрема, в Главі 27 "Транскордонне та регіональне співробітництво" розділу V Угоди "Економічне та галузеве співробітництво".

В ст. 446 Угоди зазначається, що "Сторони сприяють взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву у сфері регіональної політики щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління та партнерства, з особливим наголосом на розвитку відсталих територій та на територіальному співробітництву, при цьому створюючи канали зв'язку та активізуючи обмін інформацією між національними, регіональними та місцевими органами влади, соціально-економічними утвореннями та представниками громадянського суспільства." Стаття вимагає, щоб Сторони доклали належних зусиль у досягненні взаємного розуміння щодо методів формування та реалізації регіональних політик, обов'язково врахувавши такі методи як багаторівневе управління та партнерство.⁷⁶

Відповідно до статті 447 Угоди про асоціацію Сторони повинні підтримувати та посилювати залучення місцевих та регіональних органів влади до транскордонного та регіонального співробітництва та відповідних управлінських структур з метою посилення співробітництва шляхом створення сприятливої законодавчої бази, підтримки та нарощування потенціалу розвитку, а також забезпечення зміцнення транскордонних та регіональних економічних зв'язків та ділового партнерства.

Таким чином, ця стаття передбачає, що Сторони повинні зосередитися на створенні сприятливого регуляторного середовища та належної спроможності для максимально можливого залучення місцевих та регіональних органів влади до транскордонного та регіонального співробітництва між Україною та ЄС.

Стаття 448 вимагає, щоб при здійсненні співпраці у сферах, охоплених Угодою, Сторони обов'язково зміцнювали та заохочували розвиток таких складових транскордонного та регіонального співробітництва, як, *inter alia*, транспорт, енергетика, комунікаційні мережі, культура, освіта, туризм, охорона здоров'я та інших сфер, охоплених Угодою, які містять елементи транскордонного та регіонального співробітництва. Також, у статті

---

⁷⁶ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2019. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

підкреслюється важливість розвитку транскордонного співробітництва щодо служб надання допомоги за умов надзвичайних ситуацій, зокрема їх модернізації, забезпечення обладнанням та координації роботи цих органів на регіональному рівні.

Законодавче забезпечення транскордонного співробітництва

Діє Закон України «Про транскордонне співробітництво» (№ 1861 від 24 червня 2004 року). Цей закон визначає правові, економічні та організаційні засади транскордонного співробітництва⁷⁷.

Угода про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube – CCI 2014TC16M6TN001)⁷⁸, ратифікована 19 вересня 2018 року Законом України № 2554-VIII, набрала чинності 25 жовтня 2018, Термін дії - 12 років після дати набрання чинності. Угода забезпечує доступ України до 5 млн. євро допомоги в рамках Європейського інструменту сусідства для підтримки політики інтеграції у Дунайському регіоні у 4х сферах Стратегії ЄС для Дунайського регіону, а саме:

- інновації та соціальна відповідальність в Дунайському регіоні,
- екологічно та культурно відповідальний Дунайський регіон,
- підтримка екологічно чистих та безпечних транспортних систем та збалансованої доступності міських та сільських територій,
- підвищення інвестиційної спроможності для вирішення основних суспільних проблем.

Відповідно до Статті 2 Угоди термін виконання становить 12 років (до 2030 року).

Координатором діяльності пов'язаної із реалізацією програми від української сторони визначено Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016—2020 роки⁷⁹

Програма, затверджена 23 серпня 2016 р. постановою Кабінету Міністрів № 554, є рамковим документом Уряду, який визначає стратегію ефективного використання внутрішніх факторів розвитку і підвищення рівня конкурентоспроможності прикордонних регіонів України. З цією метою програма визначає пріоритетні напрями та основні завдання розвитку транскордонного співробітництва на 2016 – 2020 роки, механізм її реалізації, обсяги та джерела фінансування. Зокрема програмою передбачено надання державної фінансової підтримки на виконання визначених заходів та проектів транскордонного співробітництва, спрямованих на розвиток інфраструктури, прикордонних регіонів України, охорону навколишнього середовища.

Порядок функціонування національної системи управління та контролю за виконанням спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014-2020

⁷⁷ Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року № 1861 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>

⁷⁸ Угода про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube – CCI 2014TC16M6TN001) 1861 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2019. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-17

⁷⁹ Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки: затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 554 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>

Порядок затверджено 11 липня 2018 р. постановою Кабінету Міністрів України № 554 відповідно до зобов'язань в рамках Статті 4 міжнародних договорів про фінансування спільних операційних програм прикордонного співробітництва в яких Україна може брати участь як країна-партнер (кожна програма буде впроваджуватися шляхом спільного управління у відповідності до Регламенту з реалізації (ЄС) № 897/2014 від 18 серпня 2014 року) Відповідно до Регламенту ЄС (підпункт (а), пункт 6, Стаття 20) кожна країна, яка бере участь у зазначених програмах призначає національний орган влади для підтримки керівного органу в управлінні програмою відповідно до принципу надійного фінансового управління та контрольний контактний пункт для підтримки керуючого органу під контролем зобов'язань за програмами.

З урахуванням згаданого Уряд уповноважив здійснювати функції⁸⁰:

- Національного органу управління спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014-2020 – Міністерство економічного розвитку і торгівлі;
- Національного контрольно-контактного пункту спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014-2020 – Міністерство фінансів, у тому числі шляхом виконання окремих завдань Державною аудиторською службою та Аудиторською палатою (за згодою);
- представника України в Групі аудиторів спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014-2020 – Рахункову палату (за згодою).

Фінансове забезпечення транскордонного співробітництва

Відповідно до законодавства видатки на реалізацію проектів (програм) транскордонного співробітництва в Україні, а також на виконання всіх необхідних завдань, пов'язаних із здійсненням транскордонного співробітництва, у тому числі з необхідністю функціонування органів транскордонного співробітництва, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів на відповідний рік, а також інших джерел, не заборонених законом. Для спільного фінансування проектів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога, кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій, *кошти Європейського Союзу згідно із законодавством України.*

Співфінансування у розмірі не менше 10 відсотків загального обсягу фінансування проекту транскордонного співробітництва за рахунок коштів місцевого бюджету та/або інших джерел є умовою надання державної фінансової підтримки.

Програми транскордонного співробітництва ЄС

Програми транскордонної співробітництва є одним з пріоритетних інструментів підтримки Євросоюзом своїх країн-сусідів. Ця допомога надається в рамках двох масштабних ініціатив Євросоюзу: Європейського інструменту сусідства та Програми Територіального співробітництва країн Східного партнерства. Кошти покликані сприяти подоланню спільних викликів, пов'язаних з інтенсивним рухом населення й товарів, гуманітарними та екологічними проблемами.

---

⁸⁰Транскордонне та регіональне співробітництво[Електронний ресурс] //Євроінтеграційний портал.– Режим доступу: <https://eu-ua.org/yevrointehratsiia/transkordonne-ta-rehionalne-spivrobitnytstvo>

Зараз для України доступні п'ять програм транскордонної співпраці, які реалізуються в 11 прикордонних областях⁸¹.

Програма	Обсяг фінансування ЄС	Області
Програма співробітництва ЕаРТС Білорусь – Україна	3,3 млн євро	Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська області
Програма співробітництва ЕаРТС Молдова – Україна	3,3 млн євро	Одеська, Вінницька, Чернівецька області
Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2014-2020»	183 млн євро	Волинська, Львівська, Закарпатська області
Спільна операційна програма «Румунія-Україна»	60 млн євро	Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Одеська області
Спільна операційна програма «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2014-2020»	73,9 млн євро	Закарпатська, Івано-Франківська області

Перші дві з вищезазначених у таблиці програм - Програми територіального співробітництва «Білорусь – Україна» та «Молдова – Україна» є складовими частинами програми територіального співробітництва країн Східного партнерства (ЕаРТС), що фінансується ЄС.

Програма територіального співробітництва Східного партнерства (ЕаРТС) покликана створювати сприятливі умови для програм територіального співробітництва вздовж кордонів Білорусі та України, Вірменії та Грузії, Азербайджану та Грузії, Молдови та України з урахуванням особливостей кожної прикордонної зони. Вона спрямована на посилення спроможності місцевих та регіональних державних та неурядових організацій спільно розробляти та впроваджувати транскордонні проекти.

Загальний внесок ЄС до ЕаРТС становить 12,5 млн євро за період 2013 – 2019 рр. Внесок ЄС у програми «Білорусь – Україна» та «Молдова – Україна» становить 6,6 млн євро.

Я про це вже писала вище!!

Також в Україні діє низка двосторонніх угод між місцевою владою прикордонних регіонів України та територіями країн-сусідів. Деякі з них вже втратили свою актуальність (були підписані наприкінці 1990-х) та часто діють лише на папері.

8.2. Європейський досвід транскордонного співробітництва: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення.

Сьогодні транскордонне співробітництво відіграє роль одного з основних факторів динамічного розвитку добросусідських відносин між європейськими країнами.

Свою історію транскордонне співробітництво в Європі починає з XIX ст., з розвитку співробітництва муніципалітетів на німецько-голландському кордоні. В новітній історії, починаючи з 50-х років XX століття спостерігається суттєвий розвиток транскордонної співпраці суміжних прикордонних регіонів європейських держав, які все частіше обирають

⁸¹ Зосименко Т. Проекти транскордонної співпраці ЄС: чому вони неефективні в Україні / Тетяна Зосименко [Електронний ресурс] // Європейська правда. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/08/16/7085038/>

для побудови стосунків таку форму міжрегіональної співпраці як єврорегіональне співробітництво.

Протягом останніх десятиріч було укладено велику кількість договорів про міждержавну співпрацю, а також про співробітництво між місцевими та регіональними владами. Транскордонне співробітництво, яке виникло, передусім, у формі побратимства між містами та селами, поширилося на нові сфери (ринок праці, розвиток транскордонної транспортної мережі, спільне використання медичного устаткування, розробка узгодженої політики територіального планування, охорона довкілля тощо) та на інших суб'єктів (зокрема, регіони). Виникли інтегровані утворення типу «єврорегіон» і «єврорайон».

Етапи розвитку транскордонного співробітництва в ЄС⁸²:

Етап	Часові рамки	Характеристика етапу
I етап	1958-1980 роки	створення перших євро регіонів на прикордонних територіях Німеччини та Нідерландів (1958), Німеччини та Швейцарії (1963) та спільного операційного органу транскордонного регіону. Причина створення - необхідність найбільш вигідного розміщення виробництва з великими авіаційними комплексами, портами, залізничними вузлами, тобто потреба певних просторів, які змогли б зосередити в собі всі переваги європейських законодавств, мінімізувавши їх недоліки та суперечності;
II етап	1980-1990 роки	формування правової бази транскордонного співробітництва. Зокрема, було прийнято Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво або Мадридську конвенцію (1980), у якій було визначено основні правові й організаційні засади розвитку транскордонної співпраці. На додаток до конвенції було розроблено ряд типових міждержавних угод: про розвиток прикордонного співробітництва, про регіональні прикордонні консультації, про консультації місцевої влади та інші. У 1985 році Рада Європи прийняла Європейську хартію місцевого самоврядування, у якій транскордонна співпраця визначена як одна з цілей;
III етап	1990-2006 роки	розробка документів для фінансової підтримки та поширення ініціатив транскордонної співпраці. Започатковано низку програм для співробітництва з країнами, які не є членами ЄС. 9 листопада 1996 року Рада Європи прийняла Додатковий протокол до Мадридської конвенції (відомий як Перший протокол), який визначив правові засади транскордонної співпраці, а Другий протокол до конвенції від 5 травня 1998 р. поширив принципи транскордонного співробітництва і на міжрегіональну співпрацю, тобто на взаємини регіонів держав-учасниць конвенції, які навіть не межують безпосередньо один із одним;
IV етап	з 2006 року по теперішній час	новий рівень транскордонної співпраці, який здійснюється в рамках євро регіонів, європейських угруповань територіальної співпраці, об'єднань євро регіонального співробітництва, завданням яких - полегшення та сприяння транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному співробітництву між членами ЄС з метою зміцнення економічного та соціального єднання.

Основні європейські інституції у сфері прикордонного співробітництва⁸³

1. *Конгрес місцевих та регіональних властей Європи*, створений Комітетом Міністрів Ради Європи у 1994 році. Надає допомогу державам-членам Ради Європи у налагодженні ефективної та стабільної системи регіональних і місцевих органів влади, здатних здійснювати міжрегіональне та прикордонне співробітництво в цілях зміцнення миру, взаєморозуміння, злагоди та економічного зростання.

⁸² Стрижакова А. Ю. Механізми державного управління розвитком транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу / А.Ю. Стрижакова. – дисер. к.держ.упр. 25.00.02 – механізми державного управління. – Маріуполь, 2017. – С.63.

⁸³ Мельник Л.А. Європейський досвід управління розвитком транскордонного співробітництва / Л.А.Мельник [Електронний ресурс] // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. - №2 Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/30.pdf

2. *Асамблея європейських регіонів*, створена у 1985 році. Сприяє регіоналізації в Європі, прикордонному співробітництву та посиленню ролі регіонів у процесах європейської інтеграції шляхом заохочення прикордонних регіонів до співробітництва у сферах, що належать до їх компетенції, дотримуючись внутрішнього законодавства своєї держави і норм міжнародного права.

3. *Комітет регіонів Європейського Союзу* – консультативний орган Ради Міністрів та Комісії, створений у 1994 році. Надає висновки з усіх питань, що зачіпають інтереси регіонів, та за власною ініціативою висувати пропозиції, що стосуються певних сфер діяльності, в тому числі, прикордонного співробітництва. Потім ці пропозиції подаються на розгляд Комісії, Ради та Парламенту.

4. *Рада Європейських муніципалітетів і регіонів*, створена в 1951 році групою мерів міст Європи. Займається всебічним розвитком співпраці між муніципалітетами регіонів, обміном досвідом, виробленням спільної політики щодо вирішення гострих проблем.

5. *Асоціація Європейських прикордонних регіонів*, створена в 1971 році країнами Європи, чії прикордонні регіони були в минулому об'єднані спільною історією, культурою, тощо. Спрямовує діяльність на всебічне заохочення розвитку прикордонного співробітництва, допомогу в налагодженні нових контактів між сусідніми країнами.

Транскордонне співробітництво на зовнішніх кордонах Європейського Союзу зумовлює низку викликів, але водночас воно є однією з переваг регіонів, що знаходяться на кордоні ЄС. Зокрема, транскордонне співробітництво сприяє вирівнюванню економічного розвитку периферійних районів Європи за рахунок більш розвинених країн.

Співпраця полягає у зміцненні партнерства і діалогу між державними і приватними суб'єктами політичного життя й громадянського суспільства. Це співробітництво залишається необхідним для стабільності у Європі і продовжує відігравати центральну роль у просуванні основоположних цінностей Ради Європи: демократії, верховенства права і дотримання прав людини.⁸⁴

Серед проблем, на вирішення яких зорієнтована транскордонна співпраця в ЄС, як зазначає А.Ю.Стрижакова, можна визначити наступні:

Транскордонне співробітництво в Європі:

- багаторівневість управління,
- гнучкість нормативно-правової основи,
- різноманітність інституцій, типів організацій та форм транскордонного співробітництва,
- активне залучення громадськості та приватного сектору

1. Розходження в рівні економічного розвитку прикордонних регіонів у різних державах, що залежить, в свою чергу, від економічних, політичних, геополітичних умов.

2. Культурні, мовні відмінності, які впливають на певні уявлення, стереотипи жителів прикордонних територій та створюють комунікативні бар'єри в транскордонній співпраці.

3. Відмінності інститутів управління, діючих у державах із різним державним та територіальним устроєм, зокрема розбіжності між системами розмежування повноважень з одного та іншого боку кордону.

4. Брак адекватних інституційних структур та спеціальних органів, які займаються питаннями прикордонного співробітництва⁸⁵.

Причини зростання потреб у галузі транскордонного співробітництва в Європі

• потреба підтримувати проекти щодо кордонів, закритих протягом десятиріч, та перетворювати прикордонні райони, що залишалися сильно відчуженими, на основних

⁸⁴Транскордонне співробітництво. Рекомендація 1829 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/757_1829_transfrontier.htm

⁸⁵ Стрижакова А. Ю. Механізми державного управління розвитком транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу / А.Ю. Стрижакова. – дисер. к.держ.упр. 25.00.02 – механізми державного управління. – Маріуполь, 2017. – С.62.

учасників європейської інтеграції (у зв'язку з зникненням внутрішніх європейських кордонів),

- потреба управління новими зовнішніми кордонами Європейського Союзу, при цьому дозволяючи тим, хто активно бере участь у транскордонному співробітництві, протистояти викликам нових політичних, економічних, соціальних і культурних реалій, та, водночас, гарантуючи достатній контроль на кордонах Європейського Союзу.

Регіональна влада країн ЄС має демонструвати підтримку транскордонному співробітництву шляхом власного фінансування тих чи інших проектів додатково до ресурсів на центральному рівні

Організація транскордонного співробітництва в ЄС

Для транскордонних регіонів характерна комплексна організаційна структура з низкою спільних рис: функціонування як самостійних одиниць на постійній основі, наявність власних адміністративних, технічних та фінансових ресурсів, власної внутрішньої стратегії розвитку.

Обов'язки регіонального розвитку та транскордонного співробітництва чітко покладаються на регіональну владу або асоціації місцевих органів влади на регіональному рівні.

Всі програми співробітництва в рамках єврорегіонів виконуються у відповідності з національним законодавством кожної з країн. Також, у країнах ЄС набув поширення єдиний механізм внутрішньодержавного погодження при вступі територіальних громад у єврорегіони, відтак місцеві влади приймають відповідні рішення самостійно. Центральна влада здійснює координацію їх діяльності.

Основне завдання структур на державному та рівні ЄС - створення стійкої правової та інституційної бази та забезпечення необхідного співфінансування для розвитку транскордонного співробітництва між регіональними акторами⁸⁶.

Для єврорегіону не характерне утворення додаткового рівня регіонального або місцевого управління. Натомість відбувається взаємодія регіональних і місцевих адміністрацій, державних та приватних структур, що розташовані по обидва боки кордону.

Типи організації транскордонної співпраці в ЄС

1. *Транскордонне співробітництво за принципом ad hoc* - спільні дії територіальних громад або місцевих влад по обидва боки кордону, спрямовані на вирішення конкретної проблеми транскордонного характеру або співпрацю в окремих галузях, де вони мають спільні інтереси.

2. *Єврорегіони* - юридично закріплена організаційна форма транскордонного регіонального співробітництва між територіальними громадами та/або органами державної влади прикордонних регіонів кількох держав зі спільним кордоном. Статус європейського регіону може бути змінено тільки за згодою та участю місцевої громади. Регіони визнаються активними суб'єктами політики Європейського союзу і мають право самостійно діяти на міжнародній арені. Цілі створення єврорегіонів: економічні, політичні, культурні, європейська безпека тощо.

3. *Європейські угруповання територіального співробітництва* - створені з метою покращення територіального співробітництва в рамках нових функціонуючих макрорегіонів; забезпечення територіальної єдності та згуртованості економічно сильних і слабких регіонів ЄС; фокусування політики відповідно до територіальних форматів.

4. *Об'єднання єврорегіонального співробітництва* – форма органу транскордонного співробітництва зі статусом юридичної особи відповідно до національного законодавства

⁸⁶ Уваров Б. Європейський досвід транскордонного співробітництва: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення /Борис Уваров [Електронний ресурс] // Публікації. Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень. – 2012. – 10 листопада. - Режим доступу: <https://pfirs.org/publikatsiji/item/250-1297.html>

держави, на території якої є її місцезнаходження. Основна діяльність об'єднання - розроблення та реалізація спільних ініціатив, заходів, проектів, програм та стратегій транскордонного співробітництва.

5. *Робочі громади* - специфічна форма співробітництва регіональних або місцевих органів влади, які підписують протокол про співпрацю або юридично не зобов'язуючої угоди і формують конкретні структури, зазвичай без правосуб'єктності – асоціації⁸⁷.

Роль ЄС у фінансовій підтримці транскордонного співробітництва

Фінансова підтримка Європейським Союзом транскордонного співробітництва розпочалося у 90-х роках ХХ ст. Юридичні рамки транскордонного і міжрегіонального співробітництва були зміцнені шляхом ухвалення Регламенту ЄС щодо Європейського об'єднання територіального співробітництва (GECT), який є механізмом, що започаткував органи для управління проектами та ініціативами з транскордонного і міжрегіонального співробітництва, що можуть фінансуватись з бюджету ЄС.

Чому транскордонне співробітництво в ЄС ефективне?

- Спрямованість на вирішення спільних проблем, виявлення спільних потреб, інтересів та напрямків розвитку територій по обидві сторони кордону.
- Застосування підходу «знизу вгору» при визначенні важливих питань співробітництва, постійні консультації з зацікавленими регіонами.
- Розвиток співпраці між регіональними та місцевими органами влади.

Досягнення транскордонного співробітництва в країнах ЄС

Політичні	розвиток процесу європейської інтеграції, активне залучення влади та громадськості до транскордонного співробітництва, реалізація принципів субсидіарності та партнерства;
Економічні	розвиток прикордонної інфраструктури, міжнародних транспортних коридорів, туризму, захист навколишнього середовища, підтримка розвитку прикордонної торгівлі; спільне фінансування транскордонних проектів
Соціальні	створення додаткових робочих місць, розвиток трудової мобільності, розповсюдження інформації про соціальноекономічну та культурноісторичну складові транскордонного регіону, розширення співробітництва освітніх та культурних інституцій; створення нових каналів комунікації тощо.

8.3. Можливості програм транскордонного співробітництва для розвитку українських регіонів

Загальне уявлення про можливості для розвитку українських регіонів, які передбачені в рамках транскордонного співробітництва з країнами Європейського Союзу, надає Державна програма транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр⁸⁸.

⁸⁷ Мельник Л.А. Європейський досвід управління розвитком транскордонного співробітництва / Л.А.Мельник [Електронний ресурс] // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. - №2. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/30.pdf

⁸⁸ Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки: затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 554 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>

Пріоритети
Державної програми транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр.

Сприяння економічному та соціальному розвитку прикордонних регіонів України	Збереження історико-культурної спадщини
	Розвиток туристичного потенціалу
	Реставрація та розвиток інфраструктури історико-етнографічної зони «Прикарпаття»
Підвищення стандартів та якості життя, добробуту та забезпечення безпеки життя та охорони навколишнього середовища	Створення системи захисту від надзвичайних природних явищ
	Впровадження інноваційних методів лікування та зниження рівня захворюваності на туберкульоз у прикордонних регіонах
	Покращення якості вод водозабірною басейну транскордонних рік та впровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів
Сприяння створенню кращих умов та інструментів для забезпечення мобільності людей, товарів та капіталу	Розбудова інфраструктури автомобільних пунктів пропуску у шести регіонах
	Розвиток ІТ-інфраструктури українських митної та прикордонної служби
	Завпровадження вагового контролю автотранспортних засобів та будівництво пунктів відстою

Відповідно, для реалізації вищезазначених пріоритетів, окрім коштів державного та місцевого бюджетів, залучаються кошти Європейського Союзу в рамках виконання програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 роки, Дунайської транснаціональної програми на 2014-2020 роки, програм територіального співробітництва «Молдова – Україна» та «Білорусь – Україна» Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 роки, двосторонніх угод, укладених Україною з країнами-партнерами.

Кожна з п'яти, зазначених у підрозділі 8.1., програм транскордонної співпраці пропонує свої можливості для розвитку українських прикордонних регіонів.

Можливості програми транскордонного співробітництва (ТКС) Польща-Білорусь-Україна Програма підтримує процеси розвитку на прикордонній території Польщі, Білорусі та України шляхом фінансування різноманітних проектів. Усі проекти, що фінансуються у рамках Програми Польща-Білорусь-Україна, є некомерційними та сприяють поліпшенню якості життя мешканців східної Польщі та Західної України і Білорусі. У програмному періоді 2014-2020 Програма діє у рамках Європейського інструменту сусідства (ЄІС). ЄІС підтримує сталий розвиток на території зовнішніх кордонів ЄС, допомагає вирівнювати рівень життя мешканців та вирішувати спільні проблеми через кордони.

Зокрема, фінансуються програми на проекти, спрямовані на захист та промоцію культурної та природної спадщини прикордонних територій, транспортну інфраструктуру регіонів, вдосконалення інфраструктури та роботи пунктів перетину кордону, а також розвиток служб охорони здоров'я та громадської безпеки.

Спільні проекти реалізуються у відповідності з чотирма Тематичними цілями та відповідними пріоритетами:

СПАДЩИНА: Пріоритет 1.1 Промоція місцевої культури та історії, Пріоритет 1.2

Промоція і збереження природної спадщини

ДОСТУПНІСТЬ: Пріоритет 2.1 Покращення та розвиток транспортних послуг та інфраструктури, Пріоритет 2.2 Розвиток інфраструктури ІКТ

БЕЗПЕКА: Пріоритет 3.1 Підтримка розвитку охорони здоров'я та соціальних послуг, Пріоритет 3.2 Вирішення спільних проблем безпеки
КОРДОНИ: Пріоритет 4.1 Сприяння ефективності та безпеці кордонів, Пріоритет 4.2 Покращення діяльності з управління кордонами, митних і візових процедур.
У проектах Програми Польща-Білорусь-Україна 2014-2020⁸⁹ обов'язковою є участь бенефіціарів з Польщі та принаймні однієї з двох інших країн-партнерів (Білорусі чи України).
В рамках програми було оголошено 2 конкурси. Наразі відкритих конкурсів немає.
Однак. Корисною може бути платформа Програми (https://www.pbu2020.eu/ua/partner_search) для створення транскордонних партнерств. По-перше, за допомогою закладки Реєстрація партнерів можна зареєструватись, по-друге, за допомогою закладки Пошук партнерів можна шукати інституції, зацікавлені у співпраці та їхні проектні ідеї.
Програма також бере участь у різноманітних ініціативах, проводить програмні заходи (річні конференції Програми, Дні європейської співпраці тощо), заходи у проектах, семінари, інші заходи (форум-виставка ділових контактів тощо).

Можливості програми територіального співробітництва країн Східного партнерства (ЕаРТС) для розвитку українських регіонів

Конкретним завданням програми є: зміцнення транскордонних контактів між місцевими органами влади, громадами та організаціями громадянського суспільства для забезпечення розробки спільних рішень загальних проблем соціально-економічного розвитку⁹⁰.
Оскільки Програма ЕаРТС спрямована на вирішення проблем місцевого / регіонального розвитку прикордонних територій, основними зацікавленими сторонами виступають державні органи та недержавні організації, що володіють можливостями розробки і впровадження проектів територіального співробітництва.

Відповідно, **розраховувати на підтримку від Програми можуть:**

- Державні органи: місцеві і регіональні органи влади; установи, що надають послуги громадського характеру - такі як лікарні, навчальні заклади та науково-дослідні установи, організації комунальних та соціальних послуг, установи культури.
- Недержавні бенефіціари - різноманітні організації громадянського суспільства (незалежні політичні та дослідницькі фонди, громадські ініціативи та спілки, профспілки, молодіжні організації, асоціації малих і середніх підприємств та ін.).

Для кожної з програм територіального співробітництва характерні наступні пріоритети:

- Поліпшення умов життя місцевих громад в цільових транскордонних регіонах шляхом виконання спільних проектів соціально-економічного розвитку;
- Розробка і впровадження спільних рішень загальних завдань, актуальних для сусідніх регіонів, наприклад, в сфері охорони навколишнього середовища, працевлаштування, охорони здоров'я і т.п.;
- Підтримка транскордонних контактів між людьми в сфері культури, освіти і спорту.

Оскільки, як вже зазначалося в розділі 8.1., програми територіального співробітництва «Білорусь – Україна» та «Молдова – Україна» є складовими частинами програми Територіальне співробітництво країн Східного партнерства (ЕаРТС) тому, відповідно, детальну інформацію щодо актуальних заходів можна отримати на офіційному сайті програми.⁹¹

⁸⁹ PL-BY-UA 2014-2020 (Програма Польща-Білорусь-Україна 2014-2020) [Електронний ресурс] – Офіційна інтернет-сторінка. – Режим доступу: <https://www.pbu2020.eu/ua/pages/251>

⁹⁰ Территориальное сотрудничество стран Восточного партнерства (ЕаРТС) [Електронний ресурс] – Офіційна інтернет-сторінка. – Режим доступу: <http://eaptc.eu/ru/eaptc-program.html>

⁹¹ Там же

Можливості Спільної Операційної Програми Румунія-Україна для розвитку українських регіонів⁹²

Програма адресована на область на кордоні між Румунією та Україною і спрямована на досягнення загальної мети Європейського Інструменту Сусідства: еволюцію в бік процвітання та добросусідства, здійснена завдяки діям співпраці в прикордонній зоні.

Фінансування ЄС для цієї програми – 60 млн євро.

Країни – учасниці програми повинні за забезпечити мінімальне співфінансування 10% від вкладу ЄС.

В кінці червня 2019 р. румунські і українські органи влади завершили процедуру підписання договорів на фінансування чотирьох великих інфраструктурних проектів в рамках Спільної операційної програми «Румунія-Україна 2014-2020», із загальною вартістю 21,1 млн. євро, з яких 17,3 млн. євро європейських фондів. Ця сума складає 30% бюджету програми.

Чотирма великими інфраструктурними проектами, які отримали фінансування по Спільній операційній програмі, є:

1. Проект «Чиста річка – Дунай». Загальний бюджет: 4,3 млн. євро (3,8 млн. євро європейських фондів). Мета – реконструкція каналізаційних систем прикордонного регіону, задля попередження надзвичайних ситуацій антропогенного характеру. Проект передбачає реконструкцію каналізаційних мереж міста Ізмаїл та Міської лікарні Тулча (Румунія) і двох очисних споруд, а також модернізацію двох насосних станцій стічних вод міста Ізмаїл, підготовку спеціалістів двох країн, зайнятих в галузі попередження, залучення і виховання населення стосовно надзвичайних подій антропогенного характеру.

2. Проект «Регіональна співпраця з метою попередження і боротьби із транскордонною злочинністю» (SAGA) полягає у посиленні співпраці між правоохоронними органами, через покращення обміну інформацією між румунськими і українськими структурами, шляхом впровадження ІТ платформи. Партнери проекту проведуть реконструкцію відділень поліції на прикордонних територіях, впровадять ІТ систему співпраці, здійснять закупівлю сучасного обладнання і розроблять навчальну програму для поліцейських з Румунії та України.

3. Проект «Зростання рівня безпеки населення через менеджмент надзвичайних ситуацій» (BRIDGE). Загальний бюджет – 7,4 млн. євро (6,6 млн. євро європейські фонди). Проект передбачає підготовку спеціалістів в галузі надзвичайних ситуацій, а також забезпечення необхідної інфраструктури. Кошти виділені на облаштування навчального полігону з надзвичайних ситуацій та вертолітного майданчику у Сучаві (Румунія), модернізацію диспетчерської служби Управління ДСНС у Чернівецькій області, модернізацію навчального центру Управління ДСНС в Івано-Франківській області, закупівлю спеціальних транспортних засобів, а також розробку законодавчих рамок в галузі організації і діяльності структур залучених до управління надзвичайними ситуаціями.

4. Проект «Транскордонна інфраструктура охорони здоров'я». Проект передбачає інвестиції у відділення різних лікарень, включених у проект, а саме реконструкцію і забезпечення обладнанням відділень стерилізації і ортопедії Повітової лікарні Тулча (Румунія), реконструкцію будівлі Міської лікарні Мечін (Румунія), реконструкцію і забезпечення обладнанням відділення хірургії Басейнової дунайської лікарні (м. Ізмаїл),

⁹² Румунія-Україна ЄІС-транскордонне співробітництво. [Електронний ресурс] – Офіційна інтернет-сторінка. – Режим доступу: <http://ro-ua.net/ua/communication-en-3/news/984-оголошення-про-роботу-2.html>

реконструкцію і забезпечення обладнанням дитячого відділення Ізмаїльської міської лікарні.

Проектні заходи будуть реалізовані протягом 36 місяців від дати підписання грантових договорів. Ці проекти охоплюють близько 30% європейських фондів, виділених на Спільну операційну програму «Румунія-Україна 2014-2020».

Можливості програми прикордонного співробітництва «Угорщина - Словаччина - Румунія - Україна 2014-2020» ЄІСП⁹³

Програма є невід'ємною складовою європейської політики сусідства і має на меті сприяти співробітництву через кордони між країнами-членами ЄС та країнами європейського сусідства.

Фінансування ЄС для цієї програми – 73,952 млн. євро.

Країни-учасники повинні забезпечити мінімальне співфінансування 10% від вкладу ЄС.

Програма має 4 цілі, 6 пріоритетів, до них відносяться:

- Підтримка місцевої культури та історичної спадщини разом з туризмом.
- Рациональне використання навколишнього середовища у транскордонній зоні – збереження природних ресурсів, проведення заходів щодо зменшення викидів парникових газів та забруднення річок.
- Вдосконалення транспортної інфраструктури за для покращення мобільності.
- Вдосконалення інфраструктури ІКТ та поширення інформації.
- Підтримка спільних заходів для запобігання природних та спричинених людиною катастроф, а також спільні дії у випадку надзвичайних ситуацій.
- Сприяння покращенню людського здоров'я.

Фінансування в рамках програми:

- Гранти в рамках Програми можуть не фінансувати всю прийнятну вартість Проекту, і в той же час грант не може перевищувати 90% від загальних прогнозованих допустимих витрат Проекту, а також не нижче 50%. Співфінансування становить не менше 10% від загальних придатних витрат Проекту.
- Можливо, що один партнер не фінансує проект. Однак, рекомендується, щоб усі партнери надавали однаковий відсоток співфінансування порівняно зі своїми фінансовими вкладеннями, щоб забезпечити рівне ставлення. У той же час важливо довести, що всі партнери мають достатній фінансовий потенціал для реалізації проекту.
- Принаймні два партнери - один із держав-членів, що беруть участь у Програмі, та один з України - можуть створити партнерство та подати проектну пропозицію.

В рамках кожної з вищезазначених програм було оголошено 1 – 2 конкурси, учасниками яких були українські організації. Наразі відбувається впровадження підтриманих в рамках конкурсів проектів. Всі проекти спрямовано на розвиток прикордонних територій у різних сферах (відповідно до пріоритетів програм) – від екологічних проектів до розвитку культурних ініціатив. Деякі проекти вже завершено.

Окрім фінансування конкурсних пропозицій програми транскордонного співробітництва дають можливості знайти партнерів, скористатися успішним досвідом вже реалізованих проектів, отримати ґрунтовну методичну, інформаційну підтримку.

---

⁹³ «The Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENI CBC Programme 2014-2020

Оскільки вищезазначені програми завершуються у 2020 році, необхідно слідкувати за оновленнями на їх офіційних сайтах для розуміння можливостей продовження діяльності Програм та оголошення подальших конкурсів.

**Організаційно-правові недоліки, що негативно впливають
та стримують розвиток транскордонного співробітництва в Україні⁹⁴**

- низький рівень розвитку прикордонної транспортної інфраструктури, зокрема автомобільних доріг до пунктів пропуску через державний кордон, мостів та поромних переправ;
- законодавчі та інституційні обмеження щодо розвитку малого та середнього бізнесу у прикордонних регіонах України;
- відсутність спільної з іншими державами системи попередження про стихійні лиха та захисту від надзвичайних ситуацій, а також раціонального використання природних ресурсів;
- низький рівень використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів та культурної спадщини;
- декларативний характер спільних пріоритетів міждержавного співробітництва, недосконалий механізм спільного планування та обмежені інструменти реалізації спільних із сусідніми державами проектів транскордонного співробітництва;
- відмінність правил та процедур підготовки та фінансування проектів транскордонного співробітництва;
- низька активність учасників транскордонного співробітництва на рівні районів та територіальних громад;
- нерівний доступ українських учасників до фінансових ресурсів у рамках реалізації спільних з державами - членами ЄС програм прикордонного співробітництва....;
- недостатній обсяг донорської підтримки проектів транскордонного співробітництва у східних та центральних регіонах України, що створює нерівні умови та призводить до низького рівня обізнаності щодо розвитку транскордонного співробітництва.

---

⁹⁴ Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 554 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ ТА РЕСУРСИ

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ЗАПОЧАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ

<https://sbc.regulation.gov.ua> – Start Business Challenge – державний інформаційний сервіс. Інформація щодо документів для реєстрації бізнесу.

<https://na-starte.com>, <https://biggggidea.com/projects> – NA-STARTE, спільнокошт «Велика Ідея» – краудфандингові⁹⁵ платформи. Можливість отримання коштів для фінансування стартапів.

ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ЄС, ГРАНТИ ВІД ДОНОРІВ ЄС ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Програма "Горизонт 2020" (Horizon 2020)
<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/h2020-sections>, детальніше про програму можна дізнатися, також, за посиланням: <https://eu-ua.org/horizon-2020>

Програма COSME — одна з ключових програм Євросоюзу з бюджетом 2,3 млрд. євро, яка розрахована на період з 2014 до 2020 року та спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ) - <https://ec.europa.eu/easme/en/cosme-0> та <http://cosme.me.gov.ua/>

Проект EU4Business, спрямований на підтримку МСП в країнах Східного партнерства - <http://www.eu4business.eu/uk/ukraine>

AgroChallenge Foundation
<https://facagro.com/>

Програма FINTECC
<http://fintecc.ebrd.com>

Швейцарська агенція розвитку та співробітництва
<https://www.eda.admin.ch>

Програма LIFE
<http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life.htm>

Офіційний портал координації міжнародної допомоги в Україні -
<http://proaid.gov.ua/uk>

САЙТИ ДЛЯ ПОШУКУ ГРАНТІВ

РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР «ГУРТ» – <https://gurt.org.ua>
ВЕЛИКАІДЕЯ – <https://biggggidea.com>
UNISTUDY – <http://unistudy.org.ua/>
КЛУБ СТАЛОГО БІЗНЕСУ – <https://sbiz.club/>
ГРОМАДСЬКИЙ ПРОСТІР – <https://www.prostir.ua/>

ДОПОМОГА ЕКСПОРТЕРАМ ТА ПИТАННЯ ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ

Безкоштовний он-лайн курс Smart Exporter на освітній платформі EdEra від тренера з експорту Олега Мірошніченка - <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra+ib103+IB103/about>

---

⁹⁵ Краудфандінг це форма інвестування, яка заснована на співпраці людей, що добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси разом, як правило через Інтернет, аби підтримати зусилля інших людей або організацій.

Служба підтримки експорту (EU help desk) <https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/> - он-лайн сервіс, створений Європейською Комісією спеціально для того, щоб допомагати підприємцям із країн, що розвиваються, отримувати безкоштовний доступ до інформації стосовно умов експорту до ЄС.

Офіс з просування експорту <https://epo.org.ua/>

Практичні поради та путівники для експортерів початківців підготовлені галузевими експертами розміщені на порталі: eu-ua.org (а саме, Практичні поради: <https://eu-ua.org/eksport-yes/praktychni-porady> та Путівники для експортерів: <https://eu-ua.org/eksport-yes/yak-eksportuvaty-pershi-kroky>)

Онлайн-курс «Безпечність харчових продуктів: сучасне законодавство, сумлінний виробник, відповідальний споживач». Що таке НАССР та як його правильно читати? Коли і хто має впровадити процедури, засновані на принципах НАССР? Чому гігієнічні вимоги є настільки важливими? Можна дізнатися у навчальному курсі від Проекту ЄС «Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні» спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України та Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів за посиланням https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:MinAgro+НАССР101+2019_T2/about?fbclid=IwAR2jaMbeihSPyIx91SP1ld3SaUW77_K5QJTgbv1bMqNUQ_66j1484xY0KD0

Навчальний онлайн-спецпроект «Угода про асоціацію Україна-ЄС», розроблений проектом «Громадська синергія» у співпраці з освітнім порталом EdEra. За 15 годин спецпроект пропонує розібратися у найбільш детальному та амбітному документі, який Євросоюз коли-небудь підписував з третьою країною. Завдяки курсу можна дізнатися про правову природу Угоди, її суть та ключові положення, як вона працює та впливає на зміни в Україні.

Банки-партнери, задіяні в програмах НУФ та ЄІБ («європейське» кредитування українських підприємців)

Ощадбанк (НУФ, ЄІБ)

<https://www.oschadbank.ua>

Телефон: 0(800)210-800

Перехід: Головна → Малий та середній бізнес → від міжнародних установ

<https://www.oschadbank.ua/ua/business/finansuvannya-biznesu>

Мегабанк (НУФ, ЄІБ)

<https://www.megabank.ua/>

Телефон: 0(800)504-400

Перехід: Головна → Корпоративним клієнтам → Кредити → Спільна з ЄІБ

програма

<https://www.megabank.ua/corporate/credits/eib>

Укргазбанк (НУФ, ЄІБ)

<http://www.ukrgasbank.com>

Телефон: 0(800)309-000

Перехід: Головна → Малому та середньому бізнесу → Кредитування

<http://www.ukrgasbank.com/ukr/sme/credit/prbpsm/>

ПроКредит Банк (НУФ, ЄІБ)

<https://www.procreditbank.com.ua/>

Телефон: 0(800)500-990

Перехід: Головна → Бізнес клієнти → Кредити → Програми кредитування
<https://www.procreditbank.com.ua/business-clients/loans/loan-programmes/>

Райффайзен Банк Аваль (ЄІБ)

<https://www.aval.ua>

Телефон: 0(800)500-500

Перехід: Головна → Корпоративним клієнтам → Фінансування бізнесу → Програма кредитування

<https://www.aval.ua/corporate/finbizn/suppeib>

АТ «Укрексімбанк» (ЄІБ)

<https://www.eximb.com>

Телефон: 0(800)504-450

Перехід: Головна → Малому та середньому бізнесу → Кредитування

<https://www.eximb.com/ukr/sme/loans/eib>

Кредобанк (НУФ)

<https://www.kredobank.com.ua/>

Телефон: 0(800)500-850

Перехід: Головна → Малому та середньому бізнесу → Кредити

https://www.kredobank.com.ua/for_small_business/credit_service.html

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

- Вебінар «Як ЄС допомагає розвитку малого й середнього бізнесу України?» (Вебінар за посиланням: <https://www.civic-synergy.org.ua/online-courses/vebinar-yak-yes-dopomagaye-rozvytku-malogo-j-serednogo-biznesu-ukrayiny/>) Основні теми вебінару: (1) європейські інструменти підтримки малого й середнього бізнесу (МСБ), (2) програми зовнішньої допомоги ЄС, (3) політика ЄС у сфері підтримки підприємництва, зокрема МСБ, (4) можливості для українських МСБ, які відкрила євроінтеграція – гранти, кредити, навчання, доступ до інновацій – як ними користуватися? (5) Що зупиняє українських підприємців активно використовувати підтримку для розвитку від ЄС? (6) основні вимоги європейських організацій для надання фінансової підтримки та алгоритми її отримання.
- У брошурі [«Європейські інструменти для розвитку малого та середнього бізнесу України»](#) зібрано корисні посилання та інфографіки з алгоритмами, які допоможуть українському МСБ скористатися можливостями від Європейського Союзу. Автори також проаналізували причини, що заважали зробити це раніше.
- Посібник [«Вихід українського МСБ на ринки ЄС»](#) спрямований на те, аби допомогти українським підприємцям розпочати інтернаціоналізацію власного бізнесу та вийти на ринки ЄС.
- У виданні [«Адаптація до законодавства ЄС: у фокусі малі та середні виробники аграрної продукції \(2е видання\)»](#) для сільгоспвиробників зібрано інформацію про те, які саме зміни вони мають запровадити в своїх господарствах у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію, враховуючи урядовий план заходів до 2026 року.

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ РЕСУРСИ ДЛЯ АГРАРІЇВ

<https://www.growhow.in.ua/> [Як вирощувати] – онлайн-журнал про вирощування, управління та агробізнес.

<https://agroday.com.ua/> – електронне видання про вітчизняний та міжнародний аграрний бізнес.

<https://balance.ua/publishing/balans-agro> – видання «Баланс-Агро» для бухгалтерів, керівників та юристів агропромислового сектору.

<https://latifundist.com/> – сайт про агробізнес.

<https://agronews.ua/> – інформаційне агентство, на якому розміщуються повідомлення та аналітика про головні події аграрного бізнесу.

<http://agro-business.com.ua/> – сайт інформаційно-аналітичного видання (газети) «Агробізнес сьогодні».

<https://agropro.club/> – сайт журналу «АгроPRO», який спеціалізується на питаннях аграрної політики, економіки, оподаткування та права.

<https://landlord.ua/> – сайт журналу «Landlord», на якому розміщується інформація про актуальну експертизу, історії успіху, огляди та рейтинги, а також аналітика та рекомендації щодо розвитку агробізнесу.

<http://www.agrotimes.net> – діловий аграрний інтернет-ресурс.

<https://zernotorg.ua/> – сучасна платформа для комунікації великих зернових підприємств та фермерів.

<http://www.agroperspectiva.com> – сайт Центру «АГРО ПЕРСПЕКТИВА» (інформаційно-аналітичний центр з питань аграрного та хімічного бізнесу).

<https://www.agronavigator.net> – сайт журналу «Агронавігатор» (для овочівників та садівників).

<https://www.zerno-ua.com> – сайт видання «Зерно» (журнал про сільське господарство та агропромисловців)

<http://www.a7d.com.ua/> – сайт всеукраїнського інформаційно-аналітичного журналу «Аграрний Тиждень. України».

<https://agrarii-razom.com.ua/> – інформаційно-аналітична система «Аграрії разом».

<https://kurkul.com/> – сайт для фермерів.

ПІДТРИМКА МСП НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Департамент економічного розвитку Чернігівської ОДА

<http://economy.cg.gov.ua>

Телефон: (0462)675-739

Агенція регіонального розвитку Чернігівської області

<http://www.facebook.com/rda.cn.ua>

Телефон: (095)785-37-15

Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області

<http://rfpp.cn.ua>

Телефон: (0462) 651-512, +38(067)440-22-25

Чернігівська регіональна торгово-промислова палата

<http://chamber.cn.ua>

Телефон: (0462)604-330

Центр розвитку малого та середнього бізнесу ГО «Сяйво Сіверщини»
<https://www.facebook.com/groups/366384140445599>
Телефон: (0462)97-44-90

МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МСП ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

UopenEU – проект Представництва ЄС в Україні

Інформація для МСП про перспективи та переваги запровадження ПВЗВТ та ведення власного бізнесу на ринках країн ЄС.

Детальніше: https://www.facebook.com/pg/uopeneu/about/?ref=page_internal

ITC – International Trade Centre

Інформація для МСП щодо прямих іноземних інвестицій, державних закупівель, добровільних стандартів.

Детальніше: <http://www.intracen.org/>

Practical guide to doing business in Europe

Інформація про ведення бізнесу в ЄС: від старту до пошуку фінансової допомоги для розвитку МСП. Можливість отримати консультації.

Детальніше: https://europa.eu/youreurope/business/index_en.htm

IP Pre-diagnostic and Improving Access to Patent Protection for Innovative EU SMEs

Інформація про доступ інноваційних підприємств до ринків країн ЄС, посилення захисту інтелектуальних активів МСП.

Детальніше: <https://ec.europa.eu/easme/en/cos-ip-2017-03-ip-pre-diagnostic-and-improving-access-patent-protection-innovative-eu-smes>

SME Trade Academy ITC

Навчання з тематики розвитку підприємницьких вмінь та навичок.

Форма – відео-уроки.

Особливості – для молодих підприємців, необхідне знання англійської мови.

Детальніше: <https://learning.intracen.org>

Грантова програма Business Community School

Навчання з тематики розвитку управлінських навичок, прийняття рішень щодо розвитку бізнесу.

Форма – навчальні модулі.

Детальніше: <https://www.bc-school.com.ua/>

EU4Business – мережа центрів підтримки бізнесу в Україні

Навчання з тематики розвитку бізнесу.

Форма – консультації, тренінги, семінари.

Детальніше: <http://www.eu4business.eu/uk>

Initiative East

Навчання з тематики сприяння розвитку сільських районів з особливою увагою до розвитку агрохарчової виробничо-збутової мережі.

Форма – консультації для мікропідприємств.

Детальніше: <http://www.eu4business.eu/uk/programme/programa-initiative-east-v-ramkah-pvzvt>

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку (англ. EBRD – European Bank for Reconstruction and Development)
- ЄІБ – Європейський інвестиційний банк (англ. EIB – European Investment Bank)
- ЄІС – Європейський інструмент сусідства
- ЄС – Європейський Союз
- МСП – мале та середнє підприємництво
- МТД – міжнародна технічна допомога
- МФД – міжнародна фінансова допомога
- МЕРТ – Міністерство економічного розвитку та торгівлі України
- ММСП – мікро-, малі та середні підприємства
- ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі (англ. OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe)
- ПВЗВТ – Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (англ. DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area)
- ЕАСЕА – Виконавче агентство з питань освіти, аудіовізуальної культури та культури (англ. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)
- РІС – Код ідентифікації учасника (англ. Participant Identification Code)

ПЕРЕЛІК ДОДАТКІВ

- Додаток 1. Розвиток євроінтеграційних процесів в Україні та ЄС: в датах
- Додаток 2. Перелік програм та ініціативи ЄС в рамках реалізації політики Східного Партнерства
- Додаток 3. Інституції, залучені у напрямках імплементації Угоди про асоціацію, пов'язаних з торгівлею
- Додаток 4. Співвідношення вигод і витрат від впровадження ПВЗВТ
- Додаток 5. Перелік Регламентів ЄС та Рішень ЄК щодо технічної допомоги Україні
- Додаток 6. Критерії структурних реформ, які необхідно виконати українській стороні для отримання другого траншу міжнародної фінансової допомоги ЄС

*Додаток 1.
Розвиток євроінтеграційних процесів в Україні та ЄС: в датах
(автор Л.Черняга)*

РОКИ	ЗАХОДИ
18 грудня 1989	Угода про торговельне та економічне співробітництво між Європейським Співтовариством та СРСР
2 грудня 1991	Декларація Європейської Ради щодо України
2 липня 1993	Основні напрями зовнішньої політики України: передбачено «розширення участі у європейському регіональному співробітництві»
16 червня 1994	Угода про партнерство та співробітництво (УПС)
11 червня 1998	Стратегія інтеграції України до ЄС
вересень 2000	Програма інтеграції України до ЄС, Указ Президента
2004	Помаранчева революція
2004	Європейська політика сусідства
21 лютого 2005	План дій Україна-ЄС
2007	Неофіційні переговори про зміну УПС
18 лютого 2008	Офіційне відкриття переговорного процесу щодо створення ЗВТ Україна-ЄС
травень 2009	Започаткування політики Східного партнерства
червень 2009	Порядок денний створення асоціації Україна-ЄС
травень 2010	Закон про засади внутрішньої та зовнішньої політики (з порядку денного вилучалося питання євроатлантичної інтеграції, інтеграція до ЄС залишалася основним напрямком зовнішньоекономічної діяльності)
листопад 2013	Перша спроба підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС
21 березня 2014	Підписана політична частина Угоди про асоціацію
червень 2014	Підписана економічна частина Угоди про асоціацію
вересень 2014	Ратифікована Угода про асоціацію (Верховною Радою та Європарламентом)
16 вересня 2014	Затверджений план імплементації Угоди про асоціацію
1 січня 2016	Впровадження економічних положень та положень про ПВЗВТ
1 вересня 2017	Угода про асоціацію повністю набирає чинності

Додаток 2.
Перелік програм та ініціативи ЄС
в рамках реалізації політики Східного Партнерства

- **Урбаністичні стратегії в історичних містах, керовані громадянами (COMUS)** – спільна ініціатива ЄС та Ради Європи, яка надає підтримку історичним містам для стимулювання їх соціально- економічного розвитку через охорону та управління культурною та історичною спадщиною.
- **Креативна Європа** – програма спрямована на розвиток сектору культури і креативних індустрій в країнах Європи, посилення конкурентоспроможності європейської аудіовізуальної продукції, а також захист культурного та мовного розмаїття. На базі Українського центру культурних досліджень створено **Національне Бюро програми “Креативна Європа Україна”**.
- **Культура і креативність** – програма ЄС та Східного Партнерства, націлена на підтримку культурних та креативних секторів та збільшення їхнього внеску у сталий гуманітарний та соціально-економічний розвиток країн СхП.
- **Угода мерів – Демонстраційні проекти (CoM-DeP)** – програма ЄС, створена на рівні Єврокомісії, з метою підтримки міст і реалізації проектів з підвищення енергетичної ефективності, визначених у Плані сталого енергетичного розвитку (SEAPs). Програма спрямована на збільшення технічного і фінансового потенціалу муніципалітетів.
- **Мери за економічне зростання (M4EG initiative)** – ініціатива спрямована на підтримку співпраці місцевої влади, бізнесу і громадянського суспільства з метою стимулювання економічного розвитку та створення нових робочих місць.
- **EU4Business** – ініціатива Європейської комісії, яка об’єднує фінансовані ЄС програми, спрямовані на підтримку розвитку МСБ, покращення умов для підприємницької діяльності в регіоні Східного Партнерства та більшої інтеграції на ринки ЄС.
- **EU4Youth** – програма націлена на залучення активної молоді до життя суспільства, розширення можливостей їх працевлаштування та сприяння розвитку їх лідерських і підприємницьких здібностей.
- **EU4Energy** – ініціатива покликана сприяти вдосконаленню енергетичного законодавства в країнах СхП та залученню інвестицій в проекти ключової інфраструктури стратегічного значення.
- **Erasmus+** – флагманська програма ЄС для підтримки освіти і професійної підготовки молоді в Європі та за її межами, що надає можливість молодим людям навчатися, підвищувати кваліфікацію та займатися волонтерською діяльністю за кордоном. Проект «**Національний Еразмус+ Офіс в Україні**»забезпечує допомогу щодо запровадження в Україні програм ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+ у сфері вищої освіти.
- **Покращення екологічного моніторингу в Чорному морі (EMBLAS)** – проект спрямований на вирішення екологічних проблем і виконання моніторингу морського навколишнього середовища, а також збір даних про стан Чорного моря.
- **Горизонт 2020** – найбільша програма Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій з загальним бюджетом близько 80 млрд. євро Вона має сприяти збільшенню числа інноваційних технологій, відкриттів і перспективних розробок шляхом просування ідей з наукових лабораторій на ринок.
- **SIGMA (Підтримка для вдосконалення урядування та менеджменту)** – спільна ініціатива ОЕСР та ЄС. Її мета полягає у зміцненні державного управління в таких областях, як адміністративне управління, державні закупівлі, боротьба з корупцією, зовнішній і внутрішній фінансовий контроль.

- **Twinning** – інструмент інституційного співробітництва Європейського Союзу, в рамках якого відбувається співпраця на рівні державних службовців, органів державної влади країн-членів ЄС та України, що має покращувати функціонування органів державної влади та сприяти адаптації національного законодавства до норм та стандартів ЄС.
- **TAIEX** – інструмент технічної допомоги Єврокомісії, який надає підтримку органам державної влади для наближення та застосування законодавства ЄС, а також обміном досвіду щодо найкращих практик ЄС.
- **Інтегроване управління кордонами (IBM)** – флагманська ініціатива ЄС, покликана передати найкращі практики країнам СхП в управлінні кордонами та забезпеченні їх захисту через покращення системи співпраці на державному, транскордонному та міжнародному рівнях.
- **Транскордонне співробітництво (CBC)** – програма ЄС, спрямована на посилення співпраці на кордонах ЄС між членами ЄС та країнами-партнерами, поліпшення мобільності для людей та товарів, вирішення питань навколишнього середовища та безпеки.
- **INOATE** – програма технічної допомоги ЄС в енергетичній сфері. Вона сприяє посиленню безпеки енергопостачання, зближенню із енергетичним ринком ЄС, диверсифікації поставок енергоносіїв та розвитку відновлювальних джерел енергії.

Додатково з іншими проектами та програми Ви можете ознайомитись за посиланням: <http://www.euneighbours.eu/ru/east/eu-in-action/projects/all>

Додаток 3.
Інституції, залучені у напрямках
імплементції Угоди про асоціацію, пов'язаних з торгівлею

№	Напрями діяльності	МЕРТ	Мінфін	ДФС	НБУ	Офіс з просування експорту	МІУ	МАПП	Міносвіти/Мінсоц
1	Податкове, валютне та митне регулювання		+	+	+				
2	ЗВТ, Пан-Євро-Мед	+							
3	Зняття бар'єрів на зовнішніх ринках	+							
4	Інвестиційний клімат	+	+						
5	«Єдине вікно» на митниці		+	+					
6	Стимули для експортерів	+							
7	Технічне регулювання	+				+			
8	Інфраструктура						+		
9	Програми підтримки експортерів	+	+			+			
10	Торговельний захист	+							
11	Санітарні та фітосанітарні норми							+	
12	Система підтримки інновацій	+							+

	Вигоди та можливості	t	Витрати та виклики	t
Бізнес	↑ доступ до більших ринків (ЄС через ПВЗВТ та опосередковано решта світу)	(S) M	↑ витрати на дотримання підприємств	(S)M
	↑ довіра до інвестицій та притоку прямих іноземних інвестицій	ML	↑ нерівність доходів та бідність у менш конкурентних регіонах	M
	↓ вартість капіталу та ↑ доступ до фінансування	(M) L	↑ конкуренція від виробників ЄС	S
	↓ витрати на імпорт => ↓ вартість ресурсів і ↑ ефективність модернізації	S	скорочення менш конкурентоспроможних галузей => ↑ безробіття в цих секторах	SM
	↑ ефективність та зовнішня конкурентоспроможність експортерів на ринки ЄС та глобально	ML	↓ доступ до цільової державної допомоги для деяких підприємств	SM
	↑ фінансова та технічна підтримка від інституцій ЄС та інших донорів	SM	можлива вартість участі в альтернативних торгових домовленостях	S
	↑ ефективність внутрішнього ринку через конкуренцію з боку імпорту та жорсткіші стандарти	SM	усунення/скорочення імпорту з країн, що не відповідають стандартам ЄС	SM
	↑ потенційний доступ до державних закупівель ЄС	L	низька обізнаність щодо вмісту УА/ПВЗВТ	S
	↑ якість та стабільність бізнес-середовища завдяки прийняттю законодавства ЄС	L	відсутність доступу до фінансування	SM
	↑ можливості участі у глобальних виробничо-збутових ланцюжках	M(L))	- торговельні обмеження на деякий експорт до ЄС	SM
	↑ прийняття правил ведення бізнесу, що	L		

⁹⁶ Джерело: Amat Adarov, Peter Havlik, Benefits and Costs of DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine. - JOINT WORKING PAPER (December 2016, with corrections made in March 2017) by the Vienna Institute for International Economic Studies and Bertelsmann Stiftung. – p.120.

	сприяють сталому розвитку ↑ зайнятість в ефективних секторах ↑ можливості на ринках праці	L		
Споживачі	↓ витрати на імпорт => ↓ ціни на кінцеву продукцію ↑ якість продукції завдяки вищим стандартам ↑ різноманітність продуктів	S S S	↑ ціна на деякі товари з низькою ціною, зумовленою більшим регуляторним тягарем, суворішими стандартами, скасуванням субсидій ↓ вилучення деяких товарів з ринку через недотримання нових стандартів	SM SM
Уряд	↑ краща регуляторна практика, що відповідає Законодавству ЄС ↑ фінансова та технічна допомога агенцій ЄС у здійсненні реформ ↑ можливості ефективної боротьби з корупцією ↑ податкові надходження завдяки більшій податковій базі в міру збільшення економіки ↑ внутрішня узгодженість законодавства, сучасного права, закріплення зобов'язань щодо реформ	ML SM M L M	↑ витрати на впровадження реформ та підтримка інфраструктури ↓ надходження за рахунок імпортних тарифів ↑ втрата незалежності в певних сферах політики через прийняття правових норм ЄС ↑ витрати на навчання та утримання експертів з державного сектору	SM S(M) M SM

Примітка: S, M, L позначають відповідно коротко-, середньо- та довгострокові часові горизонти (t), за якими, вірогідно, проявлятимуться ефекти. Короткостроковий означає період протягом року після початку попереднього впровадження ПВЗВТ, середньостроковий вказує на період поетапної лібералізації торгівлі та інших реформ ПВЗВТ (10-15 років), довгостроковий - період після завершення впровадження ПВЗВТ.

1. Регламент (ЄС) № 381/2001 Європейського Парламенту і Ради від 26 лютого 2001 року щодо створення механізму швидкого реагування (Інструменту стабільності)
2. COUNCIL REGULATION (EC) No 381/2001 of 26 February 2001 creating a rapid-reaction mechanism
3. Регламент (ЄС) № 1638/2006 Європейського Парламенту і Ради від 24 жовтня 2006 року щодо встановлює загальні положення щодо Інструменту європейського сусідства і партнерства
4. REGULATION (EC) No 1638/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument
5. Регламент Ради (Євроатом) № 300/2007 від 19 лютого 2007 року щодо запровадження Інструменту співробітництва з ядерної безпеки
6. COUNCIL REGULATION (EURATOM) No 300/2007 of 19 February 2007 establishing an Instrument for Nuclear Safety Cooperation
7. Регламент (ЄС) № 232/2014 Європейського Парламенту і Ради від 11 березня 2014 року про загальні положення Європейського інструменту сусідства
8. REGULATION (EU) No 232/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument
9. Регламент Ради (Євроатом) № 237/2014 від 13 грудня 2013 року
10. щодо запровадження Інструменту співробітництва з ядерної безпеки
11. COUNCIL REGULATION (EURATOM) No 237/2014 of 13 December 2013 establishing an Instrument for Nuclear Safety Cooperation
12. Регламент Комісії (ЄС) № 897/2014 від 18 серпня 2014 року, в якому викладено правила реалізації програм прикордонного співробітництва, що фінансуються згідно з Регламентом (ЄС) № 232/2014 Європейського Парламенту і Ради від 11 березня 2014 року про загальні положення Європейського інструменту сусідства
13. COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) No 897/2014 of 18 August 2014 laying down specific provisions for the implementation of cross-border cooperation programmes financed under Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and the Council establishing a European Neighbourhood Instrument

---

⁹⁷ Перелік Регламентів ЄС та Рішень ЄК щодо технічної допомоги Україні [Електронний ресурс] - Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a3a0299d-3bc1-45cb-be1e-ba5725f49a90&title=Reglamentik>

Додаток 6.
Критерії структурних реформ, які необхідно виконати
українській стороні для отримання другого
траншу міжнародної фінансової допомоги ЄС (скорочено)

Управління державними фінансами:

1. Кабінет Міністрів України ухвалить середньостроковий план реформування для податкової та митної адміністрації з чіткими результатами...

2. Для забезпечення кращого балансу між митним контролем та спрощенням процедур торгівлі, (а) прийняти зміни до Митного кодексу України з метою запровадження програми уповноваженого економічного оператора та (б) подати до Парламенту законопроект щодо імплементації до національного законодавства України положень Конвенції про єдиний режим транзиту і Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами....

3. Для забезпечення прогресу у досягненні мінімальних вимог ОЕСР щодо боротьби з ухиленням від сплати податків, подати до Парламенту України та ратифікувати Багатосторонню конвенцію щодо виконання заходів, які стосуються угод про оподаткування....

Належне урядування та боротьба з корупцією

4. Повноцінне використання системи логічного та арифметичного контролю декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування... Провести автоматичну верифікацію щонайменше 1000 декларацій високопосадовців (у тому числі від виконавчої влади, парламенту та судової влади) з прийняттям відповідних рішень.

5. Прогрес у забезпеченні роботи Вищого антикорупційного суду України відповідно до Закону «Про Вищий антикорупційний суд» шляхом: (а) досягнення значного прогресу у відборі кваліфікованих та незалежних суддів для цього суду ... та (б) забезпечення суду фінансовими ресурсами для виконання ним місії, яка передбачена законом.

6. Для забезпечення покращеної основи для боротьби та попередження відмивання грошей, прийняти закон про боротьбу з відмиванням грошей відповідно до Угоди про асоціацію між ЄС і Україною...

Секторальні реформи та державні підприємства

7. З метою зменшення високого рівня безнадійних кредитів в банківській системі України, в тому числі в державних банках, Національний банк України розробить нормативно-правовий акт щодо управління непрацюючими активами в банках. Українські органи влади також продовжать докладати зусиль щодо повернення активів....

8. Для покращення корпоративного управління в державних банках, їх наглядовим радам будуть надані відповідні повноваження та вони матимуть більшість незалежних членів, які обиратимуться на конкурентній та прозорій основі. Парламент України,... внесе зміни до ст. 7 щодо державних банків Закону «Про банки та банківську діяльність»...

9. Досягти значного прогресу в імплементації законодавства про ринок електроенергії, у тому числі щодо підготовки Укренерго до сертифікації як незалежного транзитного оператора та щодо відокремлення контролю над виробництвом та передачею електроенергії...

Соціальна політика

10. Впровадити реформу фінансування охорони здоров'я, у тому числі шляхом підписання щонайменше 600 договорів між Національною службою здоров'я України та відповідними суб'єктами надання первинної медико-санітарної допомоги.

11. Покращити адресність, ефективність та справедливність соціальних виплат на користь тих, хто найбільше потребує допомоги, зокрема, (а) шляхом ефективного виконання постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2018 № 329... та (б) шляхом запуску процесу монетизації субсидій на рівні домогосподарств...

12. Кабінет Міністрів України затвердить План заходів з реалізації Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб.⁹⁸

---

⁹⁸ Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором [Електронний ресурс]. – Законодавство України – 2019. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_015

U-LEAD

З ЄВРОПОЮ

Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку "U-LEAD з Європою".

Програма спільно фінансується Європейським Союзом та його країнами-членами Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею та Швецією.

Мета: U-LEAD підтримує створення системи прозорого і підзвітного багаторівневого врядування, яке задовольнятиме потреби громадян. Це передбачає посилення спроможності ключових суб'єктів на національному, регіональному та місцевому рівнях впроваджувати нову державну регіональну політику та реформу місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а також забезпечувати покращення якості адміністративних послуг на місцевому рівні.

Два ключові напрямки діяльності U-LEAD:

Перший, за реалізацію якого відповідає GIZ, стосується передусім координації та посилення спроможностей на вертикальному і горизонтальному рівнях на всій території України – від рівня громад до районного, обласного та центрального рівнів;

Другий, за реалізацію якого відповідає Sida, передбачає створення ефективних центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). При цьому основна увага приділяється щойно об'єднаним громадам і роз'яснювальній роботі на національному рівні.

Підтримка впровадження державної регіональної політики в Україні є частиною Програми "U-LEAD з Європою". Її здійснює Група радників, сформована консалтинговою компанією "GOPA Consultants" (Федеративна Республіка Німеччина).

+38 044 581 38 41
info.rdproject@gopa.de
вул. Велика Житомирська 20, 3 поверх
м.Київ, Україна, 01001
www.gopa.de
www.u-lead.org.ua

За підтримки Програми для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою»

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЕКТ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ